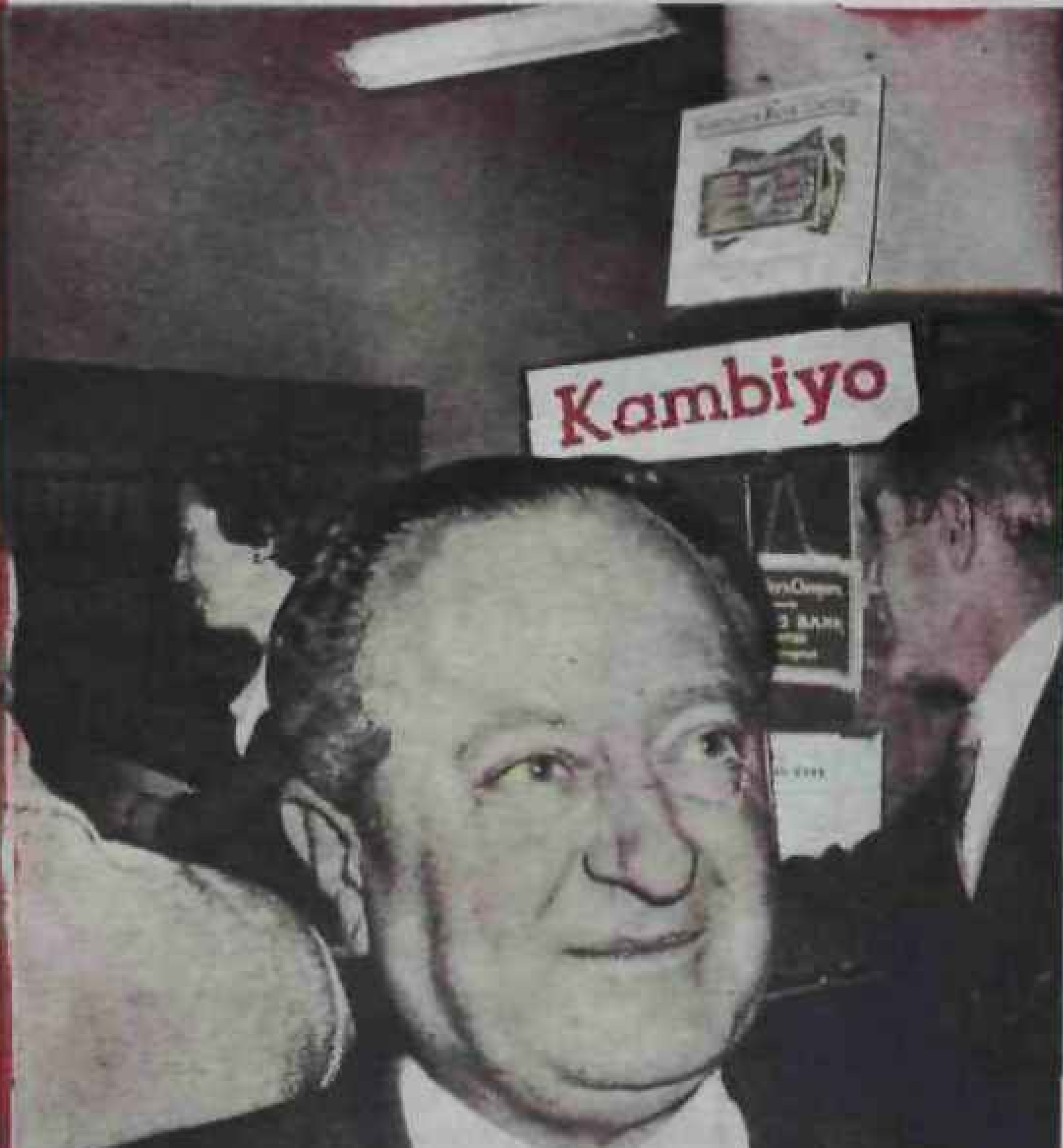
AKİS

HAFTALIK AKTÜALİTE MECMUASI




her
hesapsahibine
bir EV
MUHABANK

A K İ S

Haftalık Aktüalite Mecmuası

Sene : 2, Cilt : V, Sayı : 84

Rüzgârlı Sok. Ovehan

Kat : 3 Daire : 7

P. K. 582 — Ankara

Tel: 15221 (Başyazar)

18992 (Yazı İşleri ve İdare)

Fiatı : 60 Kuruş

*

İmtiyaz Sahibi :

Metin TOKER

*

Umumi Neşriyat Müdürü :

Cüneyt ARCAYÜREK

*

Bu nüshada yazı işlerini fiilen idare eden mes'ul Müdür :

Yusuf Ziya ADEMHAN

*

Teknik Sekreter :

M. Nevzat **ÜNLÜ**

*

Ressam :

İzzet ÇETİN

*

Karikatür :

TURHAN

*

Fotoğraf :

ASSOCIATED PRESS — Hüseyin EZER

Klişe:

Doğan klişe ATELYESİ

*

Abone Şartları :

3 aylık (12 nüsha) : 6 lira

6 aylık (25 nüsha) : 12 lira

1 senelik (52 nüsha) : 24 lira

*

İlân Şartları :

4 renkli arka kapak (Tam sayfa) 350 lira

Kapak içi 3 0 0 - lira metin sayfaları Santimi 4 lira

*

Dizildiği ve basıldığı yer :

Yeni Matbaa — Ankara

Kapak Resmimiz:

Fahreddin Ulaş

Medeni cesur

Kendi Aramızda

Sevgili **AKİS Okuyucuları**

Bir hafta müddetle iktidarın organı, kendisinden başka hemen bütün gazeteleri çok şiddetli bir yaylım ateşine tuttu. Bunların içinde, maddeten cevap veremiyecek vaziyette olanlar vardı. Bir kısmı ise mücadelenin müsavi şartlar altında cereyan edeceğinden emin bulunmadıklarından susmayı tercih etti. Ötekiler Zafer refiklerine gereken mukabeleyi yaptı. Fakat bu, iktidar organının, "Ne yazdılardı, ne oldu" başlığı altında bir takım gazete haberlerini günler ve günler nakletmesinin önüne geçemedi.

Zafer gazetesine göre "Başvekil Adnan Menderes, istifa ettiği ve tekrar hükümet reisliği ile vazifelendirildiği günden itibaren, memlekete hayırlı ve feyizli hizmetlerde bulunacak bir kabineyi kurmak için geceli gündüzlü faaliyet gösterirken muhalefet matbuatı ve liderleri kasdi olarak, bazı müstakil gazeteler de her halde farkına varmadan, oyuna gelerek (!) hadiseyi bütün güçleriyle anarşik bir kriz çerçevesinde göstermeye çalışmışlardır." O kadar ki "ihtiras, iğbirar ve menfaatler yüzünden memleketi mutazarrır edecek yollara gidilmekten bile" çekinilmemiştir. Mesele "umumi efkarı zehirlemek için bir yalan ve iftira kampanyası açmış olanların elinde işlenmekte yeni bir tahrik ve tezvir mevzuu" haline getirilmiştir.

On günlük kabine buhranından, onun gelişme tarzından ve akislerinden memleketin zarar gördüğünü hiç kimse inkâr edemez. Hakikaten bir kısım basında en akla gelmez rivayetler ciddi havadislermiş gibi yer almış, bir keşmekeş sürüp gitmiş, Meclis gurubunda bir takım suistimal ithamlarının nihayet gün ışığına çıkma fırsatını bulmasından sonra uzun zamandan beri kulaktan kulağa fısıldanan dedikodular yüksek sesle tekrarlanmaya başlamıştır. Fantezist sıfatının da üstünde, düpedüz yalan haberler süratle yayılmış, bunların etrafında tefsirler yapılmış, muhalefet de havadan faydalanmakta beis görmemiştir. Buhranın son günlerinde anarşi Zafer'in dediği gibi hükümetin, hattâ devletin itirına ve otoritesine zarar verecek bir mahiyet almış, temel müesseseler sarsılmak tehlikesi göstermiş-

Ama buna kim sebebiyet vermiştir? Tıpkı ekonomik buhranın mesuliyeti bir kaç muhalif politikacıyla bir kaç tarafsız gazeteye yüklenmeye çalışıldığı gibi şimdi siyasî buhranın ve onun neticelerinin de suçu başka omuzlara atılmaktadır. Ama hakikat gün gibi ortadadır; bunu ne Zafer'in siyah üzerine sarı- harfli başlıkları, ne de galiz kelimeler ihtiva eden başmakaleleri umumî efkârdan saklıyabileceklerdir. Hakiki mesul hükümet ve devlet işlerini ciddiye almayan, demokratik rejime inanmadığı için onun usullerini küçümseyen bir zihniyettir. Bir tek batı memleketi gösteremezsiniz ki hükümet istifa ettiği zaman yeni hükümetin kurulmasına alt çalışmalardan umumi efkâr günü gününe ve etrafiyle haberdar kılınmasın. Bir tek batılı memleket gösteremezsiniz ki kabine buhranları suni sis tabakalariyle kaplansın. Devletin elindeki radyo ve partinin elindeki gazete hükümetsiz kaldığımız günlerde, şimdi "memlekete hayırlı ve feyizli hizmetlerde bulunacak bir kabineyi kurmak için geceli gündüzlü faaliyet gösterdiği" bildirilen Adnan Menderesin hangi faaliyetini haber vermiştir de muhalif veya tarafsız basın bununla iktifa etmeyip sansasyon peşinde koşmuştur? Aynı Adnan Menderesin kabineyi kurmak için "henüz" hiç bir teşebbüs yapmadığı haberinden başka...

Devlet radyosu ve parti organı gazete basının vazifelerini bir muayyen şekilde anlayabilirler. Tıpkı parti liderlerinden bazılarının demokrasiyi bir muayyen şekilde anladıkları gibi... Ama her iki anlayış da bütün dünyanın kabul ettiği ölçülerin dışına çıktı mı, makbul değildir. Bir hafta müddetle basın, her türlü imkânsızlığa rağmen, hattâ muhabirlerin istiskal edilmesine, kapılardan kovulmasına da aldırmıyarak istihbarat vazifesini yapmaya çalışmıştır. Bundan dolayı umumî efkârın şükranım hak etmiştir.. Varsın Zafer gazetesi şimşekler yağdırsın. Ne gam! O şimşekler basına değil, gazetenin sahiplerine zarar vermektedir. Basın, vazifesini yaparken elbette ki zaman zaman hatalara düşmüştür. Fakat onu bu hatalardan korumak, umumi efkârı, muntazam şekilde tenvir etmekle olurda. Halbuki resmî makamlardan, bütün demokratik teamüllerin aksine, buhran sırasında bir tek ses çıkmamıştır. Simdi de bir buhranın mevcudiyeti kabinenin en mükemmel şekilde kurulabilmesi için geç ve titizlikle hazırlandığı söylenerek inkar olunuyor. Bu, yakarda bahis mevzuu edilen zihniyetin hâlâ hâkim bulunduğunun en güzel delilidir.

Ümid ederdik ki kabul edilen kötü netice, onu tevlid eden kötü zihniyete istikbalde başka türlü hareket etmek zaruretini ispat etmiş bulunsun. Yanılmışız; evet, değişen hakikaten bir şey yoktur.. ve bu böylece, 1958 e kadar sürüp gidecektir.

Saygılarımızla

AKİS

YURTTA OLUP BİTENLER

Hükümet

"Muhteşem Menderes!"

Hükümet listesinin Büyük Millet Meclisinde okunduğunun ertesi günü, sabahleyin, yeni Devlet Bakanlarından Şem'i Erginin telefonu çaldı. Şem'i Erginin telefonu, Bakan olduğu duyulduğundan beri mütemadiyen çalıyordu. Ama bu sefer arayan Prof. Fuad Köprülüydü. Yeni Dışişleri Bakanı yeni Devlet Bakanından 0052 numaralı muhteşem Cadillac'ın kendisine gönderilmesini istedi. Söylediğine göre bu araba Dışişleri Bakanlığı için alınmıştı ve Fatin Rüştü Zorlu onu Devlet Bakanı değil, Dışişleri Bakan Vekili sıfatiyle kullanıyordu. Şimdi kendisi asil olarak bu makama avdet ettiğine göre Cadillac'ın iadesi gerekiyordu. Arabaya,



Arif Demirer

Bakanlığın göz yaşları

Dışişleri Bakanlığının 0007 numaralı plâkası takılacaktı.

'Şem'i Erginin hafifçe gülümsediği görüldü. Hakikaten bir gün evvel, Meclisten çıkarken 0052 numaralı Cadillac'a binmişti. Makam arabasının o kalacağım sanıyordu. Üstelik Prof. Fuad Köprülünün de öyle lüks araba meraklısı olmadığını biliyordu. Ama Dışişleri Bakanının aile huzurunu kaçırmamak için lâzım gelen emirleri verdi, meşhur Cadillac'ı Prof. Fuad Köprülüye gönderdi. Bu sırada Köprülüler yeniden Hariciye köşküne taşınmak, için hazırlık yapıyorlardı. İşte (Dördüncü Adnan Menderes kabinesinde ilk faaliyet bu oldu.

Hayal ve hakikat

Gerçi Zafer gazetesinde küçüklü büyüklü muteber kalemler, kabine buhranı sırasında gazetelerde çıkan ve hükümetin teşekkülünü ilgilendiren haberleri altalta yazıyor ve sanki bunların topu yanlışmış gibi bir hava yaratmaya çalışıyorlardı. Onlara bakılırsa Adnan Menderes en ufak bir güçlükle karşılaşmamış, her şey son derece rahat, kolay ve sakin geçmiş, bakanlıklar uzun tefekkür sonunda dağıtılmıştı. Ama hakikat bu değildi; Dördüncü Adnan Menderes kabinesi bir takım karşılıklı tavizlerin neticesiydi. Gazetelere akseden isimlerin çoğu bakanlık için düşünülmüş, sonradan vaz geçilmişti. Kabineye giren bazı başka isimlere ise, teklif son dakikada yapılmış, bunların bir kısmımdan güçlükle muvafakat cevabı alınmıştı. Meselâ Muammer Çavuşoğlunun Bayındırlık Bakanlığına getirilmesi, kabinenin teşekkül tarzının tipik bir nümunesiydi. Muammer Çavuşoğlu da bir takım sabık bakanlar gibi - meselâ Emin Kalafat, meselâ Samed Ağaoğlu, meselâ Celâl Yardımcı (bakan vekiliyken çocuğunu resmî otomobille mektebe gönderen sat) - yeni hükümete katılmıyacağmı katiyetle beyan etmişti. Adnan Menderesin Meclis gurubundaki hareket tarzını ve umumi politikasını tasvip etmiyordu. Gerçi, bu hareketi tenkid için kullandığı kelimeler - Muammer Çavuşoğlu son derece çelebi bir zattır - Celâl Yardımcının (Bakan vekiliyken çocuğunu resmî otomobille mektebe gönderen zat) kullandığı kelimelerden farklıydı. Ama Muammer Çavuşoğlu samimi olduğundan evinde telefon başında kalbi heyecandan ata ata kendisine gene de bakanlık teklifi yapumasını beklememiş, kalkıp İstanbula gitmişti. İstanbuldaki adresini de hiç kimseye vermemişti.

İşte bu yüzdendir ki buhranın son günü Başbakanın Hususi Kalem Müdürü Muzaffer Ersü kendisini bulmakta güçlük çekmişti. Başbakanlık-

Başbakanlar

Demokrat Partide ve arkadan memlekette işlerin iyi gitmemeye başlamasından bu yana zihinlere sık sık takılan bir sual, son kabine buhranı sırasında günün meselesi olarak ortaya çıktı: "Pekli Adnan Menderes değil ama kim?" Bunu, on gün müddetle pek çok demokrat, tarafsız, hattâ yabancı kendi kendine merakla sormuştur.' Bir kısım kimseler aday kim olursa olsun, Adnan Menderesten fazla güven vereceği neticesine varmıştır. Belki Başbakanlığa gelecek şahsiyet, halefi kadar kuvvetli olmıyacaktı; ama bunun bile faydası vardı. Zira rejim böylece şahıs rejimi olmaktan çıkıp müessese rejimi haline gelecek, yani normal yola girecekti. Başkaları, Demokrat Partiyi Adnan Menderesten gayrisinin ilerdeki seçimlerde muzaffer kılamıyacağı kanaatine bağlı kaldı. Ona bir şans daha verilmeliydi Zaman kaybedilecekti ama, emin hareket edilmiş olacaktı. Halbuki eğer ortada bir, ama bir tek alternatif bulunsaydı, yani Başbakanlık makamına üzerinde mutabık kalınacak bir başka aday çıksaydı dertlerimizin yarısı kendi kendine halledilecekti.

Şef sistemlerinin, kabine kurma bahsinde bir takım kolaylığı vardır. Kime "sen başbakansın" denirse o şahıs başbakan olur. Nitekim 1945 in ötesinde kalan devirde bunun pek çok misalini görmek kabildir. Fakat demokratik idaredelere başbakanlar kendi kendilerini yaratırlar. ondan sonra da itinayla yetiştirirler. Bir demokraside devlet adamlığı kolay değildir., Her hareketin üzerinde durup düşünmek, hal için istikbali feda etmemek, adımları dikkatli atmak lâzımdır. Bir Başbakan adayı her şeyden evvel emniyet ve itimat vermelidir. Pek çok insanın şahsî meziyetleri bulunabilir, pek çok politikacı devlet adamlığı vasıfları gösterebilir. Ama hareket tarzını iyi ayarlayamazsa bütün avantajlarına rağmen buhranlı günlerde dahi bir alternatif teşkil edemez. Tıpkı bizde olduğu gibi..

1950 den bu yana hakikaten ümid veren siyaset adamlarını görmemiş değiliz. Ama bir kısmının küçük hesapları, bir kısmının gündelik ihtirası, kompleksi, otomobil ve makam merakı, bazılarının ise "parti tesanüdü" nden anladıkları yanlış mâna, nihayet diğerlerinin çaplarının kifayetsizliği her birini başbakanlığa giden yoldan teker teker ayırmıştır. Bunda bizzat cemiyetimizin bu gibiler önüne diktiği maniler, "rakip yaratmama" gayretleri elbette ki rol oynamıştır. Ancak hakiki devlet adamı odur ki, bir demokraside, buna rağmen şahsiyet olarak ortaya çıkabilsin.

Bir zamanlar Sıtkı Yırcalı müstakbel bir başbakanın pek çok vasfını nefsinde topluyor görünüyordu. Samed Ağaoğlu pek âlâ hükümet başkanlığına namzet olabilirdi. Kültürlüydüler, iyi konuşuyorlardı. Parti içinde kuvvetliydiler. Fevzi Lûtfi Karaosmanoğlu ve Fethi Çelikbaş vaktiyle ümid vermişlerdi. Birincisi teşkilât, ikincisi gurup tarafından hararetle tutuluyordu. Fakat iktidarlarının beşinci yılında, bu beş yıl zarfındaki hataları yüzünden avantajlı vaziyetlerini kaybetmişlerdir. Her biri, hakikaten tenkid ettikleri bir kısım icraatın mesuliyetine karışmaktan, ona şu veya bu sebeple katlanmaktan kendilerini kurtaramamışlardır. Batıdaki devlet adamlariyle farkları da

tan evvela Ulaştırma Bakanlığı müsteşarına telefon edilmiş ve bakanı derhal bulması emredilmişti. Zavallı müsteşar ne yapacağını şaşırmıştı, zira Muammer Çovuşoğlunun İstanbulda kimde kaldığını bilmiyor değildi ama bakan, giderken, telefon numarasını hiç kimseye vermemesini söylemişti. Şimdi ise bizzat Başbakanlıktan emir geliyordu. Müsteşar evvelâ İstanbulda bahis mevzuu numarayı aramış. Muammer Çavuşoğluyla görüşmüş, vaziyeti anlatmış, "beni bulamamış ol" cevabını almıştı. Bunun, üzerine bakanı ele geçiremediğini Başbakanlığa bildirmiş, fakat kendisine ne yapıp yapıp adresi bulması emri tekrarlanmıştı. Bunun üzerine "belki oradadır" ihtiyat kaydiyle numarayı vermiş, Başbakanlık da İstanbulu aramıştı. Muammer Cavuşoğlu, kendisine Bayındırlık Bakanlığı teklif edildiğinde bizzat Başbakana "evvelce arzettiği mazeret dolayısiyle" bu vazifeyi kabul edemeyeceğini defalarla ve ısrarla tekrarlamış,. fakat Başbakandan sonra daha yüksek mevki sahibi bir zat, ortaya şahsını koyarak şiddetle ricada bulunmuştu. Eski Ulaştırma Bakanına Bayındırlık Bakanlığının kendisi için yabancı bir yer olmadığı - zira Muammer Çavuşoğlu milletvekili seçilmeden önce Bayındırlık Bakanlığı müsteşarıydı - söylenmiş, yorgunluk bahanesi böylece reddedilmiş, nihayet vazifeyi kabule adeta zorla icbar edilmişti. Nitekim Büyük Millet Meclisinde ismi, Cumhurbaşkanlığı tezkeresinde okunurken o, bir uçak içinde İstanbuldan Ankaraya geliyordu.

Dördüncü Menderes Kabinesi böyle kurulmuşken, gazetelere akseden güçlüklerin bir çoğuyla karşılaşılmışken - gazetelere aksedenler arasında tabii tamamiyle hayal mahsulü olanlar da vardı - Zaferin tutup da bunlan topyekûn uydurmaymış gibi göstermesindeki faydayı anlamak pek müşküldü. İşte, iktidarın organını buradan def'i ediyoruz:, bize meselâ Emin Kalafatın, meselâ Celâl Yardımcının (Bakan vekiliyken çocuğunu resmi otomobille mektebe gönderen zat) yeni hükümette vazife almayı reddedeceklerini söylediklerini tekzip etsin, bize Muammer Çavuşoğluna Bayındırlık Bakanlığı vazifesinin yukarıdaki şekilde adeta zorla kabul ettirilmediğini bildirsin, bize Sağlık Bakanlığı için Dr. Namık Gedik, İşletmeler Bakanlığı için Necmi İnancın asla düşünülmediğini söylesin.. Ya Fahreddin Ulaş Ekonomi ve Ticaret Bakanlığı, Hazım Türegün Adalet Bakanlığı için şart koşmamışlar mıdır?

O halde, Zafer günlerden beri havanda niçin su döğüyor? Bunu yapacak yerde hakikatleri olduğu gibi söylese, güçlüklerin çıktığını, fakat bunların yenildiğini bildirse Demokrat Partiye daha fazla hayır sağlardı. Ama bunun yapılması için Demokrat Partinin idarecilerinde bir zihniyet değişikliği gerekirdi. Hiç bir şeyin değişmediğini ise kabine listesinden

Nasıl Yetişir?

işte buradadır ve zayıflıkları bundan ileri gelmektedir. Batıda bir tek hakiki devlet adamı gösterilemez ki tasvip etmediği bir politikanın methiyesini yapsın, onu yürütsün. İstifa orada, buradakinden bambaşka bir mâna taşır. "Zaruret" hiç bir zaman istenilmeyen mesuliyetlerin paylaşılmasına sebep teşkil etmez. Ne kadar parlak lâf ederse etsin, ne kadar yuvarlak kelime kullanırsa kullansın hakiki fikrinin, hakiki temayülünün aksini yapan adam makbul bir politikacı sayılmaz.

Beş senelik Demokrat Parti iktidarı sırasında Menderes hükümetlerinden istifalar olmamıştır değildir. Fakat hakikaten fikir ve prensip ayrılıklarından dolayı bakanlığı terkedenler arasında bir başbakan kumaşından yapılmış politikam mevcut değildir. Çekilenler, Avni Başmanlar, Dr. Nihad Reşad Belgerler, Enver Güreliler daha ziyade başka meziyetlere sahip insanlardır. Ama hiç bir zaman başbakan vasıfları gösterememişlerdir.

Demokrat Partililerin, hükümettin başına getirecekleri şahısta partiyi zafere götürecek bir istidadı aramalarına hak vermek lâzımdır. İnsanı, ancak bunun aksi şaşırtabilirdi. Zira, realist bir görüşle, siyasi hayatta partililerin liderden bekledikleri seçimlerde muvaffakiyettir. Bir Sıtkı Yırcalı, bir Samed Ağaoğlu, bir Fevzi Lûtfi Karaosmanoğlu veya Fethi Çelikbaş böyle bir kanaat verebilirlerdi. Atılgandılar, dinamiktiler, hattâ fena olmayan mânasiyle az veya çok demogogdular. Ama siyasi hayatlarını yanlış ölçülerle yaraladıklarından Adnan Menderesi rakipsiz bırakmışlardır. Zira öyle hareketleri olmuştur ki öyle kararların altına imzalarım basmışlardır, öyle sözler sarfetm-işlerdir ki bugün onları "İşte, Adnan Menderesten iyisi!" diye göstermek imkânını kendi elleriyle ortadan kaldırmışlardır. Simdi sıkıntısını çektiğimiz durum, onların hesapsız hareketleri yüzündendir.

*

Bugün, politika hayatımızda yeni şahsiyetler ortaya çıkmıştır. Kabinede ilk defa yer alanlar arasında parlak bir istikbale namzet olabilecekler mevcuttur. Bazı-, lan siyasi hayatlarında hem teşkilâtın, hem de gurubun itimadını kazanmış vaziyette bakanlık koltuğuna oturmaktadırlar. Hakiki manâsıyla devlet adamlığı vasfını edinmek için hiç bir şeyleri eksik değildir. Böyle söylerken meselâ Bir Semi Ergini, bir Esad Budakoğlu nu, bir Cemil Bengüyü kasteddiğimiz aşikârdır. İlk ikisini D. P. Meclis gurubu Türkiye Büyük Millet Meclisinin başkan vekilliklerine seçmiş, üçüncüsünü ise D. P. Büyük Kongresi Yüksek Haysiyet Divanının başına getirmiştir. Memleket bu gibi şahsiyetlerden çok şey beklemektedir ve rejimin hakiki selahı adeta onların elleri arasındadır. Önlerinde Sıtkı Yırcalıların, Samed Ağaoğluların tecrübesi de bulunduğuna göre politikacıların kendilerini nasıl harcadıklarını görüp anlamış olmaları gerekir. Yalnız iki Devlet bakanıyla Ziraat bakanı değil, hükümette ilk defa vazife almış bir çok genç politikacı parlak bir istikbal yapmak imkânını ellerine geçirmişlerdir. Bundan en iyi şekilde istifade edeceklerini ümid ötmek, sadece kendileri bakımından değil, memleket için de özlenecek temennidir. Eğer sandalyelerine yapışmazlarsa, kanaatlerinin, prensiplerinin aksi hareketlerin mesuliyetini şu veya bu sebeple yüklenmeyi kabul etmezlerse, anlaşamadıkları anda kapalı kapılar arkasında icraatı çekiştirip o icraatın kararnamelerini imzalayacakları yerde evvelâ istifalarını imzalar, ondan sonra da böyle bir hareketin temin edeceği prestijle kuvvetlenmiş olarak aynı kanaatlerin, aynı prensiplerin müdafaasını Meclisin içinde ve dışında azimle, cesaretle yaparlarsa memleket geçirdiğimiz neviden ikinci "bir garip buhran"a asla ve asla maruz kalmaz. O takdirde hiç kimse "Peki, Adnan Menderes değil ama kim ?" diye tereddüd etmez, en aşağı onun kadar sağlam görünen bir kaç başbakan adayını birden bulur.

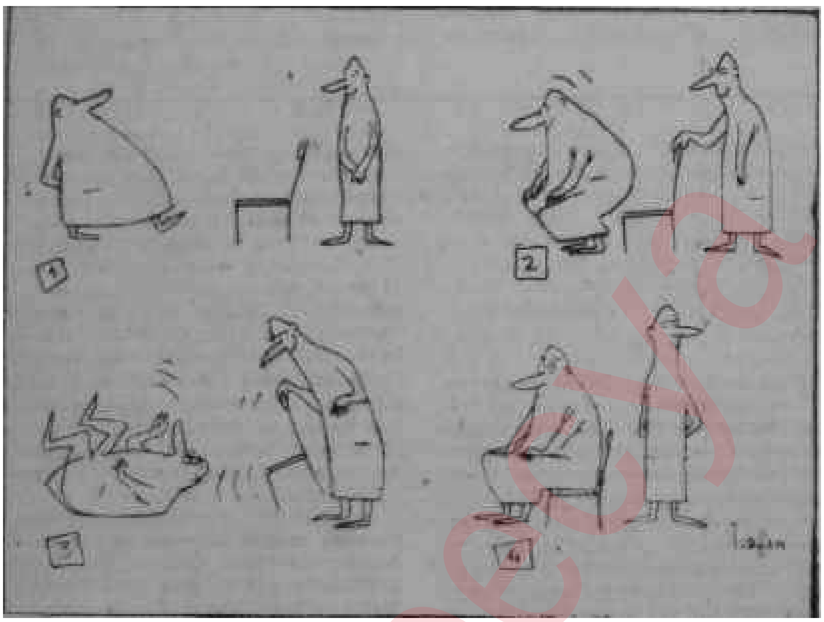
Her demokraside Adnan Menderes kadar otoriter lider çıkabilir. İngiltere'de bile... Nitekim Nevill e Chamberlain, Muhafazakâr Partiye en aşağı Adnan Menderesin Demokrat Partiye hükmettiği kadar şiddetle hükmetmiştir. Ama onun kabinesinde bulunan Anthony Eden dış politikayla mutabık bulunmayınca istifasını vermekte zerrece tereddüd etmemiştir. Sonra da, partiden ihraç tehlikesini dahi göze alarak başbakanla mücadele eden Winston Churchill'in yanında fikirlerini, kanaatlerine, politikasını azimle, cesaretle müdafaa etmiştir. İkisi de başbakanlık makamına oturup milletlerinin mukadderatını ele almak hakkını işte böyle kazanmışlardır.

Zira bir demokraside, başbakanlar kendi kendilerini yetiştirirler.

sonra Zafer'in neşriyatı açık şekilde ortaya koyuyordu.

Kabineye göz atılınca

Hakikaten bunların listesine bir göz atılınca esaslı değişiklik olmadığı derhal ortaya çıkıyordu. Kurucular, dünyanın her tarafında "kilit bakanlık" sayılan mevkileri ellerinde tutuyorlardı. O kadar ki Adnan Menderes, her türlü teamülün ve Anayasanın sarih hükmüne rağmen Millî Savunma Bakanlığını, Ethem Menderes İçişleri Bakanlığını Fuad Köprülü Dışişleri Bakanlığını almışlardı. Fuad Köprülünün tekrar Dışişleri Bakanlığına gelmesini Mecliste milletvekilleri bile derin bir "oo!" çekerek karşılamışlardı. Öyle ya, bundan bir müddet evvel sayın profesörün bu makamdan çekilip alınmasına görülen lüzum, kifayetsizliği değil miydi? Yoksa Fuad Köprülü, aradan geçen zaman zarfında diplomasi stajı mı



BU BİR POLİTİK ŞAKA İDİ....

yapmıştı? Ama o, 0052 numaralı Cadillac'ın münakaşasını ederken Avrupa Konseyinin Bakanlar Komitesi toplanıyordu, üstadın orada bulunması gerekirdi, burada değil.. Üstelik, Avrupa Konseyindeki vaziyetimiz Dışişleri Bakanımızın toplantıya katılmasını gerektirecek kadar nazikti. Her şey gösteriyordu ki Fuad Köprülü, tıpkı eskisi gibi Dışişleri Bakanı sıfatını taşıyacak* fakat Parti işlerini tedvir edecekti. Parti işleri ve Dışişleri Bakanlığındaki tayin işleri... Hakikaten bakanlıkta pek çabuk parlayan, bir kaç derece atlayarak terfi eden "Fatinistler" endişe içindeydiler.

Milletvekilleri Celâl Yardımcıyı (Bakan vekiliyken çocuğunu resmi otomobille mektebe gönderen zat) da "oo!" sesleriyle karşılamışlardı. Sabık Milli Eğitim Bakanının kabineye girmesi tam bir sürprizdi. Bir defa kendisi "tutulmayan bakan" ların başındaydı. Ama öyle anlaşılıyordu ki kabinenin ilânından bir kaç gün evvel, bizzat Menderesin bulunduğu bir Meclis celsesinde muhalefete karşı yaptığı hücum, Başbakana bu zatı böyle vazifelerde kullanabileceği kanaatini vermişti Şimdi Menderes Dr. Sarolun kudretli ve nezih hitabetinden de mahrum kaldığına göre "vatan sathı" nı dolaşacak başka bir Devlet Bakanına ihtiyaç vardı. İşte, Ağrılı Bay Celal Yardımcı (Bakan vekiliyken çocuğunu resmi otomobille mektebe gönderen zat) hazırdı.

İstikbal için ümid veren, programdan ziyade yeni siren şahsiyetlerin tutumuydu. Eskiler hakiki hüviyetlerini artık göstermişlerdi, onlardan bir şey beklemek caiz değildi.. Ama yenilerin müstakbel hareket tarzı rejimin kaderini tayin edecekti. Eğer Prof. Hüseyin Avni Göktürk kısa zamanda bir ikinci Osman Şevki Çiçekdağ, Ahmet Özel bir diğer Celal Yardımcı (Bakan vekiliyken çocuğunu resmi otomobille mektebe gönderen zat) olursa, selâhiyetlerini ve kanunları ötekiler gibi anlayıp tatbik ederlerse; Fahreddin Ulaş koştuğu şartlardan tıpkı Sıtkı Yırcalı gibi fedakârlığa başlarsa; Şem'i Ergin, Mümtaz Tarhan veya Esad Budakoğlu "binim bakanlıklarımıza ait şikâyet var mı" deyip Emin Kalafatlar, 8amed Ağaoğlular, Kemal Zeytinoğlular gibi umumi politikanın mesuliyetini alırlarsa ve buna karşı koyamadıkları zaman çekilmeyi bilmezlerse; nihayet Arif Demirer veya Nafiz Körez tıpkı Muammer Çavuşoğlu gibi mikrofon başına geçip inanmadıkları lâfı söyler, sonra şuraya veya buraya gidip hayatları boyunca takaza mevzun olacak hareketleri vazife diye yaparlarsa Dördüncü Menderes Kabinesinin icraatının meşhur Üçüncü Menderes Kabinesinin icraatından daha hayırlı olması için hiç bir sebep kalmaz.

Hakikaten her şey yeni şahısların ne derece şahsiyet sahibi kalacaklarına bağlıdır. Zira Dördüncü Menderesin Birinci, İkinci ve Üçüncü Menderesleden başka türlü olacağını sananlar pek safdildirler.

Program gurupta

Nitekim salı günü öğleden sonra D.P. nin Meclis Gurubu toplantısına katılanlar kürsüde Adnan Menderesin ağzından duydukları sözleri vaktiyle işitmiş veya okumuş bulundukları zehabına kapılmaktan kendilerini alamadılar. Gurubun o günkü toplantısına hususi bir ehemmiyet verilmişti. O kadar ki gazete fotoğrafçıları salona sokulmuş, resim çekmelerine müsaade edilmiş, müzakereler başlarken de dışarı çıkarılmıştı. Başbakan bile, ihtimal gazete fotoğrafçılarını düşünerek gurup toplantılarına elinde kâğıtlarla gelmiş, otomobilinden çıkarken öyle poz vermişti. Tıpkı İngilterede Maliye Bakanlarının ellerinde yeni bütçeyi ihtiva eden çantayı tuttukları gibi. Yalnız, Başbakan kâğıtları yaprak yaprak demet gibi gösteriyordu. Zaten her şey mükemmel bir demokratik hava içinde cereyan ediyor hissini uyandırıyordu.

Gurupta bakanlar, hükümete ayrılan yerde oturuyorlardı. Kendilerine biraz hasetle bakan gözler eksik değildi ama, umumiyetle gurubun havası itimad reyinin verileceğini gösteriyordu. Zaten okunan programa itimad reyi vermemek için totaliter temayüllü olmak lâzımdı. Akla gelen bütün şikâyetlere, Başbakanın elinde tuttuğu kâğıtlarda deva reçetesi yazılmıştı. Ancak bunların nasıl tatbik edileceği hakkında hiç bir malûmat yoktu. Anayasadan mı şikâyet ediliyordu? Tamam: Anayasada tadilât yapılacak ve bazı müesseseler kurulacaktı. Bu müesseselerin başında Senatonun geldiğine zerrece şüphe yoktu. Böyle bir ihtimal yüzlerce ihtiyar politikacıya parlak ümid ufakları açıyordu. Seçim kanunu mu iyi işlememişti? Mükemmel: 1954 ten sonraki tadiller kaldırılacak, tatbikat da göz önünde tutularak kanun 1950 den sonraki kanundan bile mükemmel hale getirilecekti. Anlaşılıyordu ki seçim prensibinde de değişiklik olaçaktı. İspat hakkı mı? Hükümetin başının üstünde yeri vardı. Bunun için kavga etmek gerekir miydi? Iskat hakkı rivayetleri mi? Başbakan böyle bir tasarı getirmeyi akimin köşesinden bile geçirmemişti. Hayat mı pahalıydı? Gerçi bu, "kalkınma" nın tabii neticesiydi ama hayatın ucuzlatılması için her şey yapılacak, hususi mahkemeler kurulacaktı. Envestismanlar mı? Bundan sonra yeni envestisman yapılmıyacaktı. Ticaret muvazenesindeki açık mı? İthalât tahdit edilecek, sadece lüzumlu mad-



Prof. Fuad Köprülü
Gene bir "görülen lüzum" var

deler getirilecekti. Kırşehir meselesi mi? Hükümet yeni bir vilâyet teşkilâtı kanunu hazırlıyacaktı. Emeklilik kanunu mu? Pek âlâ, emeklilik müddeti 25 yıldan gene 30 yıla çıkarılacaktı. Plân ve program isteniliyordu, demek? Derhal bir Yüksek İktisad Şûrası kurulacaktı. Her şey, her şey vaad ediliyordu. Tâ ki gurup, şu itimadı versin!

Adnan Menderesi tanımak âdeta imkânsızdı. Sanki hükümete ayrılan yerde bir melek oturuyordu. Programın okunmasından sonra Kastamonu Milletvekili Ziya Termen kürsüye çıkıp da inanılmıyacak kadar sert bir konuşma yapınca ve içindekileri birer birer ortaya dökünce bile Başbakan dudaklarından tebessümü eksik etmedi ve munis bir sesle yeni vaadlerde bulundu. Sadece Ziya Termenin konuşması karşısında değil, gurubun saat yediden evvelki ve dokuzdan sonraki iki celsesinde de yapılan bütün şiddetli tenkidleri mülayim tavırla karşıladı. Her şey yapılacaktı. Her şey halledilecekti. Kanun, nisam, teminat.. Ne istenilirse getirilecekti. Her kudret gurubun elindeydi, kim onun kararlarının aksine harekete cesaret edebilirdi?

Birkaç gün evvel Zafer gazetesinin "Muhteşem Menderes" dediği Başbakan bir tak noktada direndi. Bazı milletvekilleri, tenkidlerini iyice hazırlıyabilmek için programın kendile-



Celal Yardımcı
Ooooo !

Kapaktaki İktisadcı

Fahreddin Ulaş

Kabine buhranının başından beri Ankarada bütün gözler, bir tek bakanlığa çevrilmişti: Ekonomi ve Ticaret Bakanlığı. Doğrusu istenilirse bu bakanlığın atfı, bundan senelerce evvel, daha eski iktidar zamanında "bakan yiyici" ya çıkmış ve bu vasfım 1950 ile 1955 arasında da muhafaza etmişti. Bakanlıklara pek çok talip vardı, fakat ekseri kimseler Ekonomi ve Ticaret Bakanlığının adı geçince dehşetle irkiliyorlardı. Her hakanlık evet, fakat o hayır! İşte bu yüzdendir ki geçen hafta cuma günü kabinenin listesi Mecliste okunup da Ekonomi ve Ticaret Bakanlığına Fahreddin Ulaşın geldiği duyulunca herkes, henüz icraatından dolayı olmasa da medeni cesareti bakımından İstanbul Milletvekilini tebrik etmeyi vazife bildi. İlerde icraatından dolayı da tebrik edilecek miydi? Bilinmez. Ama her halde, mevcut şartlar altında bu bakanlığı kabul etmek hakikaten cesaret, hattâ cüretti.

Fahreddin Ulaşın yetişme tarzı böyle bir makama gelmeye müsaitti. Tıpkı şimdiki bakanlığı gibi mezun olduğu yüksek okulun adı da Ekonomi ve Ticaret Okuluydu. 1911 de İstanbulda doğmuş, tahsilini Galatasaray lisesinde yapmış, oradan bankacılığa başlamıştı. Fransızca ve biraz İngilizce biliyordu. Oldukça süratli yükselmiş ve 1954 senesinde Merkez Bankasının İstanbul Şubesi Müdürü olmuştu. Bu sırada kendisine D.P. tarafından İstanbul Milletvekilliği teklif edilmiş, o da adaylığım koymayı kabul etmişti. Bu hareketi Demokrat Partiye karşı bir sempatisinin mevcut bulunduğunu, daha doğrusu 1950 den evvel herkeste bulunan bu sempatinin onda davam ettiğini gösteriyordu alna partici değildi ve hiç bir zaman da o dar çerçeveye girmek istemiyordu.

Milletvekili seçilmesinden bir bucuk sene sonra kabineye Devlet Bakam olarak alınmıştı. Döviz işleri iyi gitmiyordu. Sadece döviz kıt değildi, üstelik bunun idare ediliş tarzı da Başbakana memnunluk vermekten uzaktı. Döviz Komitesi dağıtılmıştı. Komitenin vazifesi Fatin Rüştüden da alınmış ve Başbakanlık Müsteşarı Ahmed Salih Korura verilmişti. Fakat Başbakan bu tedbiri muvakkaten almıştı, yoksa bir bakanın bu işlerin başına geçmesini arzuluyordu. Tahsisleri yapsın, transferleri geciktirmesin, kısaca eldeki mahdut imkânları iyi kullansın. İşte Fahreddin Ulaş bu husus göz önünde tutularak Devlet Bakanlığına getirilmiş ve döviz işlerini tedvire memur edilmişti.

Herkes bilmekteydi ki Fahreddin Ulaş bakanlığa getirilmeden önce hükümetin mali politikasıyla, ekonomi politikasıyla mutabık değildi ve şiddetli tenkidlerde bulunuyordu. Devlet Bakanlığındaki hizmeti hayli karışık bir zamana tesadüf ettiğinden icraatı fazla belli olmamıştır. Şimdi, bakanlıkların en tehlikelisine büyük bir selâhiyet ve serbestiyle gelmiştir. Hakikaten bu vazifeyi kabul etmeden Başbakandan bir muayyen çerçevenin dışında açık kart istemiş, Başbakan da bunu kendisine vermiştir. İstanbul Milletvekili Ekonomi ve Ticaret Bakanı sıfatiyle aynı zamanda döviz işlerini de elinde tutmaktadır. Selâhiyetleri nisbetinde mesuliyetinin de ağır bulunduğuna zerrece şüphe yoktur. Muvaffakiyetinin ilk şartı, koyduğu prensiplerden "bazı zaruretler" dolayısiyle caymaması, bir takım tesirlerin kendisini hissettirmeye başladığım anladığında Başbakana, verdiği açık kartı hatırlatmasıdır.

Fahreddin Ulaş büyük bir ciddiyetle ve aynı derecede iyi niyetle işine sarılmış bulunuyor. Muvaffakiyet şanslarının fazla olmadığım bizzat kendisinin de kabul ettiği sandır. Ama muvaffakiyeti ta sebepten bir kat daha kıymetli olacaktır. Eğer tedvir ettiği işleri bir plân. Ve programa bağlamak için gerekli teşkilâtı kurarsa bugüne kadar hiç bir Ekonomi ve Ticaret Bakanının yapmadığı kadar hayırlı bir hizmette bulunacaktır.

Bir hükme varmak için beklemek lâzımdır. Ama, çok beklemeğe lüzum yoktur, zira ilk icraat bir işaret yarine geçecektir. Şimdilik, Allah kolaylık versin!



İnönü



Muhalifler
Bölükbaşı



Alican

rine evvelden verilmesini isteyen Sabri Dileğin takririni destekliyorlardı. Bir diğer kısmı ise hükümete güvenin acık değil kapalı oyla verilmesini teklif ediyordu. İşte Adnan Menderes bunlara şiddetle itiraz etti. Efendim, teamüle uygun değildi! Bu söz gülümsemelere yol açtı. Nitekim müteakiben kürsüye gelenler Menderesin ne çabuk da teamüllere - düşününüz, kanunlara veya nizamlara değil, hatta teamüllere - itaatkâr davranır hale geldiğini belirtmekten kendilerini alamadılar.

Evet, programın tenkid edilecek bir tarafı yokta. Bütün vaadler hakiki şikâyetlerin devasıydı. Ama bir nokta kalıyordu: Gurup, bu vaadleri çok dinlemişti. Bunların artık tahakkuk edeceği hususunda Adnan Menderesin şahsiyeti ve kabinenin kuruluş tarzı ile onu teşkil eden bakanlardan bazıları meselâ Ziya Termene, meselâ Hamid Şevket İnceye, meselâ Muhliş Eteye, meselâ Yusuf Azizoğlu ve İlhan Sipahioğluna emniyet vermiyordu. 'Bundan beş sene evvel aynı kürsüden aynı sözleri- söyleyen Başbakan niçin o vaadlerinin tamamiyle zıddı bir politika takip etmişti? Niçin Kırşehir kaza haline getirilmiş, niçin emeklilik müddetini 30 yıldan 25 e indirtmiş, niçin ispat hakkı istiyorlar diye bir Çok demokratı partiden attırmış, niçin Anayasa meselelerini ele almamış, ıskat hakkını Kongrede şiddetle müdafaa etmişti? Şimdi söylediklerini tatbik etmiyeceğine, beş senelik icraatı en kuvvetli delil değil miydi? İşte böyle düşünerek, açık oya sıra gelince - gizli oy kabul edilmemişti - 37 milletvekilinin muhalif kaldığı görüldü, 7 de çekimser rey çıkmıştı. Halbuki 1950 de Gurup ittifakla itimad vermişti.

Doğrusu istenilirse yapılacak en iyi şey çekimser kalmaktı. Bir evvelki gurupta Adnan Menderesin şahsına itimad beyan olunduğuna göre, program da bütün şikâyetlere çare vaad edince kırmızı rey vermenin mânası olmazdı. Ama, beş sene evvel söylenen nutuklar hatırlanınca reylerin renginin beyaz olmasına da imkân yoktu. Yeşil! Yani çekimser.. Yani, beklemeğe karar!

Gurubun vazifesi

Şimdi, bir yandan kabineye yeni giren bakanları, ama diğer taraftan da gurubu mühim bir vazife bekliyordu: Programın tatbiki için Başbakanı sıkıştırmak ve vaadleri fiil haline getirmek. Hem de, son süratle.. Bunun aksi hareketler oldu mu, meselâ basın gene tazyik altına alınmak istendi mi - zira her şiddet hareketi her yerde evvelâ basına tazyik yapılarak başlar - gurup derhal müdahale etmeli, hükümeti sigaya çekmeli, gerekirse derhal düşürmeliydi. Bir takım ucuz edebiyatla gözünün boyanmasına mâni olmalıydı. Bunun acısı çok çekilmişti, ona göre davranılmalı, eski yola avdet imkânsız hale getirilmeliydi.

Bir de muhalefetle münasebet meselesi vardı. Programda böyle bir maddenin olmaması tabiiydi. Ama iktidarın liderleri muhalefetin başındaki şahıslarla münasebetlerini düzeltmezlerse, partilerin arasında şahsi endişe ve hislerden dolayı kırgınlığın kalmasına yol açarlarsa memlekette - ne yapılırsa yapılsın - arzulanan huzurun geri gelmesine maddeten imkân bulunamazdı. Buna gurup örnek olmalıydı.

Muhalefetin hazırlıkları

Demokrat Partide bunlar olup biterken Muhalefet çevreleri de hükümet programım tenkide hazırlanıyordu. İsmet İnönünün, bir hayli zamandır Meclise koltuğunun altında meşhur "eski çanta" sı olduğu halde geldiği görülüyordu. Bu "eski çanta", bilhassa Adnan Menderesin hiç hoşuna gitmiyordu. Basın mensupları ise, çantanın muhtevasını merak ediyorlardı. İsmet İnönü ihtiyatlı bir adamdı, kabinenin listesi okunduğundan beri, hattâ ondan da evvel "eski çanta" yı yanında taşımasının sebebi bir sürprizle karşılaşmamak içindi. Programın, tetkik edilsin diye muhalefete müzakerelerden Önce verileceğinden emin değildi. O bakımdan, program birdenbire okunuverir de müzakere açılırsa o da "eski çanta" yı açacaktı. Günlerden beri evinde, sabahleyin bir saat yürüyüşten sonra oturup çalışıyordu. '

İsmet İnönünün konuşmasının mühim kısmı iktisadi duruma dair olacaktı. Bunun yanında rejim meseleleri, iç ve dış politika yer alacaktı. C.H.P., eğer yeni bir kadro hükümeti teşkil etseydi, itimad reyi vermeye - tabii bazı şartlarla - hazırdı. Ama okunan liste reyin kırmızı olacağını belli etmişti.

Hazırlanan sadece İsmet İnönü değildi. C.M.P. adına tenkidi Osman Bölükbaşı yapacak ve o da yeni hükümete ademi itimad beyan edecekti. Kırşehir Milletvekili günlerden beri evini dolduran eski gazetelerine gömülmüştü ve Demokrat liderlerin vaktiyle yaptıkları vaadleri not ediyordu. O vaadlerin tutulmadığını ispat ederse, yeni programda yapılacak vaadlerin de istikbali kendiliğinden ortaya çıkacaktı. Osman Bölükbaşının taktiği bu olacaktı. Koleksiyonları zengin bulunduğundan Meclise pek hoş cümleleri hatırlatacağından zerrece şüphe yoktu.

D.P. ye hâkim zihniyet hakkında herkesin bir tuhaf fikri olmalıydı ki müstakbel Hürriyet Partisinin kurucuları da ihtiyatlı davranmayı tercih etmişlerdi. Partileri henüz kurulmadığından onların "Gurup adına" söz söylemek hakları da yoktu. Onun için günlerce evvel program tenkidi müzakerelerinde sıra kapmışlardı. Ek sözü Ekrem Alican alacak ve 19 ların müştereken hazırladıkları bir metni okuyacaktı. Bu, müstakbel partinin resmi görüşünü teşkil edecekti. Ancak, bir işe pek fazla adam karıştı mı, o iş mükemmel olmaz. Ekrem Alicanın okuyacağı nutuk da son derece kuvvetli değildi, zira her kafadan bir ses çıkmıştı. Fakat öteki konuşmalar parlaklık vaad ediyor-

Vaktile Duyduğumuz Bazı Tatlı Sözler

Sene 1950... Gün, 29 mayıs pazartesi... Milletin kahir ekseriyetiyle bir parti Demokrasiyi yerleştirsin diye iş başına getirilmiş.. Başkanlık kürsüsünde, o partinin bir kurucusu, frak giymiş oturuyor. Onun altında, gri renk elbisesiyle başka bir kurucu hükümetinin programını okuyor. Gözünde gözlükler, yakası dik, kravatı ince, elinde kağıtlar, sesinde tatlılık.. Herkes ümid içinde. Partinin beş senelik muhalefet devresindeki vaadlerinin tahakkuku için artık imkân var diye.. Bütün bir millet gözlerini Adnan Menderese çevirmiş. Programı teferruatlı değil, ama tatminkâr. Meseleleri birer birer ortaya koyuyor, her birine çare vaad ediyor. Memleketin parlak günleri gelmiştir.

Eğer o zamanki vaadlerin onda biri tahakkuk etseydi, bırakınız onda birini, 29 Mayıs pazartesi günkü durumumuzu bugün hasretle aramasaydık, bilhassa rejim bahsinde onun çok gerisine gitmemiş olsaydık şimdi aynı gözlükler, aynı dik yaka, ince kravat ve tatlı sesle aynı adam aynı vaadleri getirmezdi.

*

A man yarabbi, 29 Mayıs pazartesi günü neler söylenmemişti! Bakınız, Adnan Menderes ne diyordu:

"— Demokrat Partinin gayntabii siyasi şartlar içinde devam eden mücadeleleri 14 Mayıs seçimleriyle en muvaffakiyetli surette sona ermiş ve artık memleketimizde normal siyasi hayat başlamıştır".

Normal siyasi hayat!.. Bu sözlerden sadece beş sene sonra, aynı şahıs "Iskat hakkı" denilen siyasi ucubenin müdafaasını yapıyordu. Hem de nerede? Aynı Demokrat Partinin Büyük Kongresinde!

*

Ya, Zafer gazetesinin "Korkunç rakamlar" başlığı altında neşrettiği şu cümleler:

"— Yekûnu her yıl artan ve açıkları her yıl kabaran bütçelerden istihsalin artmasını sağlayacak tahsisat ayrılamamış, borçlar yekûnu İki buçuk milyara yaklaşmış... Harp yıllarının doğurduğu zaruretler neticesinde 214 tona yükselen altın stoku şimdi 130 ton civarına düşmüş ve döviz stokları da eriyerek açık bir duruma girilmiştir."

İki buçuk milyar borç ve 130 ton altın stoku.. O zaman tenkid edilen buydu. Bugün borç miktarının iki buçuk milyara düşürülüp altın stokunun 130 tona çıkarılması hepimizin idealidir. İşte beş senelik Menderes kabinelerinin icraat bilançosu!

*

Başbakan tenkidlerine devam ediyordu:

"— İşte bütün bunların neticesi, hayat pahalılığı Ve maliyetlerde yükseklik şeklinde tecelli etmiş, memlekette geniş halk kitlelerini sıkıntılara ve içtimai sefalete maruz bırakmıştır. Maliyetlerin dünya maliyetlerine nazaran yüksek oluşu istihsalimizin artmasına ve dış ticaretimizin gelişmesine mani teşkil eden sebeplerin basında gelmektedir."

Eğer bir gün 29 Mayıs 1060 nin fiyatlarına tekrar kavuşursak milletçe bayram yapacağız. Hele maliyetler tenkid edilen maliyetlere eş seviyeye inerse, dış ticaretimiz; sıkıntıdan kurtulacaktır.



Adnan Menderes
Varakı mihri vefa

Hele şu söz.. Allahım, hele şu söz:

"— Ayrıca bazı inhisar maddeleri fiyatlarında da indirmeler yapmak imkânını arayacağız.."

Gölge etme, başka ihsan istemeyiz. Bu millet Yeniceyi tekrar 20 kuruştan içmeye çoktan razı hale gelmiştir.. Bu mudur, aranılan imkânların bulunması?

*

Biraz da manevi sahaya bakalım:

"— Yıllardan beri sarih bir istikametten ve rasyonel bir plândan mahrum olduğu için mütemadi değişikliklere, sarsıntılara , uğrayan maarifimiz... Hükümet, parti programımızda tesbit edilmiş Ananlar dairesinde bu büyük milli dâvayı bir kül halinde ele almış bulunuyor. Tamamiyle demokratik bir ruh ile ve ilmin en son neticelerine göre geniş ve teferruatlı bir plân içinde maarif nimetini..."

Rasyonel plân: Beş sene sonra, liselerin 11 mi, yoksa 12 sınıf mı olacağım tesbit edemedik. Demokratik ruh: Milli Eğitim Bakanlığına Celâl Yardımcıyı getirdik.

*

İşte, 1950 programının harika kısmı :

"— Demokratik inkılâbımızın bugüne kadar elde edilmiş neticelerini mahfuz tutmakla kalmayıp, Anayasada vatandaş hak ve hürriyetlerine ve millet iradesine dayanan istikrarlı bir devlet nizamını teminat altında bulunduracak esaslı tadiller hazırlayıp huzurunuza arzetmek kararındayız. Bunun sebebi, bugünkü Anayasanın kuvvetler birliği esasına dayanması ve vatandaş hak ve hürriyetlerini kâfi teminat altında bulunduracak müeyyidelerden mahrum olmak itibariyle millet hâkimiyeti yenine tek parti hâkimiyetinin kurulmasına mani olamamış bulunmasıdır. Bununla muvazi olarak kanunlarımızda, itiyatlarımızda ve telâkkilerimizde tek parti devrinden arta kalan ne varsa tam olarak tasfiye edeceğiz. Bu cümleden olmak üzere, meselâ Matbuat ve Ceza Kanunları, Memurin Muhakemat Kanunu gibi belli başlı antidemokratik hükümleri ihtiva eden kanunları ve mevzuatımız içinde yer yer tesadüf olunan buna mümasil hükümleri demokrasi ruhuna uygun tadillerle huzurunuza getireceğiz.

Adalet işlerinin yürütülmesinde başlıca esas, teminatlı bir adalet;, sağlanmasıdır."

Bugün, aynı Adnan Menderes partisinin gurubundan aynı vaadlerle itimad istiyor. Ama, beş sene zarfında ne yapmış? Bu vaadlerin hangisini gerçekleştirmiş?

*

1955 in Başbakanı şöyle mi diyecek :

"— Ama, vatan sathında bunca eserimiz var!"

Bırakalım cevabı, 1950 nin Başbakanı versin :

"— Bir memlekette hükümetlerin en değersizi bile uzun müddet iş başında kaldıktan sonra, şurada ve burada vücuda getirdiği bazı eserleri göstererek . övünebilir. Fakat her hangi bir hükümetin vazifesinde muvaffakiyet derecesinin hakiki ölçüsü, ancak başardığı işlerle elinde mevcut imkânların karşılaştırılması neticesinde taayyün eder."

du. Söz alanlar Fethi Çelikbaş, Feridun Ergin, Turan Güneş ve Enver Güreliydi. Bunların ilk ikisi Avrupa Konseyi toplantısı için Parise gitmişlerdi ve hafta sonunda gelecekleri. Fakat yerlerini başka arkadaşlarına bırakmışlardı. Sözcülerin her biri iktidarı bir mevzuda didik didik edecekti. Böylece didiklenmedik yer kalmıyacaktı. Ancak muhalifler, iyi yerleri alkışlamaktan da geri durmıyacaklardı. Ama, tabii, son derece şüpheli bir lisanla.. Zira hükümet başkanının şahsı, vaadlere inanmayı güçleştiriyordu. Muhalefetin kanaati buydu.

Celsenin son derece hararetli geçeceğinden zerrece şüphe yoktu, zira hücumlara Menderes göğüs gerecekti. Onun konuşması da hiç şüphesiz muhalefet partileri adına mukabelelere yol açacaktı. O takdirde Fevzi Lûtfi Karaosmanoğlunu da kürsüde görmek hiç kimseyi şaşırtmamalıdır. Ancak Adnan Menderesin konuşmasının tonunu, kendi Gurubudaki müzarekelerin tonu tayin edeceğinden eğer Başbakan hakikaten değiştiğini ispat etmek isterse kelimelerini seçerek telâffuz edecektir. Mütecaviz olmayacak, müdafaada kalacaktır. Zaten en iyi taktik de budur.

Tabii sinirleri müsaade ederse...

Çorap söküğü

Gerçi Adnan Menderes bütün program konuşmasında kabinelerinin şimdiye kadarki icraatına D. P. gurubunu iştirak ettirmek için bütün cümleleri kullanmıştır. Programlarının bu gurup tarafından tasvip bütçelerinin bu gurup tarafından tasdik olunduğunu sık sık tekrarladı. Ama gene de, kabinesine itimad aldıktan sonra bir takım istifaların başlamasına mani olamadı. Yolu açan Emrullah Nutku oldu. Meşrebi gereğince gürültülü şekilde istifayı bastı. Fakat onu Muhlis Etenin istifası takip etti ki böyle bir kıymeti kaybetmek pek çok demokratı derin derin düşündürmeliydi.

İdare

Gökay esrarı

Bir kaç gün sonra Zafer gazetesi Türk basını aleyhinde yeni bir kampanya açarsa hiç kimse şaşırmamalıdır. Zira kabine meselesinden sonra Gökay meselesi tahmin ve tahayyül meraklılarını seferber etmiştir. İstanbulun bol sıfatlı valisi, bunlara son günlerde bir yenisini eklemiş bulunuyor: Esrarengiz Adam. Bunu Fahreddin Kerim Gökayın bir mazhariyet telâkki edeceğine zerrece şüphe yoktur. Zira sabık akü hastalıkları profesörü için prensip: "Kendinden bahsettir de nasıl istersen bahsettir" dir. Ama tıpkı hükümetin teşkiline çalışıldığı günlerde faaliyetin kalın bir sis tabakasının arkasına gizlenmesi gibi, simdi de İstanbul valisinin hareketleri ve esrarlı sözleri hakkında resmi hiç bir açıklamanın yapılmaması bizzat iktidar için faydalı değil, zararlıdır. Bin defa tekrar ettik: Demokrasilerde böyle hâdiseler umumi efkârın gözü önünde cereyan eder. Etmezse herkes bir lâf uydurur ve en sonunda mesele içinden çıkılmaz bir hal alır, otorite sahibi kalması gereken makamların otoritesi ve itibarı zedelenir.

Gökay meselesinde bilinen şudur: İstanbul valisi günün birinde tayyareye atlamış ve Ankaraya gelmiştir. Ankarada "alâkalı makamlar" la görülmüş ve İstanbula dönmüştür. Orada bir basın toplantısı tertiplemiş, Ankarada valilikten istifasının kabul edildiğini, daha doğrusu istifasına müsaade olunduğunu dolambaçlı kelimelerle bildirmiş, bunun sebebini soranlara "ikinci bir basın toplantısı yapacağım, her şeyi orada açıklarım" demiştir. Bunun üzerine tekrar Ankaraya davet olunmuş, hava meydanından şehre resmi plâkalı bir otomobille gelmiş, yeniden "alâkalı makamlar" la görüşmüş ve İstanbula avdet etmiştir. Orada yaptığı beyanatta vazifesine devam etmekte olduğunu bildirmiş, daha fasla izahat istiyenlere göklü, aylı bir astronomik, daha doğrusu astrolojik cümleyle mukabele etmiştir. Fakat bu arada meşhur "ikinci basın toplantısı" nı yapabileceğinden de bahsetmeyi ihmal etmemiştir.

Bu seyahatleri sırasında basında bir takım rivayetler de çıkmıştır. Bunların birincisi Paris Büyükelçisi Numan Menemencioğlunun tekaüde sevkedileceği ve yerine Fahreddin Kerim Gökayın tayin edileceğidir. Bu şayia bizzat İstanbul Valisi tarafından kulaktan kulağa yayılmıştır, zira Fahreddin Kerim Gökayı kendisinden başka pek az kimse tebessüm etmeden Paris Büyükelçisi olarak tahayyül edebilir. Nitekim Dışişieri Bakanlığından selâhiyetli kimseler böyle bir tasavvurun bulunmadığını bildirmişler, bunun üzerine de gazeteler Paris Büyükelçiliğinin Fahreddin Kerim Gökaya teklif edildiğini, fakat onun bu vazifeyi kabul etmediğini yazmışlardır. Halbuki Paris Büyükelçiliği İstanbul Valisinin uzun senelerden beri gönlünde yatan aslandır.

O halde, esrar nedir? Fahreddin Kerim Gökayın vaziyeti, aylardan beri dillerde dolaşmaktaydı. Valisi bulunduğu şehir Örfi İdare altında olduğu için durumu etrafında biz malûmat veremeyiz, ancak hükümet bir açıklama yapabilir. Bu açıklamanın zamanı ise gelmiştir. Bilhassa son hareketleri Fahreddin Kerim Gökay ismi etrafında çeşitli rivayetlerin ağızdan ağıza dolaşmasına vesile teşkil etmektedir. İstanbul Valisi istifasını vermiş ve bu istifa kabul edilmiş midir? Böyle bir şey varsa sebebi nedir? Yok, istifa hâdisesi bahis mevzuu değilse o halde eski akü hastalıkları profesörünün göklü aylı, imalı cümlelerinin mânası nedir?' Bu hususlarda sükûtu muhafaza etmek zararlıdır. Her şeyin açıkça bilinmesi lâzım gelmektedir. Niçin boşu boşuna bir esrar yaratılıyor? Niçin boşu boşuna bir takım rivayetlerin dolaşmasına yol açılıyor? Fahreddin Kerim Gökay, ismini bir vesileyle daha gazetelerin birinci sayfasında görmeyi arzulayabilir, bundan hoşlanabilir, hattâ fayda da umabilir.

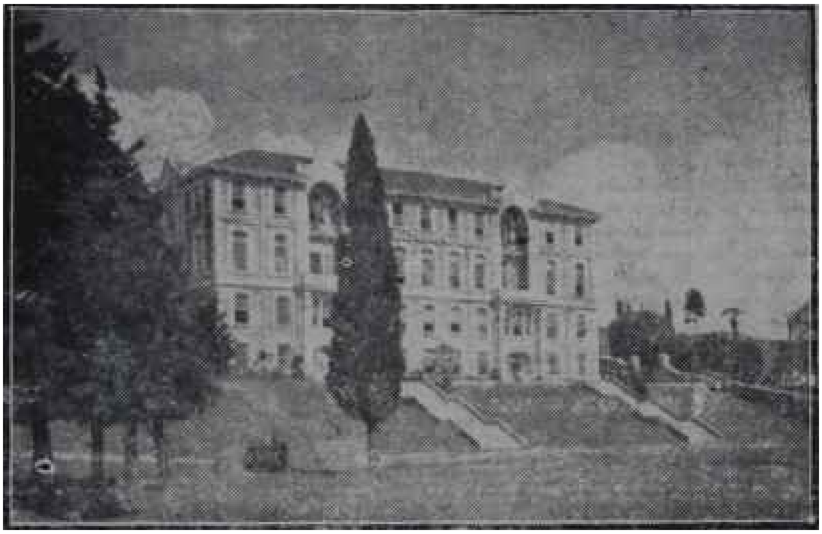
Ama zedelenen, zedelenmemesi gereken mefhumlardır.

A K İ S
Bu hafta 31.250 adet basılmıştır.



Fahreddin Kerim Gökay
Astronomi ve astroloji

K Ü L T Ü R



Bebek'teki Amerikan koleji
Bebek fazla büyümeyecek mi ?

Üniversiteler

Kültür sömürgeciliği mi ?

Bundan bir müddet önce Cumhuriyet Gazetesinde bir havadis çıktı. Bu havadis, aslında, öyle üzerinde durulmayacak, hemen okunup geçilecek bir havadis değildi. Tam aksine, mana ve mahiyeti itibariyle son derece ehemmiyetliydi. Ehemmiyetliydi, çünkü, kültür bağımsızlığımızla ilgiliydi. Ama beklenen tepki görülmedi. Havadis gazetenin bir köşesinde kaldı gitti. O sıralarda iç politika en hararetli ve hareketli bir devreye girmişti. Bütün umumi efkâr 19 larla ilgiliydi. Az sonra da, Demokrat Parti Meclis Gurubundaki malûm fırtına koptu. Nal mıhı, Bakanlık koltuklarını oturulmaz hale getirmişti. Hükümet düşmüştü. Dokuz gün, bütün dikkat hükümetin kurulması meselesinde toplandı. Bu iş nerdeyse yılan hikâyesine dönecekti ki, dokuzuncu gün hükümet' kurulabildi. İç politika hadiseleri hâlâ ehemmiyetini muhafaza ediyordu ama, Cumhuriyet Gazetesinde çıkan bu havadisin üzerinde durulması için, hava biraz olsun yatışmış sayılabilirdi.

Cumhuriyet Gazetesindeki havadis kısaca şuydu : İstanbuldaki "'Robert College" Amerikalılar tarafından Üniversite haline getirilecekti. Bu iş "hükümetin tensibi ile" yapılacaktı! İlk bakışta o kadar ehemmiyetli görünmeyen, hattâ bazı çevrelerde memnunluk ta yaratmaya müsait olan bu havadis, aslında, bir büyük dâva, bizim kültür istiklâlimiz dâvasiyle sıkı sıkıya ilgiliydi. Havadis, pek akissiz kaldı da denemez. Denemez ama, yazılanlar da iç politikanın "Hay-ihuy"u içinde gözden kaçmıştı, ehemmiyet verilmemişti. Bu mevzuda ilk yazıyı yine Cumhuriyet'te Hasan-Âli Yücel yazmıştı. "Garba Yaklaşma" adlı bu yazısında, meseleyi bütünüyle ele almış, - Tanzimattan bu yana "Garplılaşmak" gayretlerimizi incelemiş, havadise doğrudan doğruya temas etmemekle beraber, bu nokta 'üzerinde dikkati çekmişti. Meseleyi "arif'lere bırakıyordu. Halbuki o sıralarda bu meseleyi anlayacak "arif "lor, doğrusu ya, pek meşguldüler! Ertesi hafta "Bu Da Böylesi" adlı yazısıyla, ikinci defa aynı konu üzerinde durmuştu. Fakat yine, havadisin kendisine, doğrudan doğruya temas etmiyordu. Nihayet Cevad Dursunoğlu Ulus'da çıkan "Kültür Bağımsızlığı" adlı yazısıyla meseleyi açıkça ortaya koydu. "Robert College" in Lozan Andlaşmasının sarih hükümleri karşısında Üniversite hâline getirilmesine izin verilemiyeceğini, bunun kültür bağımsızlığımızla yakın ilgisini "ahdî" bakımdan inceliyordu. Artık mesele gün ışığına çıkmış sayılırdı. Millî bir devlet olmak haysiyetimizle yüzde yüz ilgili olan bu mevzu üzerinde bilhassa durulabilir, gerekli münakaşa yapılabilir, ilgililer ikaza çalışılabilir, umumi efkârın bu meseleye dikkati çekilebilirdi.

İşin içyüzü

Meselenin esasını münakaşaya girişmeden Önce, işin iç yüzünün açıklanması gerekiyordu.

Amerikalılar, durup dururken, neden "Robert College" in Üniversite hâline getirilmesine lüzum görmüşlerdi? Bir üniversite, elbette bir "College" den, gerek öğretim kadrosu, gerekse masraf bakımından, daha külfetliydi. Amerikalı dostlarımızı, kendileri için epeyce külfetli olan bu işe gönüllü yapan neydi? Hükümetin bu Üniversitenin kurulmasını tensib edişi nedendi? Bunların açıklanması gerekmez miydi ? ,

İşin içyüzü şuydu: Bundan bir müddet önce Amerika'da imza edilen bir anlaşmaya göre, Amerika bize Aton reaktörü verecekti. Bu havadis 0 zamanlar gazetelerimizde manşetlerle verilmiş ve hattâ, Amerikalıların Atom reaktörünü ilk defa bize vermeği kabul ettikleri de ayrıca belirtilmişti. Atom reaktörünün ehemmiyeti, memnuniyetle ve hattâ şükranla karşılanmaya değerdi. Fakat.,. İşin bundan sonrası, bu fakattan sonrası biraz çatallaşıyordu. Amerikalılar bize Atom Reaktörü vereceklerdi ama, bazı şartlarla vereceklerdi. Atom Reaktörünü bizim Üniversitelerimize vermeğe yanaşmıyorlardı. Ya? Diyorlardı ki, biz "Robert College'ı üniversite haline getiririz, Atom Reaktörünü de o üniversiteye veririz! Bu şartlarında da israr ediyorlardı. Sonunda, hükümet de, Atom Reaktörünün memlekete gelebilmesini teminen "Robert College" in üniversite hâline getirilmesini tensib etmişti. İş bundan sonra biraz daha çatallaşıyor, Türkiyenin ana temellerine su sızmaya başlıyordu. Bu, temellere sızan su, yavaş yavaş, temelleri çürütürse - ki olacağı budur - Atom Reaktörü bile kurtuluşumuzu temine yetmiyecektir.

Deliller ve sebebler

Cumhuriyetten bu yana yapılmış bütün işlerin bir ana mihveri vardı. Bundan sonra yapılacaklar da. ancak bu ana mihvere tâbi olabilirdi. Olmalıydı. Aksi takdirde Cumhuriyet Türkiyesi kuruluş sebeplerinden Uzaklaşmış olurdu. Bu uzaklaşma ise, bizi batılı, medeni bir büyük -devlet olma yoluna sokmaz, götürür sömürge batağına saplardı. Bu meselenin ehemmiyetini, bütünüyle kavrayabilmek için, tarihî gerçekleri gözden uzak tutmamak gerekiyordu.

Biz, iki yüz yıllık içli dışlı bir yıpratmadan sonra batan Osmanlı İmparatorluğundan Milli Devlet haysiyet ve şerefi ile çıkmıştık. Kurtuluş savaşı, bu Milli Devletin doğumu ise, Lozan bu doğumu meşrulaştıran, dünya milletleri kütüğüne silinmemecesine yazdırtan Nüfus Cüzdanı delmekti. Bu gerçeği kabul edip, buna inanmadıkça, bu ana mihvere tâbi olmadıkça, Türkiyede ileri hamle yapılmasına imkân yoktu. Lozan'da, her türlü sömürgecilik zihniyeti atılmıştı. Türkiye mali, İktisadi, siyasi, içtimai, adli ve "kültürel' istiklâlini yüzde yüz bir kesinlikle kabul ettirmişti. Türk inkılâbı içinde, Lozan ahdi ve fikri bir yol göstericiydi. Lozan'ın ışığından uzaklaştık mı, Türkiye için, karanlığın göbeğine düş'mek işten bile değildi. Lozan'ı, içinde İsmet inönü vardır diye, unutturmağa çalışanlar, aslında Türk İnkılâbına bir çeşit ihanet ettiklerini biliniyorlardı. Son beş yıldır Lozan Gününün kutlanmasına bile izin verilmiyor. Halbuki, Lozan'ın Türkiye için ifade ettiği manâ, İsmet İnönü'nün şahsî değerinde çok daha büyüktü. Bilinmesi, her zaman ve biraz daha iyi anlaşılması gerekli olan Lo-

zan'ın ruhuydu. Türkiye'ye kazandırdığıydı, kazanılanın muhafazasıydı, İsmet İnönü'nün şahsı değildi;

Lozan Andlaşması sırasında bir yabancı diplomat hayıflanarak şu gerçeği söylüyordu : "Bundan sonra, artık ne Çin'i ne öbür Asya memleketlerini elde tutamayız." Bugün Uzakdoğudan Yakın Doğuya doğru şöyle topluca bir göz gezdirilirse, gerçek görülecekti. Sömürge milletlerin uyanışı, bağımsızlık fikrinin bütün bu ülkelerde uyanışı, hep Lozan'dan sonradır. O ülkelerde Atatürk ve Türkiye, bir kurtuluş bayrağı gibiydi. Emsaldi. Ölçüydü. Bütün sömürge milletler Milli Devlet olma şuurunu bizden alıyorlardı. Yakın misâller de vardı. İşte Mısır! Kuzey Afrika'da dökülen kanlar, Milli "Devlet şuurunun şahlanışından başka bir şey değildi. Atatürk daha 1922 de, Millî eğitim alanında neler yapmamız gerektiğini işaret etmişti. Demişti ki "Yetişecek çocuklarımıza ve gençlerimize, görecekleri tahsil hududu ne olursa olsun en evvel ve herşeyden evvel Türkiye'nin İstiklâline, kendi benliğine, milli ananelerine düşman olan bütün unsurlarla mücadele etmek lüzumu öğretilmelidir." 1924 yılında söylediği nutukta milli eğitim politikamızı en kesin çizgilerle belirtiyordu : "Türkiye'nin terbiye ve maarif siyasetini her derecesinde, tam bir vuzuh ve hiç -bir tereddüde mahal vermeyen bir sarahatle ifade ve tatbik etmek lâzımdır. Bu siyaset, her manâsiyle, millî bir mahiyette gösterilebilir."

Sömürge milletlerin davranış ve uyanışlarında birinci derecede âmil olan "Lozan Ruhu" ve Atatürk'ün bu kesin işaretinden sonra, bir de Lozan Andlaşmasıla tarafların ve önce bizim, riayete mecbur olduğumuz şartlar vardı.

Lozan'da her çeşit kapitülâsyon kalkıyordu. Bu, Millî Eğitimde de böyleydi. Andlaşmanın 28. maddesi, bu hususu katiyetle ifadelendiriyordu. Bu andlaşmaya bağlı "İkâmet. Mukavelesi ve Zabıtlar" da, mesele teferruatiyle ele alınmıştı. Bunlara göre, Türkiye'de yabancılar tarafından hiç bir kültür müessesesi açılamazdı. Açılanlar kapatılacaktı. Şu şartla ki, 30. 10. 1914 tarihinden önce kurulmuş ve faaliyetine aralıksız devam etmiş okulların, çalışmalarına devam müsaadesi verilmişti. Yalnız tarihe ve şarta dikkat etmek gerekiyordu. Türkiye'de yabancı okulların faaliyette bulunabilmesi için 1914 yılının 30 ekiminden önce kurulmuş olması faaliyetine aralıksız devam etmesi şarttı. 30.10.1914 tarihinden, Lozan Andlaşmasınm imza edildiği 24.7.1923 tarihi arasında açılmış bütün yabancı okullar "ihdas" olarak kabul ediliyor ve kapatılmasına izin veriliyordu. Bugün Türkiye'de yabancı okullardan faaliyette bulunanlar, ancak, bu andlaşmaya göre 1914 tarihinden önce kurulmuş olanlardı. Yenileri, hiç bir şekilde kurulamazdı. Bunlara izin verilemezdi. Bu Lozan Andlaşmasının hem ruhuna, hem manâsına, hem kültür bağımsızlığı fikrine, tamamen aykırı bir hareketti. Hattâ, bugün faaliyette bulunan yabancı okullardan herhangi biri, herhangi bir sebeple faaliyetine ara verse, bir müddet sonra tekrar açılmasına, bu andlaşma hükümleri maniydi. Biz, bu hükümlerle, Türk kültür bağımsızlığını kuruyorduk. Halbuki şimdi, faaliyet imkânını 1914 yılından önce kurulmuş olma talihine bağlamış olan bir "College"in, üniversite haline *gelmesi* tensib ediliyordu!

Şoven milliyetçilik mi ?

Robert College'in üniversite hâline gelme fikrine karşı durmak bir şoven milliyetçilik anlayışından mı ileri geliyordu ? Kısır, zararlı, dar bir milliyetçilik duygusu içinde, memleketimizi bir ilim yuvasından mahrum bırakmak gayreti mi vardı ? Hayır. İlmin ve san'atın siyasi ve coğrafi hududu olmadığı bilinen bir gerçekti. İlmin ve san'atın milliyeti olmazdı. Onlar, bütün bir insanlığın malıydı. Bütün milletler faydalanmalıydı. Biz, buna en fazla muhtaç milletlerden biriydik. Bu da açık bir gerçekti. Ne var ki, ilmin yapıldığı müessese, - kuruluş, teşkilât, - bizim olmalıydı. Bu, sömürge olmamış, hür, bağımsız, bütün milletlerde böyleydi, Biz, Lozan'da bunu sağlamıştık. Yeniden, her ne sebeb ve suretle -olursa olsun, kültür sömürgeciliğine meydan verecek bir gidişe razı olamazdık. örnekler elimizdeydi. Gözümüzün önündeydi. Dünyanın gözü önündeydi. Meselâ, Amerika'da 1456 kollej ve üniversitede 129 millet ve bölgeden 34.000 yabancı öğrenci okuyordu. Bu öğrenciler içinde, İlimde ve fende bizden çok ileri milletlerin çocukları da yardı. İngilizlerin, Fransızların, Almanların, İtalyanların, v.s.. Buna mukabil 10.000 kadar Amerikalı genç de, başka memleketlerde tahsil etmekteydi. Fakat hiç bir Amerikalı, Birleşik Amerikanın her hangi bir yerinde Fransızlara bir Fransız Üniversitesi veya İngilizlere, bir İngiliz Üniversitesi kurdurmak arzusunu duymamıştı. Böyle bir ihtimali tasavvur bile etmezdi. Ama biz tasavvur değil, tensib ediyorduk. Bu nasıl işti ?

Her ilim dalının büyük otoritelerinden faydalanmak elbette bizim için lâzımdı. Bu daha önce de yapılmıştı. Ankara'daki Ziraat Fakültesi kurulurken bu yoldan gidilmişti. Bütün öğretim üyeleri yabancılardandı. Devlet Konservatuvarı kurulurken böyle yapılmıştı. Orada da bütün öğretim üyeleri ilkin yabancıydı. İstanbul Üniversitesinin yeni baştan düzenlenmesi sırasında gidilen yol buydu. Dünyada ilmî otolite olarak tanınmış bilginleri çağırmıştık, bilgilerinden faydalanmıştık. Ama, bütün bu müesseseler önce bizim malımızdı. Milli idi.

İlimden, ilim adamından faydalanmak, bir kültür sömürgeciliğine gitmek değil, tam aksine kültür bağımsızlığının bizim için şartlarındandı. Ama, birim olmayan, hiç bir zaman da bizim olmayacak bir ilim yurdunun memleketimizde açılmasına izin vermek, doğrudan doğruya, düpedüz ve hiç hilâfsız bir kültür sömürgeciliğine yol, kapı açmaktı. Böyle bir gidiş tensib edilemezdi.

Atatürk 1932 de "Asıl uğraşma-



Boğaziçinden kolejin görünüşü

Amerikan küttür ünün bir kalesi

ğa mecbur olduğumuz, şey, yüksek kültürde ve yüksek fazilette dünya birinciliğini tutmaktır" diyerek gideceğimiz yolu göstermişti. Bu tarihten önce daha 1922 de "Evet, milletimizin siyasi, içtimai hayatında, miletimizin fikri terbiyesinde de rehberimiz ilim ve fen olacaktır" demek suretiyle, davranış ve tutumumuzu belirtmişti. Ama bütün bunları, "nesilden nesile yaşatacak fert ve kurumları yaratmak" şartına bağlıyor, "İşte bu önemli umdeleri en kısa zamanda temin etmek, Maarif Vekâletinin üzerine aldığı büyük ve ağır mecburiyetlerdir" diyordu. Peki, Maarif Vekâleti, "üzerine aldığı bu büyük ve ağır mecburiyetleri", yabancılara üniversite açtırmak suretiyle mi üzerinden atmak istiyordu. Lozan'a ve Atatürk'e rağmen mi, böyle bir gidişe ayak uydurmak isteniyordu ?

Bütün bu açıklamalar, "Robert College" in üniversite haline getirilmesine yapılan itirazların şoven milliyetçilikle hiç bir ilgisi olmadığını, tam aksine, Millî Devlet haysiyetini koruma şuurunun, Lozan ruhuna ve Atatürk'e inanmanın verdiği, en geniş düşünme hüriyetinin namuslu bir tepkisini gösteriyordu.

Peki ya üniversite muhtariyeti ?

Bu mesele o kadar çok taraftan bizi bir çıkmaza götürüyordu ki, eşeledikçe, içinden çıkılmaz bir hâl alıyordu. Meselenin bir de "Üniversite Muhtariyeti" zaviyesinden son derece enteresan bir görünüşü vardı. Biliniyordu ki, esas prersip, Türkiyedeki Üniversitelerin mı tar olmasıdır. Bugün için, bu muhteriyet biraz sözde kalmış olsa bile, davranış ve prensip olarak asıl gaye Sudur. Bugün olmazsa yarın, fakat mutlaka Türkiye'deki üniversiteler batılı manâda bir muhtariyete kavuşacaklardı. Şimdi, üniversitelere muhtariyet tanınmış bir memlekette muhtar bir yabancı üniversite düşünerek gerekiyordu! Bu nasıl olurdu ?

Bu sükûtun sebebi

Robert College"in üniversite olması haberinin iç politika hadiselerinin hararetli olduğu bir zamana rastladığı, bu bakımdan ilgiyi p?k çekmediği doğruydu. Ama yalnız bu muydu sebeb? Bu sükûtta, bilhassa bu memleketin aydınlarının sükûtunda, bir çeşit unutkanlığın, ihmalin tesiri yokmuydu ? Milli meselelerdeki hassasiyetimiz azalıyor muydu? Kültür istiklâlimize düpedüz yöneltilmiş bu darbe karşısında Türk aydını, Türk umumi efkârı bu kadar sessiz mi kalmalıydı ? Nal mıhının çaresi bulunurdu. Bı-*lif* -' leriyle İfa kamyonlarının j$ bci": * meselesi halledilmeyecek işlerden değildi. Mes'ulleri yakalanır, hesabı sorulurdu. Bu kendi aramızda, birer küçük meseleydi. Halbuki öteki mesele, gelip ge çici bir sıkıntı, bir yolsuzluk değildi. Öteki mesele, Türkiye'nin istiklâli meselesiydi. Temel meselesiydi. Hayat ve yaşama meselesiydi. Kültür namusu ve haysiyeti meselesiydi.

DÜNYADA OLUP BİTENLER

İngiltere

Şerefli çekilme

Şu andan itibaren istifa etmiş bulunuyorum. Uzun zamandır, gün geçmedi ki Parti liderlerinden biri bana istifa edeceğime dair söylentilerin doğru olup olmadığını sormasın. Parti ileri gelenlerinin bu sualleri karşısında Partinin idaresini elimde bulundurmak çok güç oluyordu. Onun için İşçi Partisi başkanlığından çekiliyor ve yerimi gençlere bırakıyorum. Hepinizi sevgi ile selâmlarım!

Bu sözler, İngiliz İsçi Partisi Meclis grubunun geçen salı günü yaptığı toplantıda Parti Genel Başkanı element Attlee tarafından söyleniyordu.

İkinci Cihan savaşının nihayetinden beri İşçi Partisi Genel Başkanlığı vazifesinde bulunan Attlee'nin istifası esasen uzun zamandır beklenmekteydi. Geçen seneler içinde İşçi



Clement Attlee
Tekaüd

Partisi saflarında patlak veren ihtilâflar kadar, ilerlemiş yaşı da Attlee'nin mevkiini sarsmış ve etraftan hoşnutsuzluk sesleri yükselmeye başlamıştı. Parti ileri gelenleri, Bevan'ın Parti Meclis Grubundan atılmasına varan hadiselerde Attlee'yi suçlu buluyorlar, Parti içinde gitikçe kuvvetlenmekte olan fikir ayrılıklarının giderilmesi için Başkanlığa daha *genç* ve dinamik birinin getirilmesinden başka çare göremiyorlardı.

Ancak Attlee böyle düşünmüyordu. Attlee'ye göre Partideki ikiliğin sebebi kendisi olmadığı gibi, bu ikiliğe çare bulacak kimse de kendisinden başkası olamazdı. Bu bakımdan, geçen ekim ayı ortalarında istifa etmek üzere bulunduğu şayiaları çıkınca, Attlee bu şayiaları şiddetle yalanlamış, henüz istifa etmek zamanı gelmediğini söylemişti. Attlee, istifa etmeden önce Partideki ikiliğe bir çare bulmak istiyordu.

Ancak Ekim ayından bu yana Attlee'nin partilerle yaptığı temaslar kendi düşüncesinin doğruluğunu isbat etmekten ziyade yanlışlığını belirtmeğe yaramıştır. Partililer Attlee'ye artık çekilmek zamanının geldiğini söylemişler ve kendisini, eğer Parti içindeki ayrılıklara bir son vermek istiyorsa yerini gençlere bırakmaktan başka çare olmadığına inandırmışlardı.

Attlee'nin İşçi Partisi Meclis grubunda söylediği sözlerden de anlaşıldığı üzere, Genel Başkan Parti ileri gelenlerin bu İsrarı karşısında, istifasını isteyenleri Partiden ihraç etmeyi bir an bile düşünmeksizin, nihayet liderlikten çekilmeye karar vermiş bulunuyor. Bu karar belki de daha önce alınmıştı. Fakat İngiliz Parlemantosunda cereyan etmekte olan bütçe müzakerelerinin en hararetli anlarını yaşaması, kararın daha önce açıklanmasına mani olmuştur. Muhafazakâr Maliye Bakanına karşı açılan kampanyanın - şu satırların yazıldığı sıralarda İngiliz Maliye Bakana Butler'in istifa etmek üzere olduğu söylentileri dolaştığına göre - oldukça büyük bir başarı ile neticelenmesinden sonra, Attlee, çekilme zamanının geldiğine hükmetmiş ve Partililerin arzusuna boyun eğerek istifasını vermiştir.

Bu hareketi Anglo-Saxon Devlet adamlarına has bir feragat olarak alkışlamak gerekir. Gerçekten İngiltere'den başka hiç bir memlekette böyle bir jest beklemek beyhude olur. Hele demokrasi tecrübelerine yeni girişen ülkelerin, tek parti sistemi terbiye ve alışkanlığı içinde yetişmiş siyaset adamlarından bu derece gelişmiş siyasî bir olgunluk istemek ise büsbütün beyhudedir. Parti denilen siyasi teşekkülün bir tek adamın eseri ve esiri olduğunu zanneden bu idareciler bir kere nasılsa elde ettikleri mevkilere dört elle sarılmakta, kendilerinin Partinin direği olduklarına dair sarsılmaz inançlarını etraflarındakilere de aşılamak istemektedirler. Demokrasi tecrübelerine henüz başlamış memleketlerin bu siyasî terbiyesi gelişmemiş idarecileri, liderlik mevkilerini ciddi bir tehlikeye düşürecek daha genç ve bilgili lider namzetlerinin yetiştiğini görünce, mevkilerini onlara bırakmak şöyle dursun, bu gençleri Partiden uzaklaştırmak yolunu tercih etmektedirler. Oysa ki bu en yanlış yoldur. İngiltere, bu yolu asırlarca evvel terketmiş bulunuyor.

Yeni Başkan kim olacak ?

Şimdi Büyük Britanyahlar alışık oldukları bu şahane feragat hareketinden ziyade İşçi Partisinin yeni Başkanı ile meşgul olmaktadırlar. Acaba İşçi Partisi Genel Başkanlığına kim getirilecektir ? Geçen yıl Parti Meclis grubundan uzaklaştırılan

ve Attlee'nin prestijinin sarsılmasında büyük rol oynayan Bevan mı, yoksa eski Başkanın ve Partisin sağ: kanadının desteklediği Gaitskell mi ? İngiltere olaylarını yakından takip eden bazı müşahitler muvazenenin bu ikincisi lebine ağır bastığını ileri sürmektedirler. Bu müşahitlere göre, esasen Bevan İngiltere'de hattâ kendi Partisi içinde fazla sevilen ve tutulan bir kimse değildir. Geçen yıl Parti Meclis grubundan uzaklaştırıldığı zaman İngiltere'de uyanan geniş akislerin kaynağını Bevan'ın şahsi prestijinden ziyade, bir milletvekiline Parti idarecileri tarafından reva görülen muamelenin haksızlığında aramak gerekir. İngiliz halkının, ismi ve siyasi kanaati ne olursa olsun, bir temsilcisine Partisi tarafından haksız muamele yapılmasına tahammülü yoktur.

Kabine'de değişiklik mi ?

Bir yandan İşçi Partisinde bu gelişmeler cereyan ederken, diğer yandan Londra sokaklarında Kabine de de değişiklik yapılacağı yolunda rivayetler dolaşmaktadır. Bu söylentiler ilk defa geçen aylar içinde Bournemouth'ta toplanan Muhafazakâr Parti kongresinden sonra ortaya çıkmış, fakat şimdiye kadar gerçekleşememişti. Son gelen haberlere bakılırsa o günden beri kulaktan kulağa dolaşan değişiklik söylentileri nihayet gerçekleşmek yolundadır.

Bu değişiklikler meyanında olmak üzere Maliye Bakanı Butler'in Devlet Bakanlığına getirileceği söylenmektedir. Gerçekten geçen ekim ayında toplanan Bournemouth kongresinde en büyük tenkitlere hedef olan şahıs Butler'di. Butler hem ciddi güçlüklerle karşı karşıya bulunduğu testini edilen İngiliz ekonomisine yanlış istikamet vermiş olmakla, hem de Parti içinde ayrılık yaratmakla itham ediliyordu. İktisadi güçlükler o günden bu güne azalacağına arttığı için Butler son zamanlarda daha şiddetli tenkitlere konu olmakta, muhalefet hücumlarının eh ağırları onun üzerine tevcih edilmekteydi.

Eden, Kongre üyelerine verdiği söze uygun olarak, şimdi Butler'i kabinenin en önemli koltuğundan alarak sorumsuz bir mevkiye getirmek üzeredir. Bu hareketi daha önce yapması beklenen Eden, herhalde Butler'in zaten kırılmış olan prestijini büsbütün sarsmamak için biraz gecikmeyi münasip görmüş olmalıdır. Ancak Edenin bu düşüncesi İngiliz basınında şiddetle tenkit edilmektedir. Memleket meselelerinin şahsi prestij kaygılarından öne atanması gerektiğini, bunun İngiltere'de daima böyle olageldiğini belirten İngiliz basını, Başbakanın eski bir arkadaşını korumak için sarf ettiği gayretleri usulsüz görmekte, Butler'in Maliye Bakanlığından uzaklaştırılma zamanının gelip geçtiğine işaret etmektedir.

İngiliz basınını meşgul eden diğer bir mesele de Mührü Has Lordu Woolton'un durumudur. Lord Woolton da Bournemouth kongresinde şiddetle tenkit edilenler arasında bulunuyordu. Çalışma Bakanlığı vazifesini deruhte etmiş bulunan Lord Woolton Kongreden sonra istifa etmede arzusunu izhar etmiş, ancak Başbakan zaman ve zemini uygun görmediğinden istifası bir müddet gecikmişti. Şimdi Woolton'un kabine dışında bırakılacağına muhakkak nazarıyla bakılmaktadır.

Fransa

Radyo rezaleti:

Geçen hafta Fransa'da, bir buhran daha patlak verdi. Bu ne bir kabine, ne de Meclis buhranıydı. Esasen Meclis dağıtılmış, Hükümetin bu hareketine kızan Bakanlar ise Kabineden çekildikleri için Faure kabinesi daha mütesanit bir veçhe kazanmıştı. Bu bakımdan yeni bir kabine veya Meclis buhranı bahis konusu bile edilemezdi. Patlak veren buhran radyo buhranıydı.

Radyonun da buhranı mı olurmuş, diye boşuna düşünmeyiniz. Görevinin gereği veçhile anlaşıldığı bir memlekette radyo da öyle bazı buhranlara sebep olabilir ki bunlar bütün bir hafta o memleket efkârını meşgul eder, düşünmeye sevkeder. Nitekim geçen' hafta Fransa'yı en ziyade düşündüren bu radyo buhranı olmuştur.

Hadise şundan ibarettir: Meclisi feshettikten sonra Fransız efkârının umulmadık bir tepkisi ile karşılaşan Edgar Faure, Fransız Devlet radyosunda, her gün on dakikalık bir programla, iktidarda bulunduğu müddet zarfındaki icraatım gösteren konuşmalar yapmak ve haber bültenlerine sansür koymak, böylece halkı tekrar kazanmak istemişti. Fransız Devlet Radyosu ve Televizyonu Genel Müdürü radyonun tamamen tarafsız bir yayın organı olduğunu, Devlet radyosunun Hükümet propagandası için kullanılamayacağını ileri sürerek Faure'un teklifini reddetmek istemiş, fakat bu işi yapmaya mutlak surette kararlı olan Faure'a söz dinletememiştir. Şimdi Fransız Devlet Radyosunda, Faure, Hükümeti ve kendisi için propaganda yaptırmakta haberleri sansürden geçirmektedir.

Demokrasi tecrübelerine yeni girişmiş memleketlerde olağan sayılan hattâ kanunlarla meşrulaştırılmak istenen bu hareket, Fransa'da büyük tepkiler yaratmış bulunuyor. Gazetelerin belirttiğine göre böyle bir rezalet Fransa'da ilk defa vuku bulmaktadır. Şimdiye kadar Radyoyu kendi emellerine âlet eden eski bir Başbakan, Fransa'da görülmemiştir. Hemen bütün gazetelerin üzerinde ittifak ettikleri nokta şudur : Faure Hükümet üzerindeki Meclis murakabesinin kalkmasından istifade ederek icra yetkisini suistimal etmektedir. Anayasa'nın lafzına ayları olmayan bu hareket, ruhuna aykırıdır.

İşin demokrasi tecrübelerine yeni girişen memleketler için hayret verici tarafı, Faure'un bu hareketine en şiddetli tepkinin Radyo ve Televizyon Umum Müdüründen gelmesidir. Umum Müdür kendisinin Faure'un değil, Fransız Devletinin bir memuru olduğunu iddia ederek Başbakanın hareketinin kanunsuz ve usulsüz olduğunu söylemiş ve - bu nokta demokrasi tecrübelerine yeni girişen memleketler için daha da hayret vericidir - bu sözleri yüzünden ne Bakanlık emrine alınmış, ne bir yere Meclis-i idare azası tayin edilmiş. ne de istifaya zorlanmıştır. Müdür halâ makamındadır. ve yeni Meclis toplanınca, ilk iş olarak Faure'u şikâyet etmek tasavvurundadır.

Kabineye muhalif olan Partilere gelince, onlar da Faure'un bu hareketini aşağıdaki beyanname ile protesto etmişlerdir:

" 2 Aralık'ta yaptığı kuvvet darbesinin hemen ertesinde - Faure'un bu tarihte Anayasa'nın verdiği yet-

kiye dayanarak Meclis'i yeni seçimlere gitmek üzere feshettiği hatırlardadır - her türlü Meclis murakabesinin dışında kalan Faure hükümeti. Devlet Radyo ve Televizyon postalarına şiddetli bir sansür koymuş bulunuyor.

Bu iki önemli neşir organı. Kurtuluş hareketinden sonra yapılan siyasî gelişmeler sayesinde sadece ve sadece milletin malı olmuştu. Bunun için, Radyo ve Televizyonun yalnız âmme efkârını aksettirmesi gerekiri Oysa ki, üç gündenberi haber bültenleri ve basın özetleri Hükümetin emri ile tanzim ve sansür edilmektedir ... Böylece değil sadece muhalefetin, aynı zamanda halk efkârının da Devlet Radyosunda sesini duyurmasına imkân kalmamıştır.

Bu hareketler, iktidarın uşağı olmayı reddeden Radyo idarecilerinin şiddetli protestolarına rağmen geçtikçe temadi etmektedir.3fflW^a Faure ile Bakanlarının radyoyu kendi şahsi propagandaları için kullanmaya hakları yoktur.

Faure Hükümetini, yaptığı bu hareketlerin neticeleri üzerinde düşünmeye davet ederiz.."

Şu satırların yazıldığı şıralarda Fransız efkârının bu konudaki tepkileri halâ devam etmekteydi. Uyanık ve memleket meselelerinde son derece hassas, aynı zamanda da kanun karşısında eşitlik prensibine candan bağlı bir efkâr olan Fransız âmme efkârının bu tepkisi karşısında, Başbakan Faure, elde etmek istediği neticenin tam tersini alırsa hiç şaşmamak gerekir.

Amerika

Birleşen sendikalar

Geçen haftalar içinde, Amerika Birleşik Devletlerinde, bu koca Devletin iç politikasında olduğu kadar dış politikası üzerinde de geniş tesirler yapacak bir hadise vuku buldu. Gerçi bu hadise günlük milletlerarası politika dedikoduları ve meseleleri arasında dünya efkârında gerekli ilgiyi toplayamamıştı, fakat hadiselere dikkatli bir gözle bakmasını bilenler için çok şeyler ifade ediyordu. Hadise şuydu : Şimdiye kadar iki ayrı ve büyük federasyon halinde teşkilâtlanmış Amerikan işçileri bu federasyonları birleştiriyorlardı. Bu, Amerikan işçisinin, iç ve dış Amerikan siyasetinde daha kuvvetli ve tesirli bir söze sahip olması demekti.

Amerikan işçi teşekküllerinin şimdiye kadar başlıca iki federasyon halinde teşkilâtlanmış oldukları malûmdur. Bunlardan biri on milyondan fazla Üyesi bulunan "American Federation of Labor (A. F. L.) = Amerikan Çalışma Federasyonu", diğeri ise beş milyon üyeli C. I. O., yani İndustriel Teşkilâtlar birliği'dir. Şimdi bu iki işçi topluluğu, tekrar A. F. L. yani Amerikan Çalışma Federasyonunun başkanı George Meany'nln başkanlığı altında birleşmiş bulunuyorlar.

Bu iki teşkilâtın birleşmesi sanıldığı kadar kolay olmamıştır. A. F. L. ile C. I. O. idarecileri arasında ötedenberi devam edegelmekte olan bazı fikir ayrılıklarının giderilmesi veya telif edilebilmesi için uzun çalışmalar gerekmiştir. Ancak Amerikan işçilerinin müşterek menfaatleri bu birleşmeyi mutlaka icab ettiriyordu. Ne olursa olsun bir birleşmeye ulaşmak azmi bu fikir ayrılıklarının karşılıklı büyük tavizler bahasına da olsa, bertaraf edilmesini sağlamıştır.

Yeni teşkilât yüz kırkbir sendikadan müteşekkildir ve onbeş milyondan fazla işçiyi, sinesinde toplamaktadır. Ancak bu rakamın bütün Amerikan işçilerinin % 25 ini bile bulmadığını unutmamak gerekir. Teşkilât . idarecileri, birleşme sonunda şimdiye kadar hangi federasyona gireceklerine dair bir karar verememiş bağımsız bir çok sendikanın artık İfl^^K federasyona dahil olacakları ümidini izhar etmektedirler. Diğer yandan hiç bir teşkilâta bağlanmamakta inat eden bazı as! sendikaların, bu arada kamyon şoförleri ve dok işçileri sendikalarının yeni Teşkilât karşısında takınacakları durum da merakla beklenmektedir.

Bu yeni teşkilâtın önümüzdeki seçimlerde oynayacağı rol da merakla beklenen hususlar arasındadır. Amerikan işçi teşekküllerinin Başkanlık seçimlerinde rol ötedenberi önemli olmuştur. Ancak teşkilâtın değişmesiyle oynanan rolün de değişeceği zannedilmemelidir. İşçiler, öyle anlaşılıyor ki, her sefer olduğu gibi bu sefer de Demokratları destekleyeceklerdir.

Buna mukabil yeni Teşkilâtın Amerikan dış siyasetinde ne gibi bir yol tutulmasını isteyeceği kesin olarak söylenemez. A. F. L. son derece kominizin aleyhtarı bir teşkilâttı, ve Ruslara karşı takip edilmesini istediği politika da o derece sert bir politikaydı. C. I. O. ise daha mutedil bir teşkilât olmakla tanınmıştı. Yeni federasyonun başına koyu bir kominizin düşmanı olan George Meany nin geçirilmesi bu teşekkülün dış politika temayülleri hakkında az çok bir fikir verebilirse de kesin bir hükme varmak son derece zordur.



Netice olarak şunu söylemek gerekir : İki federasyon halinde iken bile kuvvetli olan Amerikan işçileri, birleştikten sonra büsbütün kuvvetlenmiş bulunuyorlar. Böylece temerküz etmiş teşebbüslerin yanısıra temerküz etmiş bir işçi topluluğu meydana gelmiştir. Bu ise kudretli işverenlerin karşısına kuvvetli bir işçi sınıfının yer almasına yarayacak, bundan sonra Amerikan iş vereni ile Amerikan işçisi arasındaki münasebetler bir alt ve üst münasebeti değil, eşitlik esasına dayanan münasebet olacaktır.

Darısı cümlenin başına...

Birleşmiş milletler

Yerlerinde sayanlar

Bundan iki ay kadar önceydi. Dört Dışişleri Bakanı Cenevre'de toplantılarına başlamak üzereydiler. Dört devletin en yüksek kademeli temsilcileri tarafından ilk Cenevre konferansı sırasında yaratılan iyimserlik havası henüz dağılmamış, bütün görüş ayrılıklarına rağmen bir anlaşmanın hâlâ mümkün ve beklenmekte olduğu fikri hararetini kaybetmemişti. Bu iyimserlik havasına kapılıp böyle bir anlaşma fikrine inananlar, diğer meselelerin yanısıra, silâhsızlanma konusunda da bir görüş birliğine ulaşılabileceğini de düşünmüyor değillerdi.

Aslında silâhsızlanma meselesi üzerindeki Rus ve Amerikan görüşleri arasında büyük bir fark olduğu söylenemezdi. Ancak iki Devlet Temsilcileri silâhsızlanmada esas tutulacak prensiplerin tatbik sırası Üzerinde uyuşamıyorlardı. Amerikalılara göre silâhsızlanmanın kontrolü ilk plânda tutulmalı, iki Devlet askeri üs ve tesislerinin bulundukları yerleri birbirlerine bildirdikten sonra bunları havadan teftiş ve kontrol edebilmeliydiler. Bu Amerikan teklifi geçen Cenevre konferansı sırasında Başkan Eisenhower tarafından yapılmıştı. Gerçi Ruslar bu teklife kategorik bir red cevabi vermemişlerdi, fakat bu konuda düşündükleri kimsenin mevhulü değildi. Ruslara göre silâhsızlanmanın kontrolü ikinci derecede bir işti. Önce atom silâhları yasak edilmeli, sonra diğer silâhların tahdidi kararlaştırılmalıydı. Kontrol meselesi ancak bundan sonra bahis konusu edilebilirdi. Üstelik havadan değil de, karadan yapılmak şartiyle...

Ruslarla Batılılar arasındaki diğer görüş ayrılıklarına nazaran o kadar telif edilemez görünmeyen bu görüş ayrılığının giderilmesi o günlerde bir an meselesi zannediliyordu.

Rusya, İyi niyet gösterilerine bir tanesini daha katacak ve Amerikan plânını kabule yanaşacaktı. Sovyet Başbakanı Bulganin'in o sıralarda verdiği bir demeç böyle tefsir ediliyordu. Bulganin "Silâhsızlanma konusunda bir anlaşmaya varamamak için sebep göremiyorum" demişti. İyimserlere göre bu söz gecen 'Cenevre konferansı sırasında Başkan Eisenhower tarafından yapılan havadan teftiş teklifinin kabulünden başka bir anlama gelemezdi.

Rus iyi niyetlerine inananların başında gelen Eisenhower, Bulganin'in demecinin ertesinde, "Bu sözler bana gelecek için büyük ümitler verdi" demekten bile çekinmemişti.

Boşa çıkan ümitler

Ancak bu ümitler uzun ömürlü olmamış ve her meselede olduğu gibi silâhsızlanma meselesinde de Rusların dünya efkârını avutup, zaman kazanmaktan başka gaye gütmedikleri çok geçmeden anlaşılmıştır. Birleşmiş Milletler silâhsızlanma komisyonunda bir hal tarzına bağlanamadan Cenevre'deki Dışişleri Bakanları Konferansına sunulan silâhsızlanma meselesi, orada da üzerinde bir anlaşmaya varılmaksızın tekrar komisyona havale edilmişti. Mesele şimdi de Birleşmiş Milletlerde yerinde saymakta, en son anlaşma ihtimalleri de her geçen gün biraz daha azalmaktadır.

Geçen hafta, Sovyet delegesi Vasili Kuznetsof Birleşmiş Milletlerde yaptığı bir konuşmada Amerika Birleşik Devletlerinin atom silâhlarının yasak edilmesi hususunda sarfedilen gayretleri baltalamakla itham etmiştir. Kuznetsofa' göre Başkan Eisenhower iyi niyetli olabilir, fakat havadan teftiş ve kontrol plânı milletlerarası gerginliği arttırmaktan başka işe yaramıyacaktır.

Kuznetsofun Sovyetler lehine bir propaganda vesilesi ittihaz etmek istediği bu nutku Batılıları birbirine yaklaştırmıştır. Gerçekten bu konuda Batılılar arasında da şimdiye kadar teessüs etmiş bir fikir birliği yoktu. Kuznetsof'un Batılıları birbirine düşürmek niyetiyle yaptığı konuşmadan sonra, Batılı devletler, Genel Kurula takdim ettikleri bir karar suretiyle, Kurul'dan bundan böyle yapılacak silâhsızlanma görüşmelerinde Eisenhower'in havadan teftiş ve murakabe sisteminin öncelikle göz önünde bulundurulması hususunda tavsiyede bulunmasını istemiş bulunuyorlar.

Diğer yandan Amerikan makamlarının havadan teftiş ve kontrol sisteminin fayda ve imkânlarını göstermek üzere bir sergi açtığı bildirilmektedir. Sergi Kuznetsof tarafından da ziyaret edilmiştir. Amerikan makamları tarafından hazırlanan delillerin Rus temsilcisini ikna edip etmediği bilinemez. Her halde Rus inadının sertliği bir sergi ile yumuşayacak cinsten olmasa gerektir. Aksi halde işler sanıldığından çok kolay yoluna konulabilirdi.

Öyle anlaşılıyor ki silâhsızlanma meselesinin halli de başka bahara kalmıştır.

İKTİSADİ VE MALİ SAHADA

Ziraat

Yabana atılan servet

Hükümet programının hazırlandığı günlerde, bir mevzuun ehemmiyetle gözler önüne serildiği görülüyordu. Gelirimizi arttırmanın yollarını düşünüyorduk; halbuki çok istifade edebileceğimiz bir sektör, belki de şatafata müsait olmadığından yabana atılmıştı.

Memleketimizin yüz ölçümü 77.-698.000 hektardır. İstatistik Genel Müdürlüğünün yayınladığı istatistiklerde memleket toprakları beş ana guruba ayrılmıştır. Bunlar sırasıyla Sürülen veya Ekilen Topraklar (Tarlalar), Çayırlar ve Mer'alar, Bağ ve Bahçelikler, Ormanlar ve Ürün Getirmiyen yerler.



Esad Budakoğlu
Ziraatın başında

1953 yılındaki vaziyete göre memleket topraklarının bu beş. ana grup arasındaki dağılışı aşağıdaki gibidir:

1 — Tarlalar: 18.798.000 hektar.
2 — Çayırlar ve Mer'alar: 33.311.-000 hektar.
3 — Bağ ve Bahçelikler: 1.707.000 hektar.
4 — Ormanlar: 10.418.000 hektar.
5 — Ürün Getirmiyen yerler: 3.464.000 hektar,

Bizi burada, son iki Gurup ilgilendirmemektedir. Fakat bunları bir tarafa bırakmadan evvel, üzerlerinde birer miktar durabiliriz. Yayınlanan istatistiklere bakılacak olursa son iki gurubun büyüklükleri 1950-1963 yılları arasında hiçbir değişikliğe uğramadan ayni kalmışlardır. Ormanlar için büyüklük yüzde itibar ile 13,4, ürün getirmeyen yerler için ise yine yüzde itibarile 17,3 tür. Bu rakamlardan birincisi bize pek doğru gelmemektedir. Zira, memleketimizde üzerinde durulabilecek önemde ağaçlandırma ve yeniden orman yetiştirme olmadığı, fakat bilâkis, mevcut ormanlar yıldan yıla azaldığı halde ormanların işgal ettikleri sahanın ayni kalabilmesi realitelere uygun olmaz. Ürün getirmeyen sahaların ayni kalışı ise şunu gösterir: Bu sahalardan hiç değilse bir kısmını kültür sahalarına kazandırmak için her hangi bir gayret sarf edilmemektedir. Eğer bu iddia yanlış olsa idi bu takdirde, tarlalar bağ ve bahçelerin kapladıkları sahalar artarken, ürün getirmiyen sahaların büyüklükleri ayni kalamazdı. Ayni kaldığına göre bu artmalar ancak geriye kalan çayır ve mer'a sahalarının azalması neticesinde olmuş demektir.

Hakikaten bu neticeyi mevcut istatistiklerden de görmek mümkündür. Aşağıdaki tablodan 1950-1963 yuları arasında ilk üç ana gurubun inkişaf seyrini kolayca takip edebiliriz: (Memleket yüz ölçümüne nisbeti %).

	1950	1951	1952	**1953**
1-Tarlalar	18,8	20,1	22,4	24,2
2- Çayırlar - Meralar	48,6	47,2	44,8	42,9
3- Bağ ve Bahçelikler	1,9	2,0	2,1	2,2

Görüldüğü gibi birinci ve üçüncü guruplar ikinci gurup aleyhine tedrici bir artma göstermişlerdir. İkinci gurup istatistikler de üç tali guruba ayrılmış bulunmaktadır.: Çayırlar, Otlaklar ve Yaylaklar, Mer'alar. Bunlardan çayırlarla otlaklar ve yaylakların büyüklükleri bu yıllar zarfında hemen hemen hiç değişmemiştir. Buna mukabil mer'aların kapladıkları sahalar şu seyri takip etmiştir: % 40,4; 39,0; 36,6 ve 34,6. Şu halde üçüncü gurubun azalmam, meraların azalması neticesinde olmuştur. Netice olarak diyebiliriz ki 1950-1953 seneleri arasında tarlalar, bağ ve bahçelikler büyümüş ve bu büyüme mer'aların küçülmesi yani bir kısım mer'a topraklarının ziraat arazisi haline getirilmesi suretiyle olmuştur. Burada şuna işaret edelim: Yeniden ziraata kazandırılan bu topraklar arasında bir kısım ormandan kazanılan arazi de vardır.

Topraklarımızın bu bünye değişikliği üzerinde, en başta, ziraatimizin sür'atle makineleşmeye başlamış olmasının müessir olduğu kolaylıkla iddia edilebilir. Buna hemen, ziraate temin edilen bol ve ucuz kredilerle, ziraat mahsullerine tatbik edilen himayeci fiyat politikasının tesirlerini ilave edebiliriz. Bu üç müessir hadise yüzünden ziraatle uğraşmak bir kısım halka haklı olarak hayvancılıkla uğraşmaktan daha cazip gelmiştir.

Boş çayır ve mer'alar

Memleket topraklarının % 17,3 ünden hiç bir şekilde ürün alınamazken % 50 ye yakınının da çayır ve mer'alarla kaplı oluğu hiç de ferahlık verici bir şey değildir. Bu bakımdan bu toprakların bir kısmının ziraat lehine kazanılması memnuniyet verici bir hadise olarak telakki olunabilir. Ancak bir noktaya da ehemmiyetle işaret etmek lâzımdır. Bu hadise meydana gelirken bunun başı boş ve kendi haline bırakılması her halde doğru olmaz. Bunun, geliştirilmesi bizimki gibi esasında ziraî karekterde bir ekonomi için mutlak Ur zaruret olan hayvancılık için kötü neticeleri kaçınılmaz bir hale gelir. Bilindiği gibi hemen her yerde hayvancılık ziraatta ayrılmaz bir parçasıdır. Ziraatin faaliyet neticelerini çok daha iyi değerlendirilebilmesi imkânlarını arttırmak, hayvancılıkla kabil olabilir ve bu neticeler ancak bu sayede büyütülebilir.

Hayvancılıktan umumiyetle küçük ve büyük baş denilen hayvanları yetiştirip bunları gereği gibi değerlendirmekle, kümes hayvancılığını ve arıcılığı anlıyoruz. Et, süt, deri, yapağı, tiftik, yumurta, bal ve balmumu bize hayvancılığın kazandırdığı çok kıymetli mahsüllerdir. Bunların bir memleketin gerek iç ekonomisi ve gerekse dış ekonomisi için ne derece mühim şeyler olduğunu söylemek bile lüzumsuzdur.

Hayvancılık safî hasılasının milli gelir ve ziraat sektörüne isabet eden milli gelir payı ile karşılaştılması bize hayvancılığın ehemmiyetini daha açık bir surette gösterecektir. Fakat bunun için elimizde henüz, ancak 1951 yılıma ait rakamlar var. Böyle olmakla beraber bunlarla da bir fikir edinmek imkânsız değildir. 1951 yılı milli geliri 10 milyar €94 milyon liradır. Bundan ziraate isabet eden pay 5 milyar 564 milyondur. Yine 1951 yılı hayvancılık safî hasılası 1 milyar 727 milyon liradır. Hayvancılık safi hasılasının milli gelir ve millî gelirin ziraat sektörüne isabet eden kısmına nisbetini hesaplayacak olursak % 16,3 ve % 31 rakamlarını buluruz. Demek ki 1951 yılında millî gelirin % 5 inden, ziraat sektörüne isabet eden mili gelirin % 30 undan fazlası hayvancılıktan elde edilmiştir.

Hayvancılığın önemi Türkiye ekonomisi bakımından bu kadarla da kalmaz. Bilindiği gibi memleketimizin en geniş bölgelerinden birini teşkil eden Doğu Anadoluda ziraat yapılabilen topraklar mahduttur. Buralarda yaşıyan halkın elde ettiği başlıca mahsül buğdaydır. Fakat elde olunan mahsül, kifayetsizdir. Halkın kendi ihtiyaçlarını bile karşılayabilmekten uzaktır. Bu itibarla Doğu Anadolu bölgesinde hayvancılık başlıca geçim vasıtasıdır. Yalnız şurası var ki bu iş yıllar yılı en iptidai şekliyle lora edilmektedir. Hayvancılık faaliyetlerinin en kesif bulunduğu bu mıntıkada bir an evvel şartların ıslahı, modern ve ilmi metodların halka öğretilmesi ve mal edilmesi gerekmektedir. Hayvancılık faaliyetlerinin neticelerini yalnız bulunduğu bölgeye inhisar ettirmeyip bütün memlekete yaymak ve hatta memleket dışına taşırmak, memleket ekonomisine büyük faydalar sağlayacaktır. Büyük ve küçük baş hayvancılığımızın yanında kümes hayvancılığına, arıcılığa ve ipek böcekçiliğine de gereken alâkayı göstermeliyiz. İleri batı memleketlerinde bu söylediklerimiz çoktan en rasyonel usul ve metodlar kullanılmak suretile milli ekonomiler için kıymetli istihsal kolları haline getirilmiştir. Biraz iyi niyet ve biraz gayretle bu meselede önemli gelişmeler kaydetmemiz imkânsız bir şey değildir.

Bugün Avustralya, Amerika, Hollanda, hatta Almanya hayvancılıktan büyük gelirler sağlamaktadırlar. Tabii şartlar bakımından memleketimizin durumu bu memleketlerin bazılarından çok daha müsaittir; veya hiç değilse onlar seviyesindedir. Noksanımız sadece teknik ve gayret azlığıdır.

İki de sanayii

Bir çok hayvan ürünlerinin halkın beslenmesinde ne kadar lüzumlu maddeler olduğunu ifade etmek bile fazladır. Bunun yanında iki çok önemli sanayiin, - deri ve mensucat sanayileri -, ham maddeleri, birinin tamamen diğerinin büyük bir kısmı itibarile, hayvancılıktan temin olunur. Deri ve kösele için olsun, yünlü kumaş veya iplikler için plsun dışarıya akıttığımız dövizler bir an hatırlansın. Ayrıca şunları da düşünmeliyiz: Bir koyun senede 1,5 kilo yapağı verir. Yapağının kilosu 7,5 liradır. Yine bir koyun senede 100 litre süt verir. Sütün litresi 60 kuruştur. Ayrıca her sene bir kaç kuzu vermesi de imkânsız değildir. Görülüyor ki her koyun bir yıl içinde hemen hemen kendisini bedavaya getirecek kadar gelir sağlamaktadır. Bu durum muayyen derecelerde diğer hayvanlar İçin de böyledir,

Daha evvelde işaret ettiğimiz gibi, bu sahada da Devletin önemli işler yapması gerekmektedir. Bunlara bir hayli yıl evvel başlandığını biliyoruz. Ne var ki şimdiye kadar yapılanlar, olması arzu edilenlerini olması gerekenlerin yanında maalesef çek azdır. Asıl işi bizatihi ziraat olan halkımızın hayvancılığı yanında, asıl maişet vasıtası hayvancılık olan halkımıza bu işini, ekonomimiz için çok önemli bir istihsal kolu olan bu faaliyet şubesini, daha cazip, daha istikrarlı ve güvenilebilir bir meslek ve iş haline getirmeliyiz. Hayvanların cinslerini ıslah etmek, bakım, sağlık ve muhafazalarım ilmi ve ileri usullere bağlamak, bu sayede miktarlarını arttırmak ve sonra da kendilerinden en prodüktif ve rantabi şekilde istifadeye çalışmak en kısa zamanda varılmak gereken hedefler arasında yer almalıdır.

Bu bahiste ürünlerin muhafazası ve gereği gibi değerlendirilmeleri başlıca problemlerden birini teşkil eder. İstihsal mahalleri ile İstihlâk merkezleri arasındaki münasebetlerin gerginliğini azaltmak, üzerinde durulması gereken en mühim islerden biridir. Ancak bu mesele halledildiği zaman hayvan ürünlerimizden en iyi şekilde faydalanmak imkânı hasıl olmuş olur.

İşte bu bakımdan memleketimiz-, de yeni kurulmuş olan Et ve Balık Kurumu ile Et Kombinalarının iyi işledikleri takdirde temin edeceği hizmet ve faydalar büyük olacaktır ve olmaktadır. Bu müesseseler bir taraftan köylünün elindeki hayvanların değerlenmesine, istihlâk merkez-



Gittikçe azalan ağaçlık yerler
Balta taştan başka bir yere vurulunca

lerinin ihtiyaçlarının iyi şartlar altında karşılanmasına imkân hazırlarken, bir taraftan da milyonlarca lira değerindeki mezbaha artıklarını değerlendirme çare ve imkânlarını yaratmaya çalışmaktadır. Faydaları bu kadarla da bitmemektedir. Memleketin gerekli yerlerine kurduğu yetiştirme istasyonları ile kaliteli hayvan yetiştiriciliğinin nasıl yapılacağını halka göstermektedir.

Bir memleketin refah seviyesini ve medeniyet derecesini, orada Kullanılan su, harcanan kağıt, kullanılan elektrik miktarlarıyla ölçenler arasında, hayvani menşeli gıda maddeleri istihlâkini de ölçü olarak alanlar az değildir.

Çalışma

Ya hususi teşebbüslerdekiler ?

Kabine buhranının ikinci günü iktidar organı gazetenin halka bildirdiği en mühim havadislerden biri şuydu: "İktisadi Devlet Teşekkülleriyle diğer Devlet Dairelerinde vazifeli işçilere bir maaş tutarındaki ikramiyeleri bu gün veriliyor". Bir kaç gün sonra da bir İstanbul gazetesinde ikramiyenin işçi çevrelerinde mem nuniyet yarattığı yazılmıştı.

. Filhakika evvelce kabul edilen bir kanunla 1955 yılından itibaren İktisadi Devlet Teşekkülleriyle diğer Devlet Dairelerinde çalışan işçilere yılda bir aylık tutarında ikramiye verilmesi derpiş olunmuştu. Bu ikramiyeler, dediğimiz gibi, aralık ayının ilk haftası içinde memleketin muhtelif yerlerinde çeşitli günlerde verildi. Zira her daire, o günlerde bu ikramiyeyi tediyeye hazır değildi.

Şu günlerde yapılan bazı işçi toplantılarında hayat pahalılığından mut tasıl şikâyet edilirken bu mesele üzerinde de duruluyor. İlk iş olarak ikramiye adedinin yılda üçe çıkarılması isteniyor. Bunu temin için hükümet nezdinde teşebbüse geçildiği haber veriliyor.

Bu ikramiye meselesi üzerinde düşündüklerimize geçmeden, çok enteresan ve o derecede de önemli bir toplantıdan bahsetmeyi lüzumlu görüyoruz. Fakat bunun havadisini iktidar organından olmadığımızı şuraya kaydediverelim.

Sözünü etmek istediğimiz toplantı 4 Aralık günü Eskişehirde yapılmıştır. Tarihe dikkat ediniz. İkramiyeler ya henüz alınmış, ya alınmak üzere, yahut da alınıp çoktan mevcut borçların bir kısmına kapatılmış.. Fakat ne de olsa ikramiyenin memnunluk yaratıcı havasının biraz olsun devam ettiği kabul olunabilir. Fevkalâde olarak yapılan toplantıya 4000 Devlet Demir Yolları işçisi ile memleketin muhtelif yerlerinden gelen ve 10 işçi federasyonunu temsil eden mümessillerle Türk - İş Konfederasyonu Genel Sekreteri katılmıştır. Toplantı bütün bir gün devam etmiştir.

Toplatıda Türk işçi âleminin dertleri bir defa daha teşrih olunmuş, açık bir şekilde ortaya konmuştur. Bunu anlamak için üzerinde müzakereler cereyan eden başlıca meselelere bir göz atalım: Grev hakkı, Sendikalar Kanununun tadili, ücretlere % 50 zam (yani yılda 6 ikramiye), sigortaların ihtiyaçlara uygun hale getirilmesi, kıdem zammı vs... bunlar üzerinde fazla bir şey söylemeden bir de söylenenlere bakalım.

Bir delege aynen şunları söylemiştir.: "D. D. Yollarındaki işçilerden bir kişi iki lira, yedi kişi 180 kuruş, geriye kalan otuz beş bin kişi de 50-60 kuruş saat ücreti alıyor." Biz burada bir ilâve yapalım ve devam edelim. Günde 10 saat çalışıldığını farzedersek işçinin eline gececek azami gündelik 5 veya 6 liradan fazla olmayacaktır. Delege soruyor ve devam e-



Mümtaz Tarhan
İşin başında

diyor: "Bununla beş kişilik bir aile nasıl geçinir? Kıdem zammını da adalete uymayacak şekilde kaldırdılar... Bunun için biz işçiler, onların karşısına çıkacak, Efendiler! pazarlık devri geldi diyeceğiz."

Bizim bu sözler karşısında söyleyeceklerimiz ancak şunlar olabilir: İşçilerin bu acıklı hallerini görüp ve duyup ne kadar üzülüyorsak, davalarına bizzat sahip olma şuuruna varmakta olmalarından o derece sevinç ve memnuniyet duyuyoruz. Ayni delege sözlerinin sonunda, meseleyi işçiler zaviyesinden ele almakla beraber, memleketimizin bugün içinde bulunduğu acı fakat gerçek bir derde neşter basıyor. Fakat biz kendisine haber verelim ki bu bahsettiği dert maalesef artık bütün memleketin müşterek bir derdi olmak istidadındadır. Tıpkı hayat pahalılığı gibi! Konuşma şu sözlerle bitiyor: "...Eskişehirdeki hastane gibi Türkiyede yok, diyorlar. Belki bu doğrudur. Fakat D. D. Yolları eczanesinde hangi ilaçlar varsa, biz de ona göre hasta olacağız. Yani ilaca göre hastalık!".

Evet, maalesef memleket bu gün bu hale gelmek yolundadır. Mevcut ilaca göre hastalık!.

Bir başka konuşmada da şunlar geçiyor: "...İşçi arkadaşların yaşayışları gibi çalışmaları da acıklı. Çalışma tarzımızı düzene koymak lâzımdır..'"

Elinde vesikalar bulunduğunu, iddialarını bunlarla ispat edebileceğini söyliyen bir başka sözcü diyor ki: "..Bize verilen para kazancın onda birini teşkil ediyor. Bu da işçiye hükümet tarafından verilen ehemmiyeti gösterir!. Bu günkü hayat şartlarına göre geçinebilmek için hokkabaz ve sihirbaz olmak lâzımdır!."

Bu arada söz alan bir başka işçi temsilcisi de, işçilerin içinde bulundukları şartların tahammül edilmez halde olduğunu, bunun üstünkörü ve paliyatif tedbirlerle kapatılıp geçiştirilemiyeceğini belirterek şöyle demiştir:

"— Batı memleketlerinde çalışmak veya çalışmamak hürriyeti vardır. Artık hür ve serbest sendika sistemini kurmak lâzımdır!".

Bu şikâyetlerin sahipleri, yılda bir defa da olsa bir maaş tutarında ikramiye alan, iyi kötü bazı sosyal hizmetlerden faydalanan, henüz memnuniyet verici olmaktan çok uzak olmakla beraber kuruluş halinde sendikalara sahip bulunan işçi vatandaşlardır. Şikâyetlerini kendisine yöneltikleri işveren de üstelik Devlet! Yani, bir bakıma, kendileri! Buraya dikkat ediniz.

Daha da acıklı durum

Şimdi bütün bunlardan sonra hemen hemen tamamen kendi hallerine terkedilmiş vaziyette bulunan hususi teşebbüs .işçilerinin daha da acıklı durumları nasıl olur da akla gelmez! Grev yapamazlar. Kollektif mukavele yapamazlar. Devletin herhangi ciddi bir ücret politikası mevcut değildir. Dünü yoksulluk ve mahrumiyetler içinde geçen işçinin ne bugünü ve ne de yarını garanti edilmemiştir. Tamamen kendi kaderlerine terkedilmiş bulunan bu insanlar, kendilerine ne getireceğini bilmedikleri bir hikâyenin, kalkınma hikâyesinin, yıllar yılı yükünü bütün ağırlığıyla omuzlarına yüklenmiş bulunuyorlar. Tahakkuku bir hayli meşkûk ve kendilerine ne getireceği pek belli olmayan "bir ümit için" bu vatandaşların tahammül kudretlerini bu derece zorlamak, Devlet için, refah Devleti için kolay kabul edilebilir bir şey değildir. Bu gün artık prensip: Fedekârlıkta mutlak müsavat, kalkınmadan, refahtan, adil pay almadır! Devletin duruma bigâneliği daha fazla uzayıp gitmemelidir!.

Ankara

Yapmak yahut yapmamak

Ankara'nın Belediye Meclisi üyelerinden bir tanesi gazetelere bir göz attıktan sonra, yanındaki arkadaşına döndü:

"— Yeni Belediye Başkanı Orhan Eren'i bekliyen çetin işler var, dedi.

Bu sözdeki hakikat payı büyüktü. Hakikaten yeni Belediye Başkanı, daha bu makama oturmadan çetin cevizlerle uğraşmıştı. Başkanlığa seçilişi bile bir hâdise olmuştu. Kendisinden evvel Belediye Başkan Vekilliğini yapan Ankara Valisi Cemal Göktan bir çok işler hazırlamış, bir çok zam taleplerini yeni bütçeye koymuş, bundan sonra yerini devretmişti. Su, elektrik, otobüs, havagazı gibi halkın her dakika kullandığı ihtiyaçlara konulmak istenilen, üç veya beş kuruşluk zam, efkârı umumiyede tepkiler uyandırmıştı.

Bir zam yapmak zarureti var mıydı? Günden güne büyüyen bir şehrin muhakkak ki pek çok ihtiyacı mevcuttu. Bu ihtiyaçların karşılanmaması da şiddetli tenkitlere, yazışmalara yol açıyordu. Bütün bunları halletmek için paraya ihtiyaç vardı, paranın temini yolunda yapılan gayretlerde ise "zam" dan korkan yeni bir Belediye Başkanı ve Meclisi bilhassa gazeteler önünde zorluklara maruzdu. Orhan Eren'in zam talepleriyle - şimdilik - hiç bir ilgisi yoktu. Daha evvelce bütçe bu zamlara göre tertip ve tanzim edilmişti. Buna göre hazırlıklar yapılmıştı.

Ortada duran hakikat şu idi: Belediyenin bir maddeye zam yapması, diğerlerinin bunu kovalamasını intaç edecekti. Suya zam yapıldı mı, arkasından elektriğe, havagazına, otobüslere zam yapmak icap edecekti. Belediye kendi fiyatlarında "ayarlama" yolunu seçince, esnafın boş duracağını kimse temin edemezdi. Sinemalar esasen böyle bir fırsatı bekliyorlardı. İstanbulda bu hal kendisini rahatça göstermişti. Sinemalardan sonra, belediyenin tarifelerini düzeltmesini istiyecek lokantalar, pavyonlar ve bunun benzeri pek çok yer mevcuttu. Bu sebebten Belediye Meclisinin hem kendi prestijim kurtarması, hem de halkı koruması bakımından zam taleplerim red etmesi lazım geliyordu. Zamlardan edinilecek kârı hükümet ile müzakereler yapılmak, hükümetten yardım istemek sureti ile temin etmek cihetine gitmek kabildi. Çünkü, daha evvelki Belediye Başkanları ayni yolu tercih etmişler, meselâ Kemal Aygün havagazına yapılacak bir zam ile elde edilecek yarım milyon lirayı hükümetten almayı uygun bulmuştu. Bu suretle hem zam yapılmamış, hem de işler yolunda gidebilmişti. Ama herkes Kemal Aygün değildi ki...

Meseleler

Yeni Belediye Başkanını ve yeni Belediye Meclisini bekliyen vazifeler vardı. Bu vazifeler bir zam münakaşasından daha çok bu şehrin hayatı ile ilgili görünüyordu. Elektrik meselesi muallâkta duruyordu. Sarıyar barajı, elektro-hidrolik santraller tamamlanmadığı takdirde, bilinen bit hakikatti ki, Ankara şehri elektriksiz kalacaktı. Bu, yakın bir geleceğin korkunç ve çıplak hakikati idi. Bu tesislerin tamamlanamaması • şu veya bu sebeble - karşısında, belediye ne gibi bir yol takip edecekti? Elektrikleri filan saatte yakın diye bir tamim yayınlıyamazdı. Mevcut fabrikayı takviye etmek yoluna gidemezdi, çünkü takviye edilse dahi fabrika takatsiz idi.

Kış geldi, su derdi nihayete erdi diyenler ise yanılıyorlardı. Önümüzdeki mevsim Ankara'nın geniş bir su sıkıntısına maruz kalması ihtimalleri pek çoktu ve hatta denilebilir ki bu, yüzde doksan beş bir ihtimal olarak kendisini hissettiriyordu. Çünkü, Ankara'ya su temin etmek, elektrik temin etmek gibi kati olmayan ve ümit göstermiyen bir mevzuu idi. Şehir barajdan ve açılan kuyulardan besleniyordu. Barajın küçük olması, şehre ancak kırk bin metre küp su verebilmesi, ihtiyaçların yarısını karşılıyamamak demekti. Şehrin yüz bin metre kübden fazla suya ihtiyacı vardı. Bunu barajdan alman kırk bin, kuyulardan çıkardan elli, etti beş metre küb ile karşılıyorlardı. Kuyular, açıla açıla tükenmişti. Bu yaz mevsimine ancak İki kuyu açmak sureti ile baraja yardımcı bulmak mümkün olacaktı. Kuyulardan çıkacak su ise, bu kış mevsimindeki yağışa bağlı idi. Yağış olmaz, mevsim kurak geçerse, bela diyenin elinin böğründe kalmaması için hiç bir sebeb bulunamazdı. Filhakika, Amerika'dan sipariş edilen ve derinlerden su çıkartmak imkânlarını sağlayan su pompaları yola çıkmıştı. Bunlarla biraz daha fazla su elde etmek mümkün olabilecekti. Fakat bütün bunlar da kâfi değildi.



Orhan Eren

Bir ip cambazı

Sakaryadan Ümid

Ankara'nın su ihtiyacını kestirip atmanın tek yolu vardır. Projesi hazırlanmış olan Sakarya'dan su getirtme imkânlarının tahakkuk ettirilmesi ile bu işi kökünden halletmek mümkündü. Fakat projeleri hazır olan bu işi tahakkuk safhasına dökebilmek için 50-60 milyon lira civarında bir paraya ihtiyaç vardı, bunun ise derhal bulunup ilgililere verilmesi zor bir işti. Ayrıca, bu projenin tatbikatına bugünden başlanılsa, iki ay gibi kısa zaman içinde herşeyi tamamlamış hale getirmek elbette ki kabil olamazdı. Fakat ne yapılıp edilip, bu mevsimi mümkün olan ile atlatmak, Sakarya'dan bu şehrin istediği kadar suyu taşıyabilmek için derhal harekete geçilmek lâzım geliyordu. Bazı Amerikan firmaları ile yapılan müzakereler hızlandırılmak, Sakarya'dan borularla Ankara'ya su getirilmesi için hazırlıkları tamamlayıp çalışmalara girişmeli idi.

Ankara Belediyesini önümüzdeki yaz mevsiminde bekleyen sıkıntıların başında su geliyordu. Bu bakımlardan yeni Başkanın ve Belediye Meclisi üyelerinin çalışmalarını bu noktalara teksif etmeleri, Sakarya'dan su getirebilme projesini bir an önce tamamlamaları icap ediyordu.

Müstakbel sıkıntıyı bilen halktan yeni zamlar istemek, tabiatiyle bir kaç ay sonra, insanın kendi kendisini daha çok sıkıntıya sokması demek olacaktı. Her şeyden önce hükümetin bu işdeki tutumunu süratlendirmenin yollarını bulmak için çalışmalara girişmeli ve bu proje kuvveden fiile çıkarılmalıdır. Yoksa, açılacak iki kuyu ve Ankara barajı ile bu şehrin bu yaz mevsiminde su ihtiyacını karşılamak mümkün olmayacaktır. Böylece, getirilen zam taleplerini halka munis göstermek için belediyenin elinde hiç bir şans bulunmayacaktır.

Böyle bir şansı kaçırmanın bir partinin mühim bir kademesi olan belediyecilik sahasında muhakkak ki yaralar hasıl edecektir.

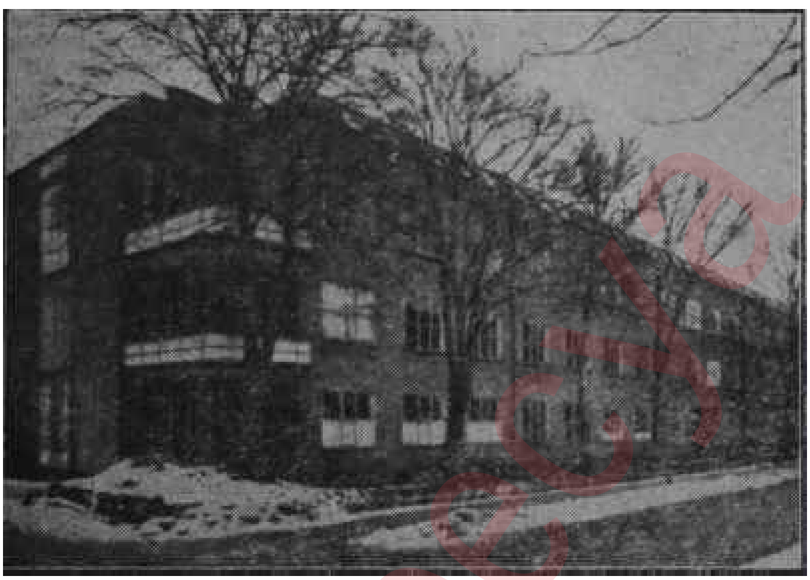
Belediyeler umumi seçimlere gidilirken bir Vilâyetin beyni mesabesindedir. İdareye karşı memnuniyetsizliği bu noktadan felce uğratmak, bir büyük seçimi yüzde elli kaybettirmek demektir.

T I B

Hastahaneler

Aşılmaz bir kapı

Hepimiz hasta olmuşuzdur. Hepimizin ailesinden, yakınlarından, çoluk çocuğundan hastalananlar olmuştur. Bu yüzden hastahanelere baş vurmuşuzdur. Bir geniş bahçe kapısından girersiniz. İki tarafında bekçi kulübeleri vardır. Bu bir asker hastahanesi ise nöbetçiler erdir. Memleket hastahanesi ise nöbetçiler sivildir. Bu kapı bir hapishane gibi, bir serhad karakolu gibi aşılmaz ve geçilmez bir yerdir. Haftada ancak iki üç gün o da birkaç saat bu eşiklerden aşabilirsiniz. Bunun dışında ziyaretler yasaktır. Kapıda evvela yalvarma ile başlayan çatışma, sonunda yaka paça bir mücadele şekli ni alır. Kapıcı cahildir. Söz anlamaz, emir almıştır, Hastalık ise ferman "Hüvelbaki" diye yazacağınız gelir. Nihayet daha yaşlı, gün görmüş, aksaçlı, kıranta bir beyaz gömlekliyi seçersiniz, Yanına yaklaşır, selam verirsiniz. O dalgındır. Belki de selamınızı almayacaktır. Gözlüklerini silecek, burnunun ucuna yerleştirecek, sonra size sormadan omuzlarını çökerten bir alışkanlığın tesirile nabzınızı eline alacak veya soyunmanızı emredecektir. Kapı önünde soyunmanızın mümkün olmadığının farkında bile olmayacaktır. Siz hasta olmadığınızı, sadece içerdeki bir hastanızı ziyaret için müsaade rica ettiğinizi söyleyeceksiniz. O, daha cidd ileşerek, bunun kendi vazifesi olmadığını, baş tabibin emrine müdahale edemiyeceğini bildirecek, yürüyüp' gidecektir. Ümidsizlik içindesiniz. İçerde sizden hiç bir yardımı esirgemiyen bu insanlar, kapının önündeki size, sokaktaki size ellerini



Avrupa'da hastahaneler

Arka kapısı yok

dinlemez. Hasta nihayet canınızdır. İçinizde bir alev vardır. Bir sızı vardır. Bir burkulma vardır. Biran önce bir koğuşa, bir koğuşun bir köşesine ulaşmak, hastanızı dünya gözü ile bir daha görmek, onun sıcak alnım bir daha okşamak; o, bir küçük yavru ise bağrınıza basmak, bir sevgili ise karşılıklı ağlamak, bir kardeş, bir ana, bir baba, bir dost ise birkaç kelime ile onu teselli etmek ve nihayet elinizdeki bir kotu şekeri, bir demet çiçeği, üç beş portakalı bırakmak istersiniz. Ne mümkün! Nihayet başka çarelere baş vuracaksınız. Etrafta tanıdık bir yüz aramağa başlarsınız. Yanınızdan beyaz gömleklerile hemşireler, doktorlar gelir geçerler. Hepsi de ne kadar ciddidirler. Ne kadar sessizdirler. Mezar taşları gibidirler. Hemen alınlarına uzatamayacaklardır. Çünkü üç yüz sene önce konulmuş nizamlar hastaları yakınlarından tecrid etmektedir.

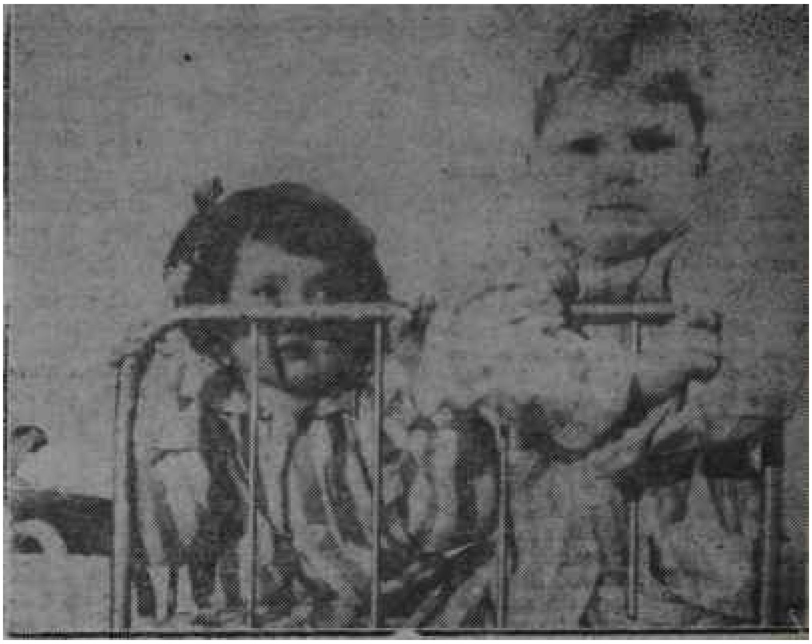
Nihayet her hastahanenin bir de arka kapısı vardır. Burada da emniyet tertipleri mevcuddur. Ancak bu kapıdan ameleler, yoğurtçular, müteahhidler, tamirciler ve hademeler girip çıktığından bunların arasına karışarak içeriye sızmak daha kolay olabilir. Farzedelim ki böyle bir yerden hastahaneye girdiniz. Artık insanlara çarparak, merdivenleri dörder, dörder çıkarak, koğuşları geçerek hastanıza koşuyorsunuz. Ya koğuş hekimine rastlarsanız? ya hemşire görürse? ya bunlar da bir aksilik çıkarırlarsa? İçinizde kep bu endişeler vardır. Bunlar da ne kadar sert insanlardır. Hiç şakaları yoktur. Dedikleri dediktir. Ne ise onlara rastlamadan hastanızın yatağına ulaştınız. Hastanızı rahat, ateşi düşmüş, sakin buldunuz. Elinizdekileri bıraktınız. Gönlünü aldınız. İçiniz rahattır. Beş dakika sonra artık bu asid fenik, eter, tentürdiyod kokulu koridorlardan geçerek çıkıp gidebilirsiniz. Dönüş ne kadar kolaydır. Ayaklarınız sanki yere basmamaktadır. Uçuyorsunuz. Ruhan tatmin edildiniz. Bir saattenberi kapılarda süründüğünüzü, duyduğunuz kötü lafları, hatta küfürleri unuttunuz. Yediğiniz tekmenin yeri de artık sızlamıyordur.

Arka kapı

Bu kapıdan yukarda biraz bahsetmiştik. Yalnız bunun gizli şeylerin çıktığı bir kapı olduğunu da hatırlatalım. Kenarlarda, yerlere, duvar diplerine sıralanmış yığın yığın insan göreceksiniz. Bunların üzerlerinde buruşmuş, kısalmış, daralmış elbiseler vardır. Yüzleri çektikleri ıstırabın hatıralarını hâlâ ifade etmektedir, Sarı renkleri, derin çizgiler ve çukurdan bakan gözlerile bu insanları bir gören bir daha unutamaz. Omuzlar çökmüştür. Kollar incelmiş. parmaklar uzamıştır. Eller titrektir. Bazılarının elinde eğri bir sopa vardır. Bunları köylerine, bu sadık arkadaş ulaştıracaktır. Bunlar hastahanelerimizin meşhur taburcularıdır. Karantina memuru bunları sıraya dizer. Ellerine gidecekleri yere ve köylerinin uzaklığına göre bir kaç günlük tayın ve bir miktar zeytin tanesi verir. Birer taburcu kâğıdı doldurur. Evvelce kaybolmasın diye yatırdıkları paralarını iade eder. Zaten böyle yirmi taburcudan on lira çıkmaz. Bunlar bir kalemde tapon lastikten iki milyon kazanan bahtiyarlar değillerdir. Sonra bu zavallılar bir de aramaya, taramaya tabi tutulur. Bazan üzerlerinde çalınmış eski partal pijamalar, donlar, gömlekler çıkar. Çatal kaşık bulunur. Sonra herbiri kendi talihine terk edilir. Bu zavallıların içlerinde alçılı bacağını sürüyenler, koltuk değneklerinin merhametine yaslananlar, kıçına dayanan otomobilin kornasını duymayacak kadar som sağırlar, arkadaşlarının kolunda dünyada olup bitenleri görmeden gidenler vardır. Ayağı belinde, kolu elinde bir yecuç, mecuç kafilesidir bu.

Arka kapıdan daha enteressan şeyler de çıkar. İki hademe bir sedye taşımaktadır. Sedyenin içinde dikkatle anbalaj yapılmış bir madde vardır. Bunu önce bir hasta zannedersiniz. Ama bu külçe gibi, çengelde asılı koyun eti gibi acaip ve maksadsız hareketler yapan, ölçüsüz sallanan şey bir cenazedir. O kapıdan sıyrıldıktan sonra, gözleri insan yüzüne ilişmekten çekinen, sanki suç işlemiş gibi önlerine bakan bu hademeler, gizlice hastahanenin arkasındaki küçük bir binaya yönelirler. Burası arsak anbarı, malzeme deposu gibi *bi*r yerdir. Camları tavana yakındır. Daima kapalı durur. Önünde ve yakınında kimseler bulunmaz. Kuşlar bile bu binanın damına konmaz. Sade

kargalar leş kokusu almış gibi havada, uzaktan daireler çizerler. Kim bilir içerde ne kadar kimsesiz hasta bu insan deposunun soğuk mermerlerinin temasını vücudlarında hissederek ürpermektedir. Sedyenin içindeki, buraya devrilir. Belki içerde daha evvel Allahına ulaşmışlar da vardır. Burası dünyadan göçenlerin sıkış vizesinin yapıldığı yerdir. Burada toplananların hepsi ışıksız bir gece geçirecekler, sonra imam efendi etiketi tamamlıyacak, anbalajı esaslı şekilde ikmâl edecek ve hastahanelerimizin iki atlı arabası bu emanetleri- ve posta paketlerini ara yollardan kimseye göstermemeğe çalışarak ebedî istirahatgâhlarına götürecektir. Orada da hazin, sessiz, kimsesiz, tenha, tek sureli, naıtsız, kasidesiz, belediye duahanının bulunmadığı güdük bir merasim yapılacaktır. Cemâat iki, üç kişiden ibarettir. Iskatçılar, ibrik, testi, güğümle su taşıyanlar bu fakir cenaze törenlerine pek itibar etmezler. Aşir okuyup yasin çeşnisi veren, çarpık bacaklı, seyrek sakallı, tek gözlü hafızlar da bu cenazelerde bulunmaz. Bütün dualar hastane imamının çatlak sesinden sadir olur. Artık iş bitmiştir. İki atlı araba hastahaneye daha hafif ve süratli döner. Atlar yüklerini boşalttıkları işin memnun gibidirler. İmam efendi de acıkmıştır. Hasta artıklarından ıskat yemeğe gider.



Ziyaretçi bekleyen yavrular
Kapıcı atlatılabilirse ...

Bir alın yazısı

Günün birinde köyden kırçıl sakallı, yumuk yüzlü, dişsiz bir adam lastik papuçlarını çeker, asker paltosunun parlak düğmelerini ilikler, ellerine parmaksız yün eldivenlerini geçirir. Atkısını sarar, yola düşer. Az gider, uz gider. Derelerden, yarlardan, sellerden geçen. Kamyonların üzerinde, çuvallara yaslanarak, trenlerin yüz numarasında çubuğunu çekiştirerek uykusuz, azıksız, katıksız yol alır. Kilometreleri bir - deve tahammülü ile aşar. Hastahanemizin meşhur kapısına ulaşır. Ona baş vurur, buna baş vurur. Derdinden kimseler anlamaz. Taş dıvarlar yarılmaz, demir kapılar açılmaz. Döner, gider milletvekiline baş vurur. Nihayet milletvekili önde, köylü dayı arkada baş tabibin odasına yönelirler. Artık kapıları açmak ne kadar kolaylaşmıştır. Herkes ne kadar şirindir. Bu hastahanenin elemanları ne kadar senpatik, ne kadar güleç yüzlü insanlardır. Herkes ne kadar merhametlidir. Hepsi de insana bir yardım yapabilmek için yarışmaktadır. Baş tabibin o Komedi Pransezin perdesi gibi ağır başlı, vakur kapısı iki kanadile birden açılmıştır. "Mebus bey" önde, bizim ihtiyar arkada içeri girerler. Kendilerine oturacak yerler bulunamaz. İhtiyar yere oturmak İstedikçe hademeler kollarından yapışarak bir koltuğu mesud etmesini temine çalışırlar. Moliere'in ebedî komedisi devam etmektedir. İhtiyarın koltukta falan gözü yoktur. O sadece bu koca kâinatın içindeki bir yıldizin bir köşesinde kendisine bir kalçalık sert bir yer aramaktadır. Kaidesinin şimdiye kadar yaylarla imtizaç ettiği görülmemiştir. Nihayet bir iskemle bulur, ilişir. Derdi şudur: Oğlu Hüseyin'i altı ay önce köyden yolcu etmişlerdir. Hüseyin şehre gelmiş, bir yerde ameleliğe başlamıştır. Yatağı, yorganı sırtındadır. Geceleri şehrin dışında tarlalarda yatmakta, gündüzleri soğan ekmek kuvvetine yapılarda çalışmaktadır. Ara sıra da cami avlularından köye ısmarlama mektuplar göndermektedir. Son mektup biraz firaklı yazılmıştır. Hastalığından dem vurmaktadır. Sonra da mektupların ardı kesilmiştir. Evde, bacı, nine, yavuklu, kardeş, çoluk, çocuk ağlamaktadır. Kafkasyayı Sibiryayı, Türkistanı, Yemeni, Galiçyayı, Çanakkaleyi dolaşmış, gözünü kırpmamış, yıkılmamış ve yrpranmamış eski kurt.. O da ağlamaktadır. Şehirde hastahanelerin hepsini dolaşmış, koğuş koğuş oğlunu aramıştır. Bir ümidi bu hastahanede kalmıştır. Hastahanesini bilmez, koğuşunu bilmez, hastalığını bilmez.. İşte ihtiyarın derdi budur. Sertabib ne yapıp yapıp oğlunu bulmalıdır. İçinden bir ses, oğlunun buralarda olduğunu söylemektedir.

Karantina memuru çağırılır. Kayıtlar, künyeler, derkenarlar, meşruhatlar, karantina protokol defterleri, tomar haline getirilmiş müşaha - deler araştırılır. Bu karantinadan bir kaydı çıkarmanın zaten imkânı yoktur. Ama bakanlıklara her ay muntazam istatistikler gider. Nihayet Hüseyin'in iki ay önce vefat ettiği anlaşılır. Belki de imamın ucuz dua okuduğu cenaze budur. O zamandanberi bir torbada saklanan ve vârisine teslim edilmek, üzere henüz mal müdürlüğüne gönderilmemiş olan "mu-: hallefat" babasının önüne dökülür. Topuksuz bir, yün çorap, bir yazma mendil, bir avcı yamalı asker pantalonu, turuncu bir kazak, kırmızı fi* tilli bir çakmak, dede -yadigârı bir demir yolu saati ve 247,5 kuruş... Artık mezar, medfen, anıt, abide, lahid aramağa lüzum yoktur. Çünkü imam efendi onun gömüldüğü yeri çoktan unutmuştur. O da isimsiz şehidler arasına karışmıştır. İhtiyar bu evlad yadigârlarını oğlunun yazma mendiline sarar. Sopasının ucuna takar, sırtlar. Milletvekili önde, kendisi arkada hastahaneyi terk eder. İşte böyledir, bizim hastahanelerimiz... -

Hastahanede para

Hasta, sağa gitti, sola koştu ve her gittiği yerde epey miktar para ödedi. Hastahanelerimizde ötedenberi muhtelif branş muayene ve tedavilerde para almıyordu. Yalnız şurası muhakkak bir hakikat idi ki, alınan paranın halkımızın kese seviyesi ile bir tutulması imkânsızdı. Çünkü, bir hasta heyeti sıhhiye raporunu alabilmek için - ki bu da muhakkak bir iş değildir - muhtelif muayenelere tâbi tutuluyordu. Kan muayenesi, idrar muayenesi vesaire gibi.. Bunların her birisi için para ödüyordu ve aşağı yukarı yüz lira veriyordu. Diğer memleketlerde hastahanelerin paralı olduğu bilinen bir hakikattir. Burada da böyle olması lâzımdır. Fakat memur sınıfını ayrı bir ücrete, köylü sınıfını ayrı bir ücrete tâbi kılmamak şartı ile.. Maalesef her işte olduğu gibi bunda da bir iyi ölçü bulamamışız.

Dr. E. E.

K A D I N

Moda

Yılbaşı için

Dünyanın en güzel elbiseleri Paristedir ve yılbaşı için, büyük terziler tarafından hazırlanmıştır. Bu mevzuda Dior kendisile konuşan bir gazeteciye şu sözleri söylemiştir:

•— Gündüz elbiseleri ne derece sade, düz ve basitse gece elbiseleri, aksine o derece zengin ve muhteşemdir. Eski zamanın şahane tuvaletlerini andıran bu elbiseler hem kadınlara kadınlıklarını daha fazla hatırlatacaktır, hem de büyük terzilerin, asrımızın zihniyetine karşı açtığı bir mücadelenin başlangıcı olacaktır. Evet, öyle bir zamanda yaşıyoruz ki fakir ve orta dereceli şeyler insanları tatmin ediyor. Daha iyisini, daha güzelini yapmak kimsenin aklına gelmiyor ve yavaş yavaş, gündüz sade giyinen kadının, gece süslenmesi bile fuzûli bir lüks addediliyor. Halbuki bütün dertlerden, mesuliyetlerden, karanlık düşüncelerden uzaklaştığımız, yalnız eğlenmek istediğimiz geceler vardır; o gecelerde kadınlar, en sadesi bile, parlak ve muhteşem olmalıdır. Bu kadınlara vereceğimiz bir hak ve onlardan beklediğimiz bir vazifedir."

Dior'a göre bu sene bütün kadınlar yeni yılı parlak bir şekilde karşılıyacaklardır.

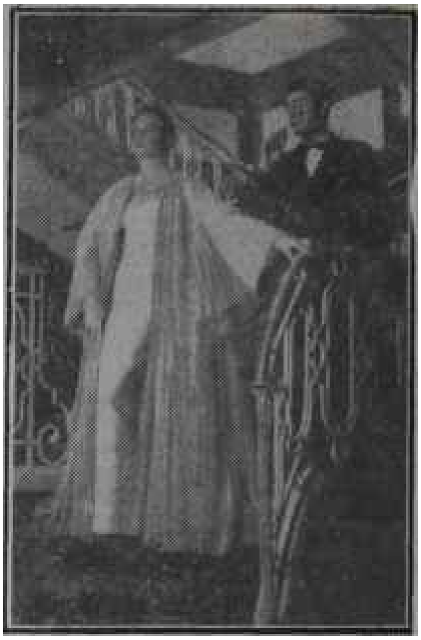
Kısa dans elbiselerine gösterilen rağbete rağmen, hakiki gece elbiseleri daima uzundur. Bunların bazıları ön tarafta kısalmakta veya yandan yırtmaçla açılıp, zaman zaman bacakları göstermektedir ama manzara itibarile, büyük gece elbiseleri daima uzundur.

Büyük terziler "dünyanın en muhteşem elbiseleri" ni hazırlarken iki şıktan birini tercih etmişlerdir. Nispeten sade olan biçimler için çok zengin ve muhteşem kumaşlar seçilmiş veya düz kumaşlar en harikulade taşlar, inciler, boncuklarla, en ince motiflerle birer sanat eseri olarak süslenmiştir.

Gece için işlenmeye müsait nefis satenler tuvalet kumaşlarının favorisi gibi görünmekle beraber tül, kadife, tafta, brokar da mebzulen mevcuttur. Altın sim işlenmiş gümüş mavisi satenle bu sene Balmain'in bir hususiyeti olan fildişi rengi seten bilhassa modadır. Gene Balmain'in ortaya attığı "Jolie Madame" stili önden dekolteyi boyuna kadar kapamakta, buna mukabil omuzları arkadan bele kadar açmaktadır.

Şahane gece tuvaletlerinde en çok nazarı dikkati celbeden yeniliklerden biri de muazzam kollardır. Bu kollar bazan çıplak bir bedenin omuzlarından başlamakta, bazen çıplak bir elbiseye refakat eden bir bolero'da gözükmektedir.

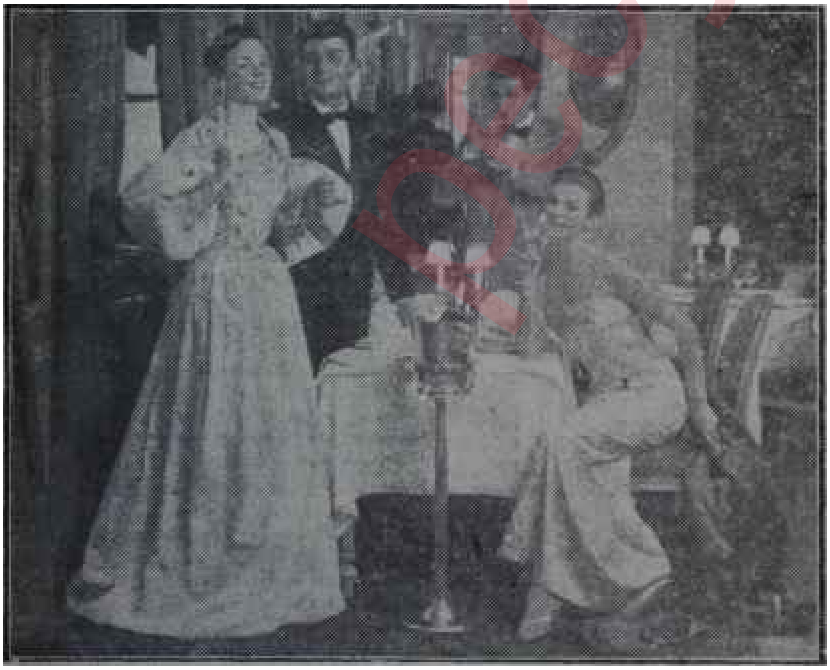
Dior, tuvaletleri için hiçbir kaideye, muayyen bir stile bağlanmamış ve modellerinin temel prensibi olarak yalnızca şunu kabul etmiştir: ihtişam! Onun şahane elbiseleri arasında dar, boru biçimi kadife kılıf elbiseler olduğu gibi kat kat işlenmiş zengin etekler de vardır... Şarktan ilhamını alan incili muhteşem kaftanların içine giyilen düz hatlı elbiselerine gelince bunların kumaşı gözle görülmeden anlatılamaz. Onun "Noel akşamı" isimli elbisesi beyaz tülden yapılmıştır ve gümüş simle işlenmiştir.



En güzel tuvalet
Peri kızları için

Fath harikülade elbiseler için harikülade renkler düşünmüştür: turkuaz mavisi, su yeşili, portakala kaçan bir kırmızı, zümrüt rengi.

En'büyük cesareti gösteren terzi' ise Pierre Clarence'tır. Portakal rengi kadifeden zengin bir gece mantosu yaparak, bu mantoyu aynı renkte, pliseli bir tülle örtmüştür. Fevkalâde zengin duran bu mantonun içine giyilen elbiseye gelince düz bir beyaz kılıftan ibarettir.



Yılbaşı gecesine hazırlık
Hiltonda konsomasyon 250 lira

Dünyadaki cereyan . . .

Hubert de Givenchy, Parisin en genç ve en uzun boylu büyük terzisidir. (Yaş 28 ve boy 2 m 01).

Birkaç sene içinde, Parisin en lüks ve en pahalı modellerini yaratmakta büyük şöhret yapan bu sanatkâr, şimdi Fransada, Amerika ile rekabet edebilecek bir hazır elbise sanayiinin temellerini atmaktadır. "Givenchy -Üniversite" namı altında faaliyete geçen bu hazır elbise fabrikası, bu sene ilkbaharda piyasaya 40 model sürecektir. Bu 40 model her yaşta, her ölçüde kadınlar tarafından, hiç provasız satın alınabilecektir.

Fiyatlar 250 ile 500 Türk lirası arasında olup, hazır elbiselerin "aristokrat" sınıfını temsil edecektir, fakat kalite o derece üstün olacaktır ki, büyük terzilere bu fiyatın beş, on mislini verip giyenleri dahi, tatmin edebilecektir.

Givenchy bir yandan da, büyük ilkbahar defileleri için model yaratmakta ve hazırlıklarını yapmaktadır. Fakat fransız terzilerinin lüksü muhafaza etmek üzere harcadıkları bütün gayretlere rağmen şurası aşikârdır ki, dünya pratik ve rahat, ucuz ve kolay şeylere rağbeti artır-

"Kadınlar, Erkekleri Tanısalardı.."

Jale CANDAN

"Bu sözleri söyliyen tabii bir kadın değildir. Avrupanın tanınmış kadın mecmualarından birinde, her hafta, kadınlara hitaben yazı yazan bir erkektir ve... erkeklerin iç varlıkları hakkında kadınlara bazı ifşaattık bulunmuştur. Muharrire göre, kadınlar erkekleri tanısalardı, onları oldukları gibi görselerdi, dünya cennet olurdu... Çünkü erkekler gayet müşfik ve iyi insanlardır; yalnız o derece ince ve hassastırlar ki, çoğu zaman hislerinin anlaşılmasından, gülünç olmaktan korkarlar ve onların iyilikleri ekseri hissiz gibi görünen, tezahüratsız bir kabukla örtülüdür. Bu vaziyeti şöylece hülâsa edebiliriz: erkekler oldukları gibi görünmeye cesaret edemezler, halbuki onlar kuzu gibidirler.

Muharrir devam ediyor: erkekleri, para atıldıkça işliyen bir otomatik makineye benzetmek te pek âlâ mümkündür. Bir kadın bir erkeğe zeki olduğunu söylerse erkek buna derhal inanır, tabii neticede daha zeki olmaz ama, ya bu kadın erkeği İyi ve düşünceli olduğunu, kendisini mesut ettiğini söylerse ne olur hiç düşündünüz mü? "— Erkek önce afallar, sonra sevinir, sonra hakikaten iyi ve düşünceli olmaya çalışır. Etrafa zevk dağıtan otomatik bir makine. Zaten kadınların bizden bekledikleri şey bu değil mi?. Ama kadınlar şuna da unutmamalılar ki para atılmadıkca otomatik makineler işlemez.."

Sonra ne de olsa, erkekler otomatik makinelerden biraz farklıdırlar. Makineye parayı atar, istediğiniz çikolata veya sigara paketini alırsınız ve... sonra geçip gidersiniz. Makineye "mersi" demek aklınıza gelmez: Halbuki erkekler beklerler: bir hayranlık, bir şükran, bir sevgi işareti beklerler.

Doğrusu onların ufak bir kusurları da yok değildir, ekserisinin muhayyele kabiliyeti zayıftır... Bir evde, saadet havası yaratan ufak tefek teferruatı ihmal ederler, bazı incelikleri bilmezler veya kolaylıkla unuturlar... Fakat bu mevzuda da ufacık bir ilham, onları harekete geçirmeye kâfidir. En düşüncesiz, hatta en cimri erkek akıllı bir kadının elinde en cömert erkek oluverir.. Ama dikkat, yanıldıklarım, hata ettiklerini, size pek te makbule geçmiyen bir hediye aldıklarım ifade ederken, dikkat... Erkeklerin en çok korktukları şey beğenilmemektir. Bir sürpriz yaparken, bir hediye alırken, matlup olan rey en iyisinin düşünülmüş olması değil, sizin düşünülmüş olmanızdır. Kadın sert davranırsa, uysal bir kuzu olan erkek birden değişir, huysuz bir at oluverir...

Fakat ister kuzu olsun, ister otomatik makine, ister at... erkeği yola getirme metodu hep aynıdır: okşamak... Ah kadınlar, erkekleri tanımış olsalardı hayat ne kadar kolay olacaktı!..

Muharrir burada sözlerini kesiyor...

Yeni yıla girerken bu ifşaattan belki hepimizin faydalanabileceğimizi düşündüm. Fakat bir mesele daha vardı. Meğerse erkeklerle kadınlar birbirlerine ne kadar çok benziyorlarmış. Çünkü rolleri değiştirmek şartı ile, biz de tıpkı o erkek muharrir gibi düşünüyoruz:

Biz de kuzu gibiyiz... icabında otomatik makine olabiliriz., ama bazan de, istemiyerek, at değilse bile, kedi olabiliyoruz... Ah şu erkekler, kadınları tanımış olsalardı!.

maktadır. Hazır elbise kadınların birçok problemlerini halledecektir ve Amerikadan sonra, Avrupa da bu gerçeği kabul etme yolundadır. Dünyayı saran bu yeni cereyana en çabuk kapılanlar, muhakkak ki en çok kazanacaklardır.

Ankara

Bedava sirke..

İnsanın nerede eğleneceği cidden belli olmuyor. Bazan hoş vakit geçirmek için gittiğimiz eğlence yerinden baş ağrısı ve gülmek için seyrettiğiniz temsilden üzüntü ile çıkıyorsunuz da, bir tramvayda, bir otobüste veya dolmuşta nefis bir komediye şahit oluyorsunuz. Aşağıda anlatılan- hadise bir hayâl mahsulü olmayıp, tamamile hakikatlere uygundur.

Ankarada bir banka şubesinin açılış töreni ve bunu takiben radyoda, bu banka namına şöyle bir reklâm yapılıyordu:

"— Paranızı şubemize yatırmakta acele edin ve hediyelerinizi alın".

Bedava sirke baldan tatlıdır derler. Hediyeyi herkes sever, hele radyoda böyle tatlı bir kadın sesi insanı hediyeye davet ederse.

Meğerse Ankarada, bankaya para yatırabilecek ne çok İnsan varmış. Açılışının ikinci günü banka şubesi dolup dolup boşalıyordu.

Şube binası, temiz ve şirindi. Memurlar fevkalâde nazik ve sabırlı idiler. Ama ufak bir İhmalleri olmuştu. Kapıya "Pazarlık yoktur" şeklinde bir ilân koymamışlardı. Parayı yatıranlar, gark usulü, hediyeler için pazarlığa girişiyorlardı.

İşe siyah astrakanlı, tek taş pırlanta yüzük taşıyan kelli felli bir hanımefendi başladı. Şu kadar para yatırmıştı, daha güzel hediyeler istiyordu. Memur gülümsedi, elindeki listeyi hanımefendiye uzattı. Bu listede yatırılan paranın miktarı, vadeli- vadesiz oluşu yazılı idi; meselâ "150 lira vadesiz" bir kahve fincanı alıyordu da, "300 lira vadeli" güzel bir vazo kazanıyordu. Fakat hayır; hanım hakkına razı olmuyordu. Münakaşa beş dakika sürdü, nihayet hanıma istediği sigara kutusu verildi de, mesele halledildi; yoksa paraları geri istiyordu.

Bu münakaşa sırasında kahkaha ile gülenler veya yalnızca gülümseyenler vardı. Fakat pazarlık merakı, sari bir hastalık gibi birden herkesi sarıverdi. Biraz evvel, sessiz sessiz duranlar, parayı yatırmadan işi sağlama bağlamak istiyorlardı.

Bu sırada başka bir sürpriz oldu. Birisi dün yatırdığı parayı talep ediyordu. Hakkıydı tabii ama, nazik memur hanımlardan biri dayanamadı.

"— Yalnız, dedi, paranızı tekrar yatırıp yeni bir hediye alamazsınız."'

Sosyete

Ebedi Gelin: Barbara Hutton..

Para saadet getirmez derler. Bu sözleri "herkes bilir, herkes bol bol tekrar eder. Fakat için için buna inanan pek az insan vardır; Barbara Hutton'dan başka.

Evet para saadet getirmiyordu. Hatta Barbara Hutton kadar zengin olunca, insanın bedbahtlığına bile sebep olabilirdi. Barbara bunu biliyordu ama mesut olmaktan henüz Ümidini kesmemişti: 1955 senesinin Kasım ayında, altıncı izdivacını yapıyordu. Bu seferki kocası eski bir tenis şampiyonu olan Von Cramm idi. Bu altıncı izdivacın, diğerlerinden bir farkı vardı ki, bir aşk izdivacı değildi. Von Cramm ile Barbara 18 senelik arkadaştılar. Daima, hatta harbin en çetin senelerinde, Hitler Von Cramm'ı esir kamplarına sürdürdüğü zaman bile, onlar mektuplaşma çarelerini bulmuşlardı ve bu altıncı izdivaca sahne olan Ritz otelinde onların en kıymetli eşyaları bir valizi dolduran eski sararmış mektuplardı.

Sessizce evlenmişlerdi; fakat gene de bir basın toplantısı yapmadan, gazetecilerin elinden kurtulamadılar. Barbara gene hastaydı ve mevsimden sonra derhal Ritz otelindeki, gündeliği 970 Türk lirası olan apartımanına sığınmıştı. Gazeteler gene ondan bahsedeceklerdi: 7 yaşında, dünyanın en zengin insanı telakki e-

diliyordu. Vakıa dadılara, metrdotellere terkedilmiş zavallı bir öksüzdü ama biliyordu ki dünyanın en zengin adamının yegâne vârisi idi Birgün bütün bu paralar onun basına yıkıldı, kaldı; ne yaparsa yapsın, bu parayı bitiremezdi. Çünkü dönen bir sermayeye sahipti. 18 yaşında ilk balosuna gitti ve gazeteler onun servetinin yekûnunu büyük rakkamlarla bas sahifelerine yazdılar. Bu servet 42.077.323 dolar ve 53 sent idi!.

"Bob" denilen bu çok güzel mavi gözlü, tombul sarışının etrafını derhal, rakkamlara meraklı erkekler sardı. Bir tanesi, rus prensi- Alec Mdivani cidden yakışıklıydı. Barbaradan sektiği paralarla, Barbaraya güzel hediyeler alıyordu. Bu izdivaç iki sene sürdü. Prens spor meraklısı idi, karısını aylarca yalnız bırakıp polo müsabakaları tertip ediyor ve memleket memleket dolaşıyordu. Bir seyahat dönüşünde, karısına bakarak:

|— Neden bu kadar şişmansın" dedi.

Aşık bir kadın için bu sual bir şok mevzun telakki edilebilirdi. Barbara, dünyanın başına yıkıldığını hissetti ve kocasını cezbetmek için, zayıflamaya karar verdi. Günlerce ve günlerce yemek yemiyor, yalnız kahve ile besleniyordu. -Neticede 15 kilo ve ebediyen sıhhatini kaybetti.

İkinci kocası Danimarkalı bir kont idi. O da asil, o da fakirdi. Ve onları ayıran şey de, birleşmelerine sebep olan şey yani Barbaranın milyonları oldu!.

Üçüncü izdivacı için Barbara paralı bir erkek seçti. Artist Gary Grant. Fakat genç kadın, parası ile erkeklere hakim olmaya çok alışmıştı. Bocaladı. Kocasını nasıl tutacaktı? Onun hüviyetini tahdide kalkıştı ve Uç senede ondan ayrıldı. Dos doğrusu, kocası onu bıraktı.

Dördüncü koca gine parasızdı. Beşinci de. Barbara biri ile dört sene o-



Barbara Hutton
Hasta zengin

Geçinemeyen Anne ve Babalara Mektup

Bu mektubu yazan kadın meşhur bir psikolog veya meşhur bir muharrir değildir. Fransada bir mecmuanın tertip ettiği en güzel okuyucu mektubunu yazan kadındır ve yalnızca kendi başından geçenleri, hissettiklerini ifadeye çalışmıştır. Bir -iddiası yoktur, ümidi kendi vasiyetinde olan çocukların anne ve babalarına çocuklarının söyleyemediğini söyleyebilmektir.

Bugün 21 yaşındayım ve şimdi yaşamaktan zevk duyuyorum. Şimdi artık geçmişteki bedbaht küçük kıza hiç benzemiyorum.

Annemle babam uzun zamandır ayrılmış bulunuyorlar...

Romanlarda ve filmlerde erkeklerin arzusundan, kadınların saadet haklarından çok bahsedilmektedir, fakat bir çocuğun aşk ihtiyacı pek az mevzuubahis olmaktadır. Halbuki bu, bence, hislerin en kuvvetlisidir.

Ben şişman, melankolik, mahzun ve silik bir küçük kızdım. Dramı, macerayı, esrarı ve bilhassa hayali severdim.

Annemle babam, ben kendimi bildim bileli devamlı surette kavga ederlerdi. Vakıa onlar bana iyi baktılar, yedirip içirdiler, giydirip hediyeler aldılar, pazar günleri pastacıya götürdüler ama bugün, geçmişi düşündükçe, duyduğum yegâne arzu birgün, onların bana satın aldıkları bütün şeylerin bedelini ödiyebilmekten ibarettir. Pasta alamayan, oyuncağı olmıyan çocuklara acımak şöyle dursun, bazen gıpta ederdim..

Annemle babam kavga ededursunlar, ben kafamda tamamile hayali bir şahsiyet yaratmıştım, onun da adı benim gibi Liliane İdi, fakat o bir çocuk değil bir baba kadar kuvvetli ve kusursuz bir anne kadar müşfik bir şahsiyetti. Ona bütün dertlerimi anlatırdım. O zamanlar sık sık anneannemde kalırdım. Ben öteki Liliane ile konuşurken, anneannem endişeyle odaya girer, kendi kendinle neler anlattığımı merak edeceği yerde, başını sallıyarak:

"— Saçma sapan işler yapacağına gidip derslerine çalışsana" derdi!.

Anneannem fena kadındı demek istemiyorum. Kafiyen. Fakat bana kalın yun çoraplar giydirir ve dizlerimi örten koyu renkli pazen entariler diktirirdi. Anneannemin nazarında, süsüne meraklı olmak bir günahtı.

Herşeye rağmen anneannemde yaşamayı tercih ediyordum; çünkü baba evine döner dönmez kâbuslar da başlıyordu. Babamın eve dönüş saatlerini, korka ile, hesaplardım. Çünkü bu saat daima hoşnutsuzluk, münakaşa, hazan kavga ve gürültü saati idi!. Yarabbi, çocuktum ama, kavgalara sebebiyet verecek acemi hareketleri, manasız sözleri, yaralamaktan zevk duyan konuşma tarzını ne çabuk sezerdim!.

Uyku saatinde onlar beni uyuyor zannederlerdi. Ben karanlık odamda, yatağımda oturmuş vaziyette, kulaklarım kirişte, gözlerim yaşlı, kalbim heyecanlı korkudan ve soğuktan titreyerek beklerdim. Beklerdim ki, kavga biraz daha büyüsün ve koşup gideyim, sussunlar, barışsınlar diye yalvarayım...

Geceleri kavga eden anne ve babalar, bir an kavganızı terkedin, sessizce çocuklarınızın odasına gidin ve uyuyan, sözde uyuyan zavallı çocuklarınızı gizlice seyredin. Acaba o zaman susar mısınız?.

Ben öyle sanıyordum ki, bir akşam onlar birbirlerini öldürecekler. Bunun için her gece yatağımda, titriyerek nöbetimi tutuyor, onları nasıl kurtarabileceğimi tasarlıyordum. Belki çok hayalperest olduğumu zannedeceksiniz. Hayır sinirli bir çocuktum.

Bu aile dramı, ben 15 buçuk yaşıma gelinceye kadar devam etti. Artık ailesiz, şefkatsiz, aşksız ve hevessiz yaşamayı öğrenmiştim. Ya annemlerde kalıyordum ya babamlarda. Ayrılmışlardı. Bugünkü saadetimi nasıl temin ettiğimi sorarsanız, bu çok güç oldu. Yalnız kendime ve önümdeki güzel hayata inanıyorum. Bugünkü saadetim bundan ibarettir.

Mektubuma başlarken söylemiştim, henüz 21 yaşındayım. Ve geçinemiyen anne ve Babalara nasihat verecek kadar tecrübe sahibi değilim. Ve yapmaları icab eder, bunu muhakkak ki benden iyi bilirler. Saadetin anahtarı varsa, bunu evlerini korumak pahasına bulacaklar, hiç olmazsa biraz daha İyi hareket etmeye gayret edeceklerdir.

Hayır ben onların neler yapabileceklerini bilemen. Benim bildiğim ve ÇOK iyi bildiğim şey şudur ki, bir çocuk hissetmek ve ıstırap çekmek için, hiçbir zaman fazla küçük değildir.

turmaya muvaffak oldu ama bir diplomat olan beşinci kocası Porfirio Rubirosa ile tam 72 gün karıkoca hayatı sürdü.

Aşkı ve saadeti ümitsizce kovalayan bu kadın manen yıpranmıştı; fakat bu sırada, vücudu da onu terketti. Açlık rejimleri ile bozulan sıhhati onu yataklara düşürdü. Milyonların zararını, o bir kere daha, çok yakından görecekti. Birçok doktor, onu yiyim yeri yapmıştı. Hastehaneden hastahaneye sürüklendi, izdivaç hayatında olduğu gibi kliniklerde de, kendisine-samimiyetle bakan bir çift göz aradı durdu.

İşte bu sırada bir mektup aldı. Çok eski bir dost, Gottfried Von Gramm ona aşk değilse bile, ebedi bir arkadaşlık, anlayış, sevgi vadediyordu. Belki de hakiki saadeti.

Barbara altıncı defa "evet" dedi ve inandı. Eski bir tenis şampiyonu olan Von Gramm ticaretle meşguldu ve yükünü tutmuştu, Barbaranın parasına ihtiyacı yoktu.

Zaten bu milyonların ne kıymeti vardı? Onun 52 yolcu taşıyabilecek bir hususi treni, harikulade bir yatı,. şahane bir hayatı vardı ama bugün herşeyden bıkmıştı. Belki en iyisi, ihtiyacı olan dostlara yardım edebilmekti. Zaten servetinin dörtte birini onlara harcamıştı. Bazı kaprisleri de vardı: "akıl dişi" ameliyatı geçirecek olan bir arkadaşına, Londranın en tanınmış kliniğinde sekiz oda tutmuştu. Ve Rolls markalı otomobillerinden biri, bir köpeği çiğneyince, otomobilini köpeğin sahibine hediye etti.

İşte gazeteler onun hakkında bunları yazacaklardı. Barbara biliyor ve biraz da korkuyordu, çünkü bütün bu para etrafında dönen hikâyeler ve kendisine takılan "ebedi gelin" sıfatı, sonra bu tükenmeyen servet ona pek şans getirmiyordu. Ama Allahtan, bir bavul mektubu vardı. Kendisine daima teselli veren bir bavul sararmış mektup. Dünyanın en büyük otellerinden birinde, dünyanın en zengin kadınlarından biri, hasta yatağında bu mektuplarla meşguldü.

Mısır

Kürkçü dükkânı..

"Ritanın Ali Hana dönmek arzusunda olduğunu bildiren rivayetlerden sonra, şimdi de sabık Mısır kraliçesi Neriman'ın Faruğa dönmek arzusunda olduğu bildiriliyor.

Bu arzu biraz da, genç kadının istikbal kaygularından ileri gelmektedir. Çünkü Neriman, alıştığı lüks ve debdebe hayatından, eski normal hayatına bir türlü dönememektedir, İlk nişanlısı ile seviştiği halde, onu terkedip Farukla evlenmiş olması da onun paraya ve şöhrete karşı duyduğu dayanılmaz arzuyu göstermekteydi. Sonradan bu izdivacın bir hata olduğunu düşünen Neriman, Faruğu terkedip bir doktorla evlenmişti. Onunla da bozuştu ve nihayet onu ayrılmaya ikna etti. Söylentilere göre Neriman, Farukla barışmaya hazır beklemektedir. Hayatta, en çok korktuğu şey ihtiyarlamaktır. Cinsi cazibe ve güzellik bahisleri kadar hiçbir şey, sabık kraliçeyi alâkadar etmemekte ve bu mevzularla dolup taşan mecmualar elinden eksik olmamaktadır.



Kraliçe Neriman
Zenginlik hastası

Gençlik elden gitmeden iyi bir kapıya kapılanmak. Olmazsa eski kürkçü, dükkânına dönmek... İşte Nerimanın arzuları. Yazın Montekarloda günde 300 Türk lirası harcıyarak yaşadığı hesaba'katılacak olursa, Nerimanın bir müddet daha bekliyeceği kolayca anlaşılır.

Arjantin

Gizli yaşıyan Beşizler

Meşhur Kanadalı ikizlerden Emilie Dionne Öldü. Ona en düşkün olan kardeşi Marie'nin de ağır hasta Olduğu ve hastahaneye kaldırıldığı bildiriliyor. Dünya ve bilhassa psikiyatri bu bedbaht çocukların başına gelenlerle çok ilgilenmektedir. Çünkü beşizlerin, gayet yanlış bir* terbiyenin kurbanı oldukları bilinmektedir. Onlar senelerce, kendi ailelerinden uzak, bütün çocuklardan hatta kardeşlerinden kaçırılarak, buna mukabil, acayip mahluklar gibi, halka teşhir edilerek büyütülmüşlerdi.

Çocuklarını aynı felâketten kurtarmak istiyen bir baba, zengin bir Arjantinli olan Franco Diligenti 1943 senesinin 25 Temmuzunda, hamile olan karısının dünyaya, yeni bir "beşizler" getirdiğini duyunca, evvelâ, paniğe uğramıştı. Fakat çok geçmeden toparlandı ve eczacıyı, ebeyi, dadıyı susturarak çocukların beşiz olduklarım tam sekiz ay, saklamaya muvaffak oldu Çocuklar nüfusa, ayrı ayrı yerlerde geçirilmişlerdi. Fakat beşizlerin üç tane büyük kardeşleri vardı. Onlar, sırrı ele vermekte gecikmediler ve birgün fotoğrafçılar ve gazeteciler Franco Diligenti nin evini sardılar, İlk resim için ona 10.000 dolar teklif ediliyordu. Franco "hayır" dedi. Sirklerin, film şirketlerinin, ticari firmaların bütün parlak tekliflerine de aynı inatçı "hayır" la mukabele etmişti. Yedi aylık iken, "Dionne'ların magnezyum ışığından, gözlerinin rahatsızlandığım, onların hakiki bir çocukluk devresi geçirip mesut çocuklar olamadıklarını, herkesin, garip mahlûklar gibi onları elleyip, yokladıklarını biliyor du.

Franco Diligenti:

"— Dionne'ların başına gelenlerden ders almıştım, diyordu. Allahtan zengindim ve onları, halkın merakını besliyerek değil, kendi, paramla yetiştirebilecek durumdaydım.."

Franco Diligenti ilk tedbir olarak çocukları, normal çocuklar gibi bütün çocuklarla temas halinde yaşatmış ve yalnızca, birbirlerine bağlanmalarına mani olmak istemişti. Bunun için onları Buenos - Aires'te birbirinden yirmişer kilometre mesafede, İngiliz kolejlerine vermiş ve orada hayli okutmuştu. Çocukların her birisi beş lisan biliyordu. Ve onların tahsil masrafı, ayda 6.000 Türk lirası tutuyordu.

Yalnız çocuklar, onikinci yıldönümü için evlerinde birleştikleri zaman babaları bir istisna yapmış ve beşizleri hakkında tıbba ve gazetecilere, bazı malûmat vermeyi kabul ederek, onların resimlerinin çekilmesine müsaade etmişti. Arjantinli beşizler, fizik ve ahlâk bakımından, birbirlerinden tamamile farklıdırlar.

En uzun boyluları olan Franco (1 m 52) gayet çalışkan ve düşüncen bir oğlan çocuğudur. Gene bir oğlan çocuğu olan, Carlos - Alberto güzel ve çok girgindir Ve boyu öteki erkekten bir hayli kısadır. Diğer üç kardeş kızdır. İkisi kumraldır ve gözleri yeşildir, birbirlerine en çok bunlar benzerler. Diğeri esmer, kara kaşlı, kara gözlüdür.

Arjantinli zengin, ilk defa çocuk? ları hakkında gazetecilere beyanat verirken, sorulan bütün suallere, doğru cevaplar vermeye de gayret etmiştir.

"— Evet, demiştir, çocuklarımı meraklıların nazarından kurtarmaya, onları tamamile normal ve mesut çocuklar gibi yetiştirmeye muvaffak oldum. Fakat korkarım, bir noktada, istediğim zafere ulaşamadım. Onların birbirlerini, normal kardeşlerden daha çok sevmelerini istemiyordum.

K İ T A P L A R

Çimen Yaprakları

(Walt Whitmartdan şiirler, Hcarlayan : Memed Fuat, Çevirenler : Orhan Burian, İlhan Berk, Bülent Ecevid, Suat Taşer, Nevzat Üstün, Can Yücel, Yeditepe Yayınları : 33, 100 tayfa, 100 kuruş)

Sanatçılığı bir yana bırakın, insan olarak, bir dâvaya, bir fikre, ülküye inanmışlığın neler yaptıracağını, insanoğluna nasıl anlatılmaz bir güç kazandıracağını bilmek mi istiyorsunuz? İnandığı hakikatler uğruna çekilmiş büyük çilesin acısını mı duymak istiyorsunuz? Sanatçıo larak, önceleri inkâr edilmiş, yüzüne bakılmamış, burun kıvırılmış, sonra da milyonları ardından sürükleyen, ünü dünyayı tutan bir insan mı tanımak istiyorsunuz? Bütün bunların tipik bir örneğini tanımak, bilmek dileğindeyseniz, işte, elinizin altında, bir büyük bütünden' seçilerek sunulmuş, bir tutamcık da olsa bir eser var: Walt Whitman'ın Çimen Yaprakları!

Bütün dünyada büyük demokrasi şairi olarak saygı gören Whitman, eserleri kadar, hayatı ile de dikkate değer bir büyük insandır, az bulunur, ender yetişir bir inanmış insandır. İrade gücünün, her türlü zorluk ve güçlüklere rağmen bir an olsun yılmamanın, inandığı mutlu davayı sonuna kadar götürüp,başarıya ermenin en güzel örneği olarak Whitman karşımızdadır.

"Leaves Of Grass - Çimen Yaprakları" yalnız müellifinin yaşadığı günlerde on kere basılmış bir kitap. Her basılışta, yazılanlar yeniden gözden geçmiş, yenideni düzeltilmiş ve kitaba yeni şiirler eklenmiş. Kitabın ilk yedi baskısını şair, kendisi basmış; son üçünü de kitapçılar. Kitap bugünkü haliyle 450 sayfalık bir büyük eserdir.

On bir yaşında, hayatını kazanmak için okuldan ayrılan ve sonra türlü işlere girerek ekmek parasını kazanan, sonunda da "Büyük Demokrasi Şairi" rütbesine ulaşan bir insanın hayatı an ilgi çekici midir?

Whitman büyük bir insanlık âşığıdır. İyinin, güzelin, doğrunun yanındadır. Hürlük fikri onun elinde bir bayraktır. Amerikan iç savaşında, çadırlarda, ordu hastahanelerinde yaranlara bizzat bakmıştır. "Elli binden fazla erin yardımına koştuğu" söylenir. Yalnız bu hareket, bir insanın, insanseverlik duygusunun yüceliğini göstermeğe yetmez mi? "İyi insanları sevdiği kadar, kötü insanları da sevdiğini söyliyen şair, günü gelince, kavgada yerini almasını bümiş, inandığı dâva için, sesini erkekçe yükseltmiştir." Whitman şu gerçeği anlamıştı: "İnsanlık sevgisiyle yuğrulmamış, bir millet sevgisi düşünülemez." Ne kadar derinden milliyetçiyse o kadar da barışçı ve insancı düşüncelere inanmıştı. Büyük mutluluğun bütün dünyaya ancak gerçek bir demokrasi sayesinde yayılabileceğine inanıyordu,

Whitman, o derece coşkun duygular içindeydi ki, "gördüklerini, içinden geçenleri anlatması için, eski biçimler yetecek gibi değildi. Bu yeni gerçeği ancak yeni bir biçim kavrıyabilirdi. Genç şair boşalmak, içindeki şiiri kelimelere dökmek isteğiyle kıvranıyor, o yeni biçimin sancılarını çekiyordu." Gerçekten de, Whitman'ın mısraları, kayıt tanımayan uzunluk* tadır. Sesi gür, inanmış, erkekçesinedir. Onun mısralarında, büyük bir coşkunluğun akıp gittiğini görmemek mümkün değildir. Bugünkü şiir anlayışı içinde, biçim kaygısı içinde, onun mısralarını yadırgamamak, bazan, elden gelmiyor. Ne var ki, inanmışlığın verdiği coşkunluk, o. erkek ses, söylediği doğru fikirler, bugün hissedilen eksikliği, çoktan gidermeye yetiyor.

Türk okuyucusunun Whitman'ı tanıması, yüklü olduğu fikirler bakımından gerekliydi. Türk sanatçısı içinse, her yönüyle gerekliydi.

Suat Taşer'in bir kaç yıl önce Kaynak Yayınları arasında çıkan "Çayır yaprakları" ndan sonra, .Yeditepe Yayınları arasında daha geniş ölçüde Whitman'm yer alması çok faydalı olmuştur. Kitabı hazırlayan Memed Fuad, güzel bir önsöz yazmış. Tertemiz türkçesine doyulmuyor. Şiirleri çevirenlerin şair oluşu, her iki dili iyi bilişleri, sağlam Ur tercüme yapılmasına imkân vermiş.

Yeditepe'nin itinalı ve son derece zarif kapak kompozisyonuyla süslediği kitap, her aydının; evinde bulunmağa değer.

İntermezzo

(Bohem Hayatı)

(Fikret Adil'in eseri. Yeditepe Yayınları : 45, 96 sayfa 100 kuruş)

İyi yazılmış bir polis romanı, ya da bir macera romanının vakit geçirme, eğlendirme gibi bir takım faydaları vardır. Heyecanlanırsınız, meraklanırsınız, umutlanırsınız, eğlenirsiniz, yani vaktinizi geçirirsiniz. Yorulmuşsanız dinlenirsiniz. Her kitabın ille de sanat değeri olması şart değildir. Her yazar ille de büyük eser, gelecek yüzyıllara kalacak eser vermekle vazifeli de değildir. Her yazardan böyle bir şey isteyemeyiz. Ama bir kitabın da varmak istediği, söylemek istediği bir şeyi vardır. Bunu da söylemezse, okuyucunun o kitaba, 'o yazara güveni olmaz. Daha doğrusunu ararsanız, yazarın "hikmeti vücudu" kalmaz. İş buraya vardı mı, en iyisi yazmamaktır. Susmasını bilmektir. Bir takım yazarlar okuyucuyu "eğlendirmek" vazifesini almışlardır. Bu kötü bir vazife değildir. Ama hiç bir yazarın, okuyucu ile "eğlenme" vazifesi yoktur, önce, hakkı yoktur buna.

"Intermezzo" işte bu çeşit bir kitap. Yani, bir sanat değeri yok. Peki, bir macerayı hikâye ediyorsa, Ur bohem hayatını belirli çizgilerle vermek istiyorsa, o zaman hiç olmazsa, vasatın üstünde bir "eğelendiren kitap" yazmaya mecburdur. "Intermezzo" bu işi de yapamıyor. '

Fikret Adil, sanmış ki, Tanzimat dili ve üslûbu ile hâlâ bir şeyler yazılabilir, bu yazılan okunabilir, sevilebilir, aranabilir? Yok, efendim böyle şey. Bugünkü okuyucuya en büyük haksızlık, daha ileri giderek söyliyelim hakaret, onun anlayışından, sağduyusundan emin olmamaktır. Bugünün okuyucusu beğeneceği eseri biliyor. Onu aldatmaya, okuyucuyla "eğlenmeğe" kimsenin hakkı yoktur.

Yeditepe gibi ciddi, gerçekten faydalı ve güzel eserler veren, baskı titizliği ile de kitapçılığımıza ayrıca hizmet eden.bir yayınevinin bu çeşit kitaplara yayınları arasında yer vermesini mânalandıramadık.

"Intermezzo" bir Yunanlı aktörün alelade bir aşk macerasını anlatmak hevesinde bir kitap. Bu arada, bohem hayatını da karakteristik yönleriyle tesbiti düşünülmüş. Bir kere, yazarın o Tanzimat dili çekilmiyor. Sonra da, bu işleri başarmaya ne derece güçsüz olduğu daha ilk sayfalardan belli oluyor.

Fikret Adü'in maksadı, üç olmazsa okunabilir bir kitap yazmak değil de, bir takım Yunanlı aktörleri tanıdığını, Atina'yı bildiğini, İstanbulun bohem hayatını yaşayanlardan biri olduğunu bize söylemekse. izin versin de, okuyucunun bu kadar incir çekirdeğini doldurmaz, bu derece şahsi hatıralarla meşgul olmaya vakti bulunmadığını hatırlatalım.

Her şey gösteriyor ki muharrir, "Asmalımescid 74" ünü tekrarlamak istemiş. Ama "Intermezzo" ötekinin kötü bir taklidinden başka bir şey değildir. Ne lüzum vardı?



Paul Whitman

İdeal şairi

BUNLAR HEP HAKİKATTİR

Çanakkalenin Lapseki kazasının Şahinli köyü sakinlerinden olan 28 yaşındaki Mehmet Demir, köylerinin civarında bulunan ormanlıkta tavşan ve domuz avına çıkmıştır. Puslu bir havada ormanın isterine kadar girmiş olan Mehmet elinde tüfeği yürürken, birden neye uğradığını şaşırmış, çok kuvvetli bir el kolundaki tüfeğe uzanmış ve beline yediği bir darbeyle adamcağız yere serilmiştir.

Neye uğradığını anlayamayan genç köylü, yuvarlandığı yerden ayağa kalkınca karşısında koskocaman bir ayı görmüştür.

Mehmet'i bırakıp yerde duran tüfeğe el atmak hevesinde bulunan ayının, kendisine daha fazla zararlı olabileceğini düşünen Mehmet, hayvandan daha çabuk davranmak üzere tüfeğe saldırırken ayı ile kapışmıştır.

Boğuşma sırasında ayı Mehmet! hayli hırpalamış ve bir ara her ikisi de ağaç kütüklerine takılarak yere yuvarlanmışlardır.

İyi bir tesadüf eseri, insan oğlu kendini çabuk toparlamaya muvaffak olmuş, ayı ise sırtüstü düştüğü yerden koca gövdesini hemen doğrultamadığı için, bana fırsat bilen Mehmet son süratle ormandan kaçmaya fırsat bulmuştur.

Böylece soluk soluğa köyün yolunu tutmuş olan Mehmet Demir, tam köyün dönemecinde ani olarak karşısına çıkan bir kamyonun altında kalmıştır.

Vücudunun muhtelif yerlerinden yaralanan genç köylü derhal Lâpsekiye getirilmiş, buradan da İstanbula sevkedilmiştir.

Halen ilk yardım Hastahanesinde yatmakta olan Mehmet, kahramanca bir döğüşten sonra alelade bir kamyon altında ezilmesine son derece üzgün durumdadır.

(Ateş - Balıkesir)

●

Gece geç vakit oldukça garip bir hâdise olmuş ve bir çocuk mucize kabilinden muhakkak bir ölümden kurtulmuştur.

Reşatbey mahallesinde Aysel adlı bir çocuk, dadısile beraber anne ve babasının sinema dönüşünü beklerken kapıda arabanın durduğunu duymuş ve balkona çıkarak, anne ve babasına seslenmiştir. Bu arada muvazenesi bozulan çocuk balkondan aşağı düşmüştür. Fakat mesut bir tesadüf olarak çocuk morton arabasının körüğünün üzerine düştüğünden kendisine hiçbir şey olmamıştır.

(Yeni Adana)

Dün sabah çarşımız allak bullak oldu, her duyan Millî kuvvetler' caddesindeki Kabakçı mağazasının dibine koştu. Ne varmış? ne olmuş? diye herkes birbirine soruyordu.

— Küp çıkmış, hazine bulun» mut" diye, dolaşan söylentiler gittikçe yayılıyordu.

Polisler, görevliler, memurlar, emlâkçiler kazılan yerin etrafını sarmıştı.

Hakikaten de başı görünen küp hayli büyüktü. Vaktile yağ mı, pekmez mi, su mu konulduğu henüz belli değildi. Bir amele durmadan kenarlarını kazıyor, etrafındakiler de heyecanla bekleşip dedikodusunu 'yapıyordu.

Şoförler: (Ahh, bize lâstik çıksa), kahveciler: (kahve çıksa), gazozcular: (Kapak çıksa), kalaycılar: (Kalay çıksa), memurlar da (Ayarlama) çıksa, diye sayıklayıp duruyorlardı. Kazı hayli usun sürdü ve nihayet çıka çıka o koskoca küpten rutubet çıktı.

(Ateş - Balıkesir)

İzmir (Hususi) — Menemen'de bir çiftlik kâhyası 3 milyon lira-



Virtüoz

Adamlar köpekleri ısırınca...

lık bir mirasa konmuştur.

Geçenlerde, Karşıyakada, Samiye A. isminde ihtiyar bir kadın vefat etmiştir. Mirasçıları, daha defin ruhsatı alınmadan, malların taksimi meselesinden, anlaşmazlığa düşmüşlerdir. Kadın, mütevazi bir törenle gömülmüş, ertesi günü de vasiyetname açılmıştır.

Fakat, vasiyetnamenin mahiyeti anlaşılınca, mirasçılardan basıları, Noter önünde baygınlık geçirmişler, hatta bunlardan biri gayri tabii hareketler göstermeğe başlamıştır.

Neticede, ihtiyar zengin kadının 3 milyon lira tutarındaki mal ve mülkünü senelerden beri Menemendeki çiftliğini dürüstlükle idare eden kahyasına bıraktığı anlaşılmıştа*. Kendir halinde bir adam olan kahya Mehmet, böylece, hiç beklenmedik bir zamanda, 3 milyon liralık mirasa konmuştur.

(Hür Aydın)

Adana — Evvelki gün özel Kösreli köyünde, çevrede derin teessür uyandıran garip bir hadise vukubulmuştur. Elif Hatun adında 13 yaşında çok güzel bir kız babası tarafından pazara götürülerek müzayede ile satılmak istenmiştir. 600 kişinin önünde yapılan arttırma çok çekişmeli geçmiş ve neticede ayni köy ağalarından Kıcıman Yusuf adında bir şahıs kızı 8 bin lira ve 60 koyun vermek suretiyle satın almıştır. Hadiseye el koyan alâkalılar bu iğrenç hâdiseye fırsat veren babayı yakalayarak adalete teslim etmişlerdir. Adam karakolda verdiği ifadede "insan bir malı yetiştirirse ondan kâr beklemez mi?" demiş ve ilâveyle "Sizler yetiştirdiğiniz mahsulü satmıyor musunuz?" diyerek müdafasını yapmıştır.

(Akdeniz)

●

İzmir tüccarlarından Şeref Balkanlı, bundan birkaç sene evvel ödünç verdiği 725 liranın izmir milletvekili Rauf Onursal tarafından iade edilmediğini iddia ederek haciz yoluna başvurmuştur. Balkanlı parasını geri aldığı takdirde Hayır Cemiyetlerine teberru edeceğini de ilâve etmiştir.

(Ateş - Balıkesir)

●

"Hacıismail mahallesinden aşçı Hilmi Kalaycı emniyete müracaatla ikindi namazını kıldığı Paşa Camiinden çıktığında oraya bırakmış olduğu ayakkabılarının yerinde olmadığını bildirmiş ve failin bulunmasını istemiştir.

Mağdurun beyanına göre ayakkabılar sarı renkte olup 25 Uru değerindedir. Camiden ayakkabı çalan hırsızın aranmasına ehemmiyetle devam edilmektedir.

(Ateş • Balıkesir)

İzmir — Kastamonulu bir ailenin kızı olan E. Ç., bundan bir müddet evvel ortadan kaybolmuş ve babası A. Ç, nin aramalarına rağmen bir türlü bulunamamıştır. Bir kaç gün evvel şehrimize iş takibi İçin gelen A. ç. dün akşam uğradığı genelevde kızı ile karşılaşınca şaşkına dönmüş ve düşüp bayılmıştır.

Hadiseye el koyan polis, yaptığı tahkikatta Kastamonulu zatın kızı ile böyle bir yerde karşılaşmak neticesinde fenalık geçirdiğini tesbit etmiştir. A. Ç. balen bu karşılaşmanın hüznü içinde çırpınmakta, kız, ise babasına dönmek istememektedir. Neticenin ne olacağı tahkikat sonunda anlaşılacaktır.

(Yeni Ses)

●

M U S İ K İ

Konserler

Ayla İstanbulda

Program Ankaradakinden bir noktada farklıydı: "Benvenüto Cellini" uvertürü yerine Smetana'nın bir senfonik şiiri ile "Moldau" la başlıyordu. Bunu müteakip Ayla Erduran, gene Chausson'un "Poeme" ini ve Brahms'ın Re Majör Keman Konsertosunu icra edecekti. Orkestra, İstanbul Şehir Orkestrası idi. Şef de Cemal Reşit Rey...

Smetana'nın eseri - bilindiği gibi - "Vatanım" adlı seriyi meydana getiren altı senfonik şiirden ikincisidir; Bohemya'dakl bir nehri tasvir eder. Orkestra partisi ağır değildir; fakat parlak renklere, mükemmel bir armoniye dayanır. Tematik malzemesi ise çeşitli olmaktan ziyade caziptir. Bütün bu hususiyetlerinin belirmesi için daima itina ile icra edilmesi gerekir. *

Gerçi, orkestra şefi eserin atmosferine pek fazla kapılmışa benziyordu. Nehrin,, anaforlar halinde, girdaplaştığı, hareketli pasajlarda onun da jestleri ile bu akıntıya iştirak ettiği görüldü. Lâkin bu kargaşalık bütün icra boyunca devam etti ve aslında bilhassa esas motifin şiiriyeti içinde akıp giden Moldau, - programı zaviyesinden düşünülürse - gürültülü ve acayip sesler içinde koşan, korkunç bir nehir halini aldı. Yaylı sazlar, en basit melodik hatlarda bile biribirlerine intibak edemiyorlardı. Nefesliler, çıkan garip, yanlış seslerin duyulması için adeta yarıştılar. Orkestra'da bir tek üyenin - her zamanki ' gibi - muvaffak olduğu söylenebilirdi: O da iympani çalıyordu. Dinleyiciler ise, Moldau dinlemekten ziyade Brahma'ın nasıl bir hal alacağı endişesi içindeydiler.

Ayla Erduran, Chauson'un "poeme" ini tam bir anlayış ve teknik başarı ile icra etti. Eserin yumuşak, biraz da müphem havasını hissettirdiği gir bi, teknik inceliklerini bu sefer, tamamen halletmiş olduğu söylenebilirdi. Refakat bakımından orkestra Chausson'da muvaffak oluyordu ki, bu da şüphesiz Cemal Reşit Reyin Fransız musikisine vukufundan - ve İhtimal, bu sebeple orkestrayı iyi hazırlamış olmasından - ileri geliyordu.

İstanbul müzikseverleri Brahms'ı, daha ziyade, diğer herhangi bir icra ve solistle mukayese etmeden dinlediler ve devamlı alkışları ile takdirlerini izhar ettiler. Genç solistin tekniği büyük bir ilgi uyandırdı. Nitekim, Ayla Erduran teknik bakımdan, bu sefer daha da üstün bir icra vermişti. Kadanz'da en ufak bir hataya rastlamak mümkün olmadı. Bilhassa son kısmı ritm bakımından tamamiyle kavramıştı.

Bir de arada şu fark vardı: Ankarada orkestra müstakil olarak, Brahma orkestrasyonunun azameti ile boy ölçüşmesi mümkün, olabilecek kadar iyi hasırlanmış; sadece soliste intibakı bakımından aksamalar olmuştu. Halbuki bu defa, dinleyicilerin çoğu, Aylâ'ya İstanbul Şehir Orkestrası yerine solo piyano refakat etseydi diye düşündüler. Bilhassa nefeslilerde o kadar çok falsolu sesler ve saz guruplarında intibaksızlık vardı ki, solistin nasıl olup da şaşırmadığına hayret etmemek kabil değildi.

Hâsılı, - bu şartlara rağmen - Ayla Erduran İstanbuldaki dinleyiciler için çok şey İfade etmişti. Şahsi, fakat devamlı çalışmalarının, genç sanatkârı kısa zamanda iyi bir virtüöz haline getireceği muhakkaktı. Birkaç yıl sonra, büyük viyolonistler arasında iki genç Türk kızının, - Suna Kan ve Ayla Erduran'ın - isimlerinin geçeceğini düşünenlere de hak vermek lâzımdı.

Honneger öldü

Musiki dünyasının kayıpları, daha ziyade kış aylarına tesadüf ediyor. Geçen yılbaşına doğru büyük orkestra şefi Wilhelm Purtwaengler hayattan ayrılmıştı. Bu yıl da değerli besteci Arthur Honneger'in ölümü aynı aya tesadüf etti.

. Honneger ismi, İlk defa I. dünya harbi sonlarına doğru işitilmeğe başlamıştı; ancak bestekârın adı müstakil olarak değil, "Fransalı Altı'lar" arasında geçiyordu Bu ekol, müşterek hususiyetleri bulunan altı Fransız bestekârına - neşrettikleri bir albüm dolayısiyle - bir münekkidin, Henri Collet'nin bu sıfatı vermesi ile teessüs etmişti: Honneger, Mühaud, Auric, Durey, Poulenc ve Tailleferre... Ancak, Honneger bu gurup içerisinde erimiş, değildi. Onların sanat anlayışını tamamiyle benimsiyemiyordu. Gerçi, musiki sohbetlerine iştirak eder, eserlerini ilgi ile dinler, hatta kendi bestelerinin bile "altı" lar arasında, onlarla birlikte çalınmasına itiraz etmezdi. Ancak, bestelerken kendi kabuğuna çekiliyor, dostlarından farklı olarak ne caz müziğine ilgi gösterebiliyor, ne de neoklâsisizme rağbet ediyordu.

Mamafih, ilk muvaffakiyetini klâsik form ve geleneklere tamamen uyan bir eserinde, "Kral David" İsimli oratoryosunda elde etti. Lakin, anlayışı zamanla büyük bir istihale geçirecek; besteci geçmiş kaidelerden bütün bütün sıyrılacaktı. Azametli, aynı zamanda ihtiraslı, fakat derin ifade tarzı, orijinal ritm anlayışı ve serbest tonalitesine rağmen gene de lirizmi çiğnememişti.

Honneger, 10 Mart 1892 de Le Havre'da dünyaya gelmişti. ilk müzik bilgilerini annesinden ve civarındaki musiki, öğretmenlerinden edindi. İki yıl Zürich Koservatuvarında okuduktan sonra. Paris Konservatuarına kaydoldu. Burada, Widor ve Vincent d'Indy ile de çalışmak fırsatını bulabilmişti. Bir ara, musikisin de Debussy ve Ravel'in tesirleri sezilebiliyordu. Ancak, sonraları tamamen kendi şahsiyetine erişmiş, Senfonileri, Piyano ve Orkestra için Konsertino'su, Pastorale d'ete, Jeanne d'Arc gibi eserleri ile sanatseverleri kısa zamanda kendisine bağlayıvermişti.

Amerika

İdealist cemiyet

(New-York - Aralık)

"Küçük Orkestra Cemiyeti, New York'un musiki hayatının, aksi

,________90 INCI YILDÖNÜMÜ

Helsinki'nin banliyölerinden birinde, büyük, konforlu bir otobüs hızla yol alıyordu. içinde, Amerikadan kalkıp buralara kadar gelmiş, vazifeşinas bir gazeteci vanh; Jean Sibellus'la mülakat yapacaktı. Bestekârın bu civarda bir yerde oturduğunu öğrenmişti. Hatta, bir zamanlar Finlandiya'nın muhteşem göllerine bakan bir malikânede ikamet eden Sibellus'un, bu harikulade manzara muhayyilesini tahdit etmesin diye şimdi evini değiştirmiş, ağaçlar arasında, fakat daha geniş bir hayal ufkuna imkân veren bir yere nakletmiş olduğunu biliyordu. İneceği yere geldiklerini kestirince otobüsün şoförüne işaret etti:

"-— Şurada durur musunuz ? Bestekar Sibelius'u ziyaret edeceğim.

"—- Sibelius'u mu dediniz ?"

"— Evet!.. Gazeteciyim de..."

"— O halde mazur görün aziz dostum, sizi indiremiyeceğim. Zira onu kimsenin rahatsız etmesine gönlümüz razı olmaz..."

Amerikalı gazeteci bu ise akıl erdirememişti doğrusu... Şoförün inadı karşısında şaşmamak elde değildi. Dünyanın öbür ucundan kalkıp tek bir mülakat için buralara kadar gelsin, sonra inatçı bir şoför kendisine engel olsun... İçerlememek mümkün müydü? Otobüs do aynı süratle yoluna devasa ediyordu. Halbuki, Sibellus'la görüşmek fırsatı, mesleğinin belki de en parlak günlerinden biri olacaktı. Hayalinde bu ziyaretin tablosunu şöyle çizmişti: İhtimal, erin kapısında bir uşak kendisini karşılıyacak, kütüphanede beklemesini rica edecekti. Sibellus'un kabul edip etmiyeceğini öğrendikten sonra da onu bestekârın huzuruna alacaklardı. Veya, Sibelius bizzat inip onu kapıda karsılıyabilirdi. İri cüssesine, askervari tavırlarına rağmen onun son derece nazik, misafirperver bir liman olduğu rivayet edilirdi. Mamafih belli de olmazdı. Ziyaretinin kabul edilmemesi ihtimali yok değildi. Sanatı İle meşgul olduğu zamanlarda Sibellus'un titizliğini işitmişti. Hatta, besteci sekizinci senfonisini bestelemiş olduğu halde, kendisi bayatta iken münekiddlerin rahat gö-

halde eksik kalacak bir cephesini tamamlayan, musiki sanatını ciddiye alan her memleketin baş tacı edeceği bir teşekküldür. Cemiyetin küçük orkestrasının şefi Thomas Seherman'ın gayesi, haksız - veya haklı - olarak ihmal edilmiş eserleri halka tanıtmak, bundan başka her milletten çağdaş bestekârların partisyonlarına, konser sahnesine çıkma fırsatım vermektir. Küçük Orkestranın konserlerinde Gounod'nun Faust Bale Musikisi değil, fakat unutulmuş senfonileri, Çaykovski'nin Patetik Senfonisi değil, fakat adları pek sık anılmayan birinci veya İkinci senfonileri, Rachmaninoff'un İkinci Piyano Konsertosu değil, fakat Vaughan Williams'ın Tuba Konsertosu çalınır. •

Geçenlerde Küçük Orkestra'nın New York'ta Town Hall'da verdiği bir konserde programın bilhassa merak çeken tarafı, bu konserto idi. Vaughan Willlams, bas tuba gibi gölgede kalmış, hatta modern orkestrada yerini yavaş yavaş bariton tübaya terketmeğe başlamış bu "antika" alet için konsertosunu, Londra Senfoni Orkestrası için yazmış ve eser ilk defa geçen yaz Londra'da icra edilmişti. Küçük Orkestra böylece, bu garip konsertoyu Amerika'da ilk de-

KUTLANAN MÜZİSYEN.

Jean Sibelius

nülle tenkid edemiyeceklerini düşünerek, eseri notere tevdi eden, ancak ölümünden sonra açılmasını vasiyet eden bir adamdı.

Gazetecinin, bu Finlandiyalı büyük kompozitörün müziği ve şahsiyeti hakkında oldukça geniş bilgisi vardı, ömrü bir asra yaklaşmış bulunan bu dev müzisyen, hükümetin bağladığı tahsisatla refah içinde ve kendisini tamamiyle sanatına vermiş bir halde vasıvordu. Bir çok kritikler nazarında, asrımızın yaşayan en büyük bestekarı addedilmekteydi. Evet, Vaughan Willlams vardı, Hanson vardı, Nielsen, Stravinsky vardı ama, bunların hiç biri, nevi şahsına has bir müzik yaratmak bakımından Sibelius kadar geniş bir alâka toplıyamamışlardı. Her ne kadar, asır başında Debussy impressionisme'i ile, sonraları Stravinsky modern anlayışı, Schoenberg de atonal müziği ile onun şöhretini gölgelediyseler de; her ne kadar senfonileri uzun müddet anlaşılamamak tehlikesi ile karşılaştı ise de, Sibelius er geç şahsiyetini kabul ettirmişti. Hattâ, onu Beethoven ve Brahms'dan sonra en büyük senfoni yazarı telâkki edenler dahi çıkmıştı.

Bestekâr, ağır fakat derin bir ruhi developman geçirmişti. Henüz, yedi yaşında iken kemanım alarak Finlandiya ormanlarının derinliklerine dalar, yüce dağlar, esrarlı ışık huzmeleri arasında kendi musiki dünyasına kapanırdı.



Meşhur Sibelius
Bir millet üstüne titriyor

Başladığı hukuk tahsilini genç yaşlarında bırakmış ve kendisini tamamiyle müziğe vermişti. Viyanaya gitti, İki sene tahsil gördükten sonra Helsingfors Konservatuarına dönerek dokuz sene musiki nazariyatı hocalığı yaptı. Bu sıralarda bestelediği ilk eserlerinde - En Saga, Tuonela Kuğusu - memleketinin efsanelerinden, mitolojisinden faydalanmıştı. Muhayyilesi son derecede geniş olan Sibelius için milli Fin destanı "Kalevala" hudutsuz ilhamla doluydu. İşte, programlı müzik sahasında Lemminkainen, Pohjola'nın Kızı, Tapiola gibi eserler hep bu ilhamın şaheser mahsulleri oldu.

Bir gün, bestekârın memleketi düşman istilâsına uğradı. Esaret günleri başlamıştı. Bestekâr bu kara günlerin ezici ağırlığım bütün şiddeti ile ruhunda hissetmekteydi. "Finlandia" adlı meşhur senfonik şiirinde ve ilk senfonilerinde bu vatanperver ruhun dile geldiği görüldü. Hakikî şöhretini ise Senfonilerine borçluydu. Nitekim, hakikî şahsiyetini bütün cepheleri ile aksettiren bu eserde - bilhassa Dördüncü Senfoniden itibaren - Sibelius gittikçe yepyeni bir anlayışa yöneliyordu. Temlerin teferruatından kurtuluyor, tek muvmana, hattâ tek temaya bağlı kalıyordu. Esasen senfoniyi "kısımlar arasında çok derin bir tematik bağ" şeklinde tarif etmekteydi.

Sibelius senfonilerinin en bariz tarafı, bestecinin bu eserlerin her birinde - ve aynı zamanda hepsinde - kendi senfonik anlayışına has bir üslûp kullanmasıydı. Şimdiye kadar bestelemiş olduğu yedi senfonide de, malzemesi tematik fragmanlardan ibaret olan öyle bir "mantık" vardı ki, bir bakıma hepsini aynı noktaya irca etmek de mümkün olabiliyordu. Sibelius, eserlerinin bütününe hakim olan yeni bir anlayış getirmişti: Müzikte mantık ve iç gözlem! Eserlerini dinleyenler bir yandan kusursuz
9. bir fikir silsilesine şahit olurken, öte yanda bir iç âlemde keşfe çıkıyorlardı. Sibelius'un müziğinde kafa ile gönül birleşmiş, bu ezeli problem bir neticeye bağlanmıştı.

Bütün bunları bir anda hatırlayıveren gazeteci, telâşla ceplerini araştırarak, besteciyi ziyaret etmek müsaadesini veren kâğıdı bulmağa çalıştı. Nihayet buldu ve otobüs şoförüne gösterdikten sonra kendini aşağıya dar attı. Jean Sibelius'un evinin yolunu tutarken gözleri ümitle parlıyordu.

Na. Ak.

fa çalıyordu. Solo tubaya, orta büyüklükte bir orkestra refakat etmekteydi. Solo partisini, orkestranın tubacısı William Bell çalıyordu. Eser, gene, Vaughan Williams'ın teknik ustalığını, ayrıca bu "beceriksiz" safim imkânlarını çok iyi tanımış ve kullanmış olduğunu gösteriyordu.

Aynı programdaki diğer eserler de, alışılanların, zıddıydı. Konser, ancak musiki lügatlerinde ismine rastlanan bir onyedinci asır bestekârının, Georg Muffat'ın İkinci Sonatıyla açıldı. Muffat, umumiyetle "Avusturyalı musikişinas" diye bahsi geçmesine rağmen, aslen Skoç olduğu sanılan, Alsace'da doğmuş, Bavyera'da ölmüş, Lully ve Corelli'den ders almış bir bestekârdı. Orkestra için "Sonat"ı, Thomas Scherman tarafından ufak tefek tadilata tabi tutulmuş olarak halk huzuruna çıkarıl *dı.*

Haydn'ın az çalman senfonilerinden. Do Minör 95 numaralı senfoni, programdaki ikinci eserdi. Konserdeki en tanınmış parça, Beethoven'in keman konsertosu idi. Fakat bu şöhretli eser de, büyük bir orkestrayla değil, 23 Aralık 1806'da çalındığı gibi, küçük bir orkestra ile çalındı. S0 list Joseph Szigeti ise, maalesef, vaktiyle büyük bir viyolonist olduğunu bile düşündürmüyordu. Ama, şöhret şöhrettir. Halk çok defa konserlere isim için gider ve ismi alkışlar. Bu defa da öyle oldu.

Thomas Scherman ve Küçük Orkestrası gelecek mevsimde Türkiyeye gelmek tasavvurundadır. Birkaç ay önce orkestranın menaceri Elizabeth Winston İstanbul'a gelmiş, bu imkânı araştırmış, teklifler almıştır. Şimdi, teşebbüsü finanse etmesi için, Amerikan Dışişleri Bakanlığının ve ANTA'nın (Amerikan Millî Tiyatro ve Akademisi'nin) maddi yardımını bekliyor.

Metropolitan mevsimi **açıyor**

Perde açıldığında bir meyhane dekoru göründü. Sahne boştu. Fonda, kadeh tutan eller görünüyor, iki fıçı, kadehlere bira ve şarap boşaltıyordu. Sonra içeri, iki adam girdi. Biri kamburumsu ve kılıksızdı. Diğeri iyi giyinmişti; yüzünde şeytanca bir ifade vardı. Kambura para verdi ve ondan bir kâğıt aldı. New York'un Metropolitan operasının yeni mevsimini açan, Jacques Offenbach'ın "Hoffmann'ın Hikâyeleri" başlamıştı. Büktün temsil, düşünce ve itina mahsulü bir sahneye koyuş, zevkli dekor ve kostümler, birinci sınıf oyun ve teganni, nihayet tam manasiyle başarılı bir musiki idaresi içinde cereyan etti. Hoffmann'ın Hikâyeleri bütün manasını ortaya koyuyor, Offenbach'ın en iyi eseri,' usta ellerde işlenmiş olarak, titiz dinleyici ve seyircilerin huzuruna, güvenle çıkıyordu.

New York'un musiki muhitleri ve sosyetesi, her yıl olduğu gibi, bu yıl da - 14 Kasım Pazartesi akşamı - Metropolitan'ın açılışında hazırdı. Biletler çok önceden bitmişti. Giriş kapısındaki afişte "Yer Kalmamıştır" yaftası, günlerdir duruyordu. iyi yerlerin biletleri, kırk dolara kadar çıkan yüksek fiyatlarla satılmıştı. Bütün opera ilk gecelerinde olduğu gibi salonda, temilden tam manasiyle sevk alan sanatseverler, mü nekkitler, bunların yanında ne oynandığını ve orkestrayı kunta idare ettiğini şuna buna soran sosyete mensupları, nihayet sırf Metropolitan'ın açılış gecesinde bulunmuş olmak İçin gelen ve oyun esnasında sıkıntıdan patlayan ve kurtuluşu uykuda arayanlar vardı. \

Temsilin büyük başarısını bilhassa dört şahıs paylaşıyordu: Lindorf, Coppelius, Dapertutto ve Miracle rollerini, daha İyisini akla getirmeyecek gibisinden büyük bir başarıyla oynayan ve söyleyen, parlak sahne şahsiyeti, hükmedici sesi ve söylediği her kelimeyi anlaşılır hale getiren vazıh diksiyonu ile herkesi hayranbırakan büyük Fransız baritonu Martial Singher, yirminci asır musikisinin tarihe geçmiş simalarından şöhretli Fransız orkestra şefi Pierre Monteux, rejisör Cyril Ritchard, ve dekoratör Rolf Gerard.

Hoffmann'ın Metropolitan'daki başarısında, ilk ağızda bu dört ismi saymak gerekiyordu. Fakat sahne üstünde veya arkasında rol alan hemen herkesin bu parlak neticeye amü oldukları aşikârdı; Hoffmann'ın üç aşkı arasında, Giulietta rolünde Rise Stevens ile Antonia'da Lucine Amara, Olympia'yı teganni eden ve büyük koloraturalar neslinin son temsilcisi olduğu iddia edilen Roberta Peters'e nisbetle üstün bir durumdaydılar.

T İ Y A T R O

Şehir Tiyatrosu

1 Koltuk 750 lira

İstanbulda, eski İpek Sineması, yeni Komedi Tiyatrosunda seyircilerden birisi oturdu, kalktı, gene oturdu ve iki yanma bakarak "Eh fena değil ama yediyüzelli lira da çok" dedi, Hakikat halde o zarif koltuk 250 liraya Darülaceze imalâthanesinde yaptırılmıştı ve salonu dolduran 760 koltuk, eski İpek sinemasının tiyatro haline ifrağ edilirken yapılan masrafı yükleniyor ve bu suretle do beher koltuğa 750 lira masraf isabet ediyordu. 240 metre kadifeden yapılan perdenin önünde küçük Vali nutuk söylüyordu. Tiyatronun susundan, busundan bahsediyordu ama kendisini dinleyen yoktu. Salondakilerin çoğu, koyu çivit mavisi tavandan yayılan ışığın gizli kaynaklarını arıyor, bazıları da Ankara'da olduğunu zannettikleri Vali'nin karşılarına çıkışma hayret ediyordu. Bir çok kimse, valinin birdenbire ilân edip sonra bahsini açtırmadığı "istifa" hikâyesini düşünüyordu. Esasen tiyatronun daha onbeş günlük işi varken, bu tiyatroda temsil edilecek olan ilk komedi "Harputta bir Amerikalı" nın provaları da ona göre uyarlanmışken, Valinin istifa haberi çıkınca is süratlendirilmiş ve ne olursa olsun, yeni tiyatroyu meşhur valiye açtırmak için onbeş günlük iş, üç güne sığdırılmıştı. Bu yüzden bilet satışlarında da karışıklıklar olmuş, Tepebaşındaki Komedi Tiyatrosu için satılmış olan biletler iptal edilmiş, hattâ Dram Tiyatrosunun da 12 aralıkta değişecek olan programı geri kalmıştı.

Dram Tiyatrosunda "Anneni hatırlıyorum" piyesinden sonra Ugo Betti'nin "Masum lrena"sı, onu takiben de Anouilh'in "Senlis'te Randevu" isimli piyesi sahneye vazedilecek, yeni Komedi Tiyatrosunda ise, Cevat Fehmi Başkut'un "Harputta bir Amerikalı" sından sonra Boccacio'nun "Hayâl Saati" oynanacaktır.

Karaca Tiyatrosu

1000'e doğru

Musenidis hızla içeriye girdiği sırada bazı tiyatrosevenler Muammer Karacayı tebrik ediyorlardı. Yeleli saçları, açık alnı, kalın çerçeveli gözlüğü ile daha ilk nazarda dikkati çeken Musenidis, herkesin kanaatini bir anda anlamak istercesine, odadakileri sür'atle ve ayrı ayrı süzdü. Oda Karaca tiyatrosunda, Muammerin çalışma ve kabul salonu idi. Şimdiye kadar hiç bir tiyatromuzda görülmemiş derecede zevkli ve pahalı döşenmişti. Burası geçen sene ilk açılıştan beri mühim bir değişikliğe uğramamıştı ama, tiyatroda esaslı tadilât yapılmıştı. Meselâ balkonun ön tarafı yıkılmış, genişletilmiş, dönersahne tertibatı değiştirilmiş, sahnede de onu *göre* tadilât yapılmıştı. Karaca Tiyatrosunun sezona girmesini geciktiren sebeplerden birisi bu inşaattı, ama ikinci ve mühim sebep te tiyatronun bünyesinde, karakterinde yapılan değişiklikti. Muammer büyük şöhretini temin eden, hüdainâbit tiyatro oyunculuğundan ayrılıyor ve akademik bir sisteme giriyordu. Bunu temin için angaje ettiği Yunanlı rejisör Musenidis, ekibi bir ay geceli gündüzlü çalıştırmış ve O akşamki netice elde edilmişti. O akşam rekor kıran vodvil "Cibali Karakolu", 750 nci defa temsil edilmişti. Eğer 749 defa oynanan aynı eserle 750 nci temsili mukayese edilirse, aradaki bir çok fark kendiliğinden önümüze serilirdi. Eskiden "Cibali Karakolu" nda başta ' Muammer olmak üzere, şahıslar oynardı, hattâ oynamaktan ziyade komik konuşurlar ve bir takım güldürücü harekette bulunurlardı. Seyircinin memnun olması için bunlar yeter de artardı bile. Fakat Muammerin ötedenberi söylediği gibi, bu kadar beğendirerek yaptıkları işin tiyatro sanatı ile pek alâkası yoktu. Alâkası yoktu, çünkü her hangi bir sanat görüşüne istinat etmiyordu. Halbuki şimdi vaziyet değişmişti. Şahısların kabiliyetleri örtülmemekle beraber, akla gelen şekilde konuşulmasına ve hareket edilmesine işin verilmiyordu. Bu yüzden Muammer bile rolünün bir hayli kırpılmasına rıza göstermiş ve İyi yapmıştı. Musenidis her şeyden evvel bir ekip çalışması ortaya koymuş, vakayı sahnenin imkânları nisbetinde senaryolaştırmış ve fikre uygun "mise en scene" koymuştu.

Musenidis ayrıca birinci ve ikinci perdelerde döner sahne üzerine mükemmel dekorlar yerleştirerek, seyircinin "image" kabiliyetini zorlamamak yolunu tutmuştu. Bütün bunları kısa bir zamana sığdırmaya mecbur kaldığı için olmalı ki üçüncü perde ile gerektiği şekilde meşgul olamamıştı. Bu sebeple de 750 nci temsildeki üçüncü perde, "Cibali Karakolu"nun bundan evvelki temaillsrindekinden farklı değildi.

O akşam Muammeri, çalışma odasında tebrik edenler Türkiye'de bir eseri 750 defa sahnede temsil etmek başarısını gösteren, kıymetli tiyatro adamına karşı duyulan hayranlığı belirtirlerken, gene Muammerin şahsında, büyük şöhrete ulaşmış bir sanatkârın sanat uğrunda, şahsi prestijini tehlikeye koymasını ve akademik sanatın zaferini alkışlıyorlardı.

"Cibali Karakolu" nun 750 nci temsili, aynı eserin bir sanat üslûbu içinde ilk defa temsil edilmesi idi. Bu bakımdan Karaca Tiyatrosunun tarihinde bir merhale sayılırdı. İlk temsilde bazı arızalar yok değildi. Ama maksat belli olmuştu ve mühim olan da oydu. Döner sahne üzerindeki dekor her halde ertesi günkü temsilde aynı teknik arızayı yapmazdı. Yeniden çıkarılmış rollerin sahipleri de bir kaç temsil sonra eserin havasına



Muammer Karaca ve "Cibali Karakolu"
Oynandıktan sonra yazılan piyes

daha iyi intibak edebilirlerdi veya bu roller daha iyi temsil edecek şahıslara oynatılabilirdi. Ama asıl mühim olan gaye idi ve bu tecrübe muvaffak olmuştu. "Cibali Karakolu" şimdi tiyatronun kaideleri ile çerçevelenmiş bir sanat eseri durumunda idi.

Hepsinden evvel ve herşeyden çok Muammer bu tarafı ile takdire hak kazanıyordu.



Yaşar Özsoy rolüne hazırlanıyor
Sahne Işıkları

Jübileler

Yıl 38 :

İşler hep ters gidiyordu. Sanki kader, bir sanatkârın otuzbeş yıllık sanat hayatının jübilesi için hazırlık yapanlarla iddiaya girişmişti. Kader istiyordu ki, Türk tiyatrosunun İlk kadrosunda yer. alan çilekeş bir sanatkâra tören yapılırken, o sanatkarlara çatısı altındaki tozlu sahnesi ile uzun yıllar kucak olmuş bir binanın da gönlü hoş edilsin. Kader istiyordu ki Yaşar özsoy, insan ömrünün yarısının gongunu vuran otuzbeşinci sanat yılı senei devriyesinde ne hissederse, Tepebaşındaki salaş tiyatro da aynı şeyleri duysun... Halbuki jübileciler İstiklâl caddesinde yeni yapılan Komedi Tiyatrosunun o tarihe kadar açılmasını çok istemişlerdi. Ama, gene de kaderin arzusu oldu.

Komite Vali Gökay'ın himayesinde çalışıyordu. Bu gibi sanat jübilelerinde âdet olduğu veçhile sanatla alâkası olmayan "zengin" bir program yapıldı. Alaturka fasıllar, birer perdelik "gülünçlü komediler", hattâ monologlar... Elhasıl, bir sünnet düğününde tertib edilen eğlencelerin hemen hepsi mevcuttu. Jübile- komitesi mazurdu, zira, daima bir emektar sanatkâra maddi yardım maksadı ile tertib edilen bu kutlama törenlerinin programı, bir sanat hadisesi olmaktan ziyade ve tamamiyle, ücrete tâbi bir eğlence gayesini güdüyordu. Halbuki Yaşar özsoy, sanatkârca kutlanmaya hak kazanmış bir sanat ömrüne sahipti. Aslında sahneye çıkışının otuzsekizinci senesinde idi ama, yuvarlatarak otuzbeşinci yıl demişler, o da sesini çıkarmamıştı.

Tiyatromuzda, bilhassa eski tiyatro eserlerimizde unutulamayacak kadar belirli karakterler yaratmış cilan Yaşar özsoy, hususi hayatında da kendi halinde, fakat engin bir iyilik havuzunda yaşar.

"Aslen Gümüşaneliyiz. Ziraat Bankası eski müdürlerinden Sofuzade Mehmet Rasim Bey ile Trabzonlu Eyüboğulları ailesinden Zehra hanımın büyük oğullarıyım... Tiyatro aşkım Darülmuallimin'de başladı. 1333 de mektebi terkedip sahneye çıktım". diyerek hayatını anlatışında bile bir çekingenlik, bir mahviyet var.

İlk defa Üsküdar'da Dilküşa Tiyatrosunda temsiller vermekte olan Burhanettin bey (Tepsi) in heyetinde figüran olarak sahneye adım atan özsoy, daha sonra "Darülbedayii Osmaniye oradan "Millî Sahne"ye geçmiş; rahmetli Şadi ve aktör Raşit Rıza ile uzun müddet çalışmış, "Türk Tiyatrosu" teşekkülünde bulunmuş, bir müddet operet faaliyetine de iştirak etmiş ve nihayet 1936 senesinde halen çalışmakta olduğu İstanbul Şehir Tiyatrosuna intisap etmiştir.

Küçük Sahne

75 inci temsil ,

Muammer Karaca tiyatrosu Beyoğlunda, Belediye Su İşleri Müdürlüğü binasının karşısındaki yeni tiyatrosunda "Cibali Karakolu" nun 750 nci temsilini verirken, aynı saatlerde İstiklal caddesindeki Küçük Sahne tiyatrosunda da "Çayhane" isimli komedinin 75 inci temsili idrak edilmekte idi. Küçük Sahne tiyatrosu beş sene önce kurulmuş olmakla beraber, bu yıl statüsünde değişiklik yapılmış ve sanatkârların idaresinde, kollektif bir müessese haline gelmişti. Yapı-Kredi Bankasının desteği hafiflemiş, kurucu ve rejisör kadrosunda' bulunan Muhsin Ertuğrul uzaklaşmış, başbaşa kalan sanatkârlar da, bağdaşamadıkları arkadaşlarını tiyatrodan uzaklaştırarak, kendi başlarına buyruk kalmışlardı.

Halen tiyatroda işlerin arızasız yürüdüğü iddia edilemez ama, o kadar arızasız da tiyatro bulunmaz! Sanatkârlar tarafından idare ve idame ettirilen , Küçük Sahne'de bir eserin yetmişbeşinci temsili rekor değildir, fakat mühim bar şeydir. Bu başarıyı takdir etmek gerek.

Operetler

Vali diyor ki

*M*emleketimizde kollektif tiyatroların en istikrarlısı, halen Maksim Salonunda temsiller vermekte olan İstanbul Operetidir. Üç sene evvel, Ses Tiyatrosu sahibi ile anlaşama yan bazı operet sanatkârlarının birleşmek suretiyle kurdukları İstanbul Operet tiyatrosu, hakikaten" örnek bir birlik manazarası göstermektedir. Halen Avni Dilligil tarafından, yazılmış "Vali diyor ki" adında müzikli bir komedi temsil ediyorlar. Ne komedinin, ne müziğin, ne oyunun ve ne de İngiliz balesinin yaptığı dansların büyük bir ehemmiyeti var. Bununla beraber seyirci memnun} İstanbul operetinin de seyirciyi memnun etmekten başka bir gayesi ve iddiası yok.

SPOR

Futbol

Millî maç ve Portekiz

Şu satırları yazdığımız sıralarda Portekizle karşılaşacak olan Millî futbol takımımız son hazırlıklarını da ikmal etmiş bulunuyor. Mecmuamızın çıkışından bir gün sonra, yani pazar günü, Mithatpaşa Stadında Dünya futbol klasmanında pek de esaslı bir mevkie sahip olmayan Portekiz ile boy ölçüşeceğiz. Mevcut ölçüler her şeye rağmen bizi kâğıt üzerinde avantajlı olduğumuz neticesine götürüyor. Evet, Portekiz yukarıda da işaret ettiğimiz gibi futbol vadisinde biç bir zaman Macaristan, Yugoslavya, Almanya, Avusturya gibi devler arasında sayılmamaktadır. Fakat zaman zaman başarılı neticeler elde ettikleri de vakidir. Meselâ, Dünya Kupası eleme maçlarında Avusturya ile 0-0 berabere kalmaları, keza altı ay evvel İngilizleri 3-1 mağlûp etmeleri bu muvaffakiyetlere birer misal olarak gösterilebilir. Ama ayni Avusturyaya 9-1 ve İsviçreye de 6-2 gibi farklı mağlûbiyetlere uğramaları futbollerinin istikrarsız olduğunu anlatan canlı birer misallerdir. Bu bakımdan maçın neticesi hakikaten merak mevzuudur. Portekizliler altı ay evvel İngiltereye karşı çıkardıkları fevkalâde oyunu bize de oynamaya muvaffak -olurlarsa netice muhakkak ki lehlerine olacaktır. Fakat bizim de futbol tarihimizde hiç beklenmedik zamanlarda elde" edilmiş olan büyük başarılarımız vardır. Saha ve seyirci avantajının netice üzerindeki rolü hiç bir zaman inkâr edilemez. Umumi kanaat, neticenin Türk milli takımının lehinde olacağı merkezinde toplanıyor.

Milli takımın hazırlanışı

Sessiz geçen bir haftadan sonra spor dünyamızda gene kara bulutlar peyda oldu. Şimşeğin sık sık çakması, yağmur'un serpelemesi ilerde kopacak bir fırtınanın alametleridir. Evet, şu anda kalemlerini bileyen pek çok yazar millî takımın hazırlanış mevzuuna temas ederek federasyona çatmaktadır. Fakat hakiki bombanın önümüzdeki pazar günü alınacak neticeden sonra patlaması kuvvetle muhtemeldir. Tapılan tenkidler içerisinde haklı ve samimî olanlar elbette ki ekseriyettedir. Basının ötedenberi ne hikmetse yapmış olduğu ikaz vazifesi, alâkalılarca makul karşılanmıyor. Bu sebeple herkes kendi bildiğini okuyor. Netice aleyhe tecelli ederse idareciler mes'ul görülüyor. Lehte olursa o zaman da başarı futbolcuların sırtına yükleniyor ve futbolcular bîr anda "aslan, kahraman fatih" gibi erişilmesi güç mertebelere yükseltiliyor. Bu da elbette ki çek tehlikeli bir yoldur. Zararları bugüne kadar pek çok defa görülmüştür. Sırtını kahraman diye şöyle Ur sıvazlayıp sahaya çıkardıklarımızı mağlûbiyet neticesinde yerin dibine soktuğumuz da pek çok. defa rastlanan âdi bir vakıadır. Genç, bu bakımdan moral bozukluğuna uğramakta ve hakiki hüviyetini tanımakta müşkülât çekmektedir. Çünkü mevcut ölçüler, kendisini daima bir çıkmaza sürüklüyor. Akis bundan evvelki sayılarında da bir milli takımın hazırlanmasında gözönünde tutulması icap eden hususlara temas etmiş, federasyonun günahları yanında sevapları da olduğunu belirtmişti. Bu tamamen objektif bir görüşün ifadesi idi. Millî maç arefesinde tenkidde bulunmanın manen kötü bir tesir yaratacağına kani olunduğu için şimdiki halde birşey söylememek daha doğru olacaktır.' Şayet alâkalılarca - fikre itibar edilecek olursa - bu husus önümüzdeki sayıda en ince noktasına kadar belirtilecek, Türk takımının Portekiz karşısında elde edeceği netice daha sonra Pariste Fransa "B" milli takımı ile yapılacak olan maç hakkında bir fikir Verecektir. Malûm olduğu üzere Fransa futbolu son aylarda büyük bir inkişaf kaydetmiş ve Avrupada kuvvetini göstermiştir. Kısa zamanda yapılacak olan iki millî maçtan elbette ki en çetini Fransa maçı olacaktır.

Lig maçları

Mithatpaşa Stadının meşhur "L" tribünü sakinleri peşpese sıralanan yedi golü gördükten sonra kendi aralarında şöyle konuşyuyorlardı:

"— Doğrusu, son senelerde bu kadar kuvvetli bir for hattına sahip hiç bir takım yoktur. İstişare heyeti milli takıma bu hücum hattını hiç değiştirmeden koymalıdır." .



Lefterin şutu

Gol!

Fikri ortaya atanlar spor vadisinde sözü geçen almalardı. O gün Galatasaray'ın Emniyeti 7 - 1 mağlûp edişini görmüşlerdi. Bu kanaatte belki de Galatasaraylıların bir hafta evvel Vefayı 6-0 yenmelerinin de rolü ölmüştü. Gerçekten hiç de haksız değillerdi. Evet, iki hafta içerisinde bir hücum hattı biri, kuvvetli, diğeri zayıf iki rakibe tam 13 tane gol atmıştı. Bu sayıyı diğer büyük rakipler lig'in bidayetinden beri oynadıkları sekiz maçta zor tutturdular Galatasaray hücum hattı Alinin de iltihakiyle çok kuvvetli bir durum arzediyordu. Takım maç kazanma hızını elde etmişti. Bundan sonraki rakiplerinin iyi gün görmemesi bu hızın ancak pek tabii neticesi olurdu.

Cumartesi günü Beşiktaş İstanbulspor'u ancak ofsaytten attığı bir golle yenebildi. Halbuki Istanbulspor o gün sahaya eksik kadro ile çıkmıştı. Neticenin böyle oluşu Beşiktaş takımı için bir alarm çanı sayılabilirdi. Gerçekten son haftalarda Siyah-Beyazlı takımda bir duraklama göze çarpıyordu. Hücum hattının dağınık futbol oynamasına başlıca sebep Recep'in son haftalarda form düşüklüğü göstermesi idi. Dikkat edilecek olursa ancak haf hattı elemanları gelip gol çıkartıyordu. Sahadan bu sayede galip çıkıyorlardı. Bu da elbette ki bir zaaf sayılırdı. Aynı gün Beykoz'un Kasımpaşa gibi zayıf bir ekiple berabere kalışı lig liderliğindeki iddiasını kaybetmesine mühim bir sebep teşkil etti. Hele pazar günü Adaletin Beyoğlusporla berabere kalacağı hiç kimsenin aklından geçmezdi. Hal böyle olunca büyük takımlardan birinin şampiyon olacağını iddia edenler davayı daha şimdiden kazanmış oluyorlardı. Fenerbahçenin Vefa karşısında alacağı netice sekizinci haftada zihinleri meşgul eden en mühim suallerden biri idi. Vakıa Vefa, mevsim İcabı demek daha doğru olacak, yaprak gibi dökülüyordu. Yapılan bunca transfer, harcanan astronomik paralar arzulanan neticeyi vermemişti. Hoş, rakibi Fenerbahçe de bu sezonda kendi kadrosundaki elemanları tutabilmek için tam yüz bin lira sarf etmiş ti. Buna rağmen o da başarıya giden yolu bulamıyordu. Demek ki sadece para, muvaffakiyete gitmenin sırrı değildi. Bu işi çok daha ucuza yapanlar vardı, İşte Galatasaray! Yirmi beş bin lira sarfetmişti. Fakat durum itibariyle hepsin-, den iyi idi. Fenerbahçe Vefayı neticede 3-1 mağlûp etmeğe muvaffak oldu. İdareciler hayatlarından memnun gözüküyorlardı. Öyle ya Vefaya yenilmek de vardı. İşin garibi, galibiyete hiç kimsenin sahip çıkmaması idi. Bu bir tesadüf müydü? Belli olmadı. Bir sessizlik içerisinde kaynayıp gitti.

Güreş

İsveç karşılaşmaları

Tokyodaki mağlûbiyetler ve onu takip eden günlerde İstanbulda1ranlı güreşçilerle yapılan müsaba

kalarda patlak veren hadiseler pek çok kimseyi üzmüş, fakat gene de İsveçten gelecek olan haberlere lakayd bırakmamıştı. Radyolara kulak verenler Japonya mağlûbiyetleri hakkında büyük laflar eden İsveçliler karşısında bu defa milli takımımızın alacağı neticeyi merakla bekliyorlardı. Doğrusunu söylemek icap ederse ümitsiz olanların sayısı bir hayli idi. Kafileye başkanlık eden Güreş Federasyonu Başkanı Vehbi Emre, bu defa giderken gazetecilere bir şey söylememeyi tercih etmişti. İsveçlilerin yüksekten atışı yanında federasyon başkanının sükûtu neticeden endişeli olduğumuz şeklinde tefsir ediliyordu. Fakat hadiseler hiç te tahmin edildiği gibi cereyan etmedi. 9 aralık cuma akşamı ajans ilk müjdesini Verdi. İsveçlileri 7 - 1 mağlup etmiştik. Bir tek Bayra Şit Andenberg'e karşı sayı ile mağlup olmuştu. Diğer bütün kilolarda ise biz galiptik. Haber spor muhitinde büyük bir memnunluk yaratmıştı. Ertesi akşam ise Stokholm'de yapılan temsili karşılaşmayı da gene 7 - 1 kazanmış ve üçüncü akşam ise hu başarıyı 8 - 0 lık ezici bir galebe takip etmişti. Bu hadiseler karşısında henüz isveç basınında çıkan Japonya mağlubiyetleri ve bizi küçük gören, yazıları hatırlayanlar "işte İsveçliler hak ettikleri cevabı şimdi almış oldular" demekten kendilerini men edemediler. Evet her üç müsabakada elde edilen muvaffakiyetler hiç bir zaman tevil götürecek ve küçümsenecek neviden değildi. Bu bakımdan güreş sporunda istikbale emniyetle bakılabilirdi. Federasyon başkanının şahsına Tokyo mağlubiyetlerinden sonra hücum etmek fırsatını bulanlar, şimdi susmak ve bir köşeye çekilmek mevkiinde kalmışlardı. Doğrusu bu başarı, onlara da hak ettikleri cevabı veriyordu.

Boks

Orta siklet dünya şampiyonası

Orta boylu, zenci, yakışıklı bir genci, ikinci raundun elli birinci saniyesinde attığı çok sert bir yumrukla rakibini yere serişinden sonra halk omuzları üzerinde taşıdı. Vaka 10 Aralık cumartesi akşamı Şikago'da cereyan ediyordu. Rakibini nakavt eden gencin adı Ray Sugar Robinson idi. İki sene evvel orta sıklet Dünya şampiyonu olmasına rağmen boksu bırakmıştı. Hayatını dans ederek kazanıyordu. Bu ünvan daha sonra Karl Bobo Olson'un eline geçmişti. Fakat Sugar Robinson son zamanlarda tekrar ringe dönmek arzusundan kendini kurtaramadı. Aynı ünvanı kazanmak için uzun müddet çalıştı ve neticede geride bıraktığımız hafta içerisinde Şikago'da Dünya şampiyonluğunu tayin edecek olan karşılaşma yapıldı. Bobo Olson lehine pek çok şahıs büyük miktarda bahse girmişti. Fakat halkın sevgilisi Robinson azimli çalışmasının neticesini ikinci dakikanın elli birinci saniyesinde eski ünvanın elde etmekle aldı.

ATÇILIK

Yarışlar

Son hafta

Bu hafta yapılacak olan yatışlarla, 1966 yarış sezonu kapanmış olacaktır. Bu vesile ile yarış idaresinin bir yıllık faaliyetine toplu bir bakış, yapılanları ve yapılamıyanları ortaya çıkaracağı için, faydasız olmayacaktır,

Türkiye Jokey Klübü 1964 ve 1955 bütçelerine koyduğu bir milyon altı yüz bin lirayı mütecaviz tahsisata rağmen mevcut yarış sahalarını - Ankara'dakinden başkalarına hipodrom denemez - maalesef, ihtiyaca uygun bir şekle sokamamıştır. Buna karşılık olarak denilebilir ki, "mevcut yarış sahalarının modern bir hipodrom haline getirilmesi daha çok para ve daha çok zaman isteyen bir iştir. Adana'da modern bir hipodrom inşası için bütün hazırlıklar yapılmıştır. Meşhur Hipodrom mimarı İtalyan Vietti'nin hazırladığı projeye göre, atçılığımızın güney bölgesinin merkezi olan Çukurova, Balkanlarda esi olmayan bir yarış sahasına sahip olacaktır. Diğer taraftan istanbul'da eaki Veliefendi çayırında yarış meraklılarının istirahatını temin için bir çok yeni tesis, İzmir Hipodromuna da bir çok ilâveler yapılmıştır."

Bu cevap bile işin ne kadar tere tutulduğunu göstermeye kâfi gelirdi. Zira, İstanbul gibi yarışçılığın en mühim bir merkezi dururken Adana gibi tali bir mıntıkada Hipodrom inşa edilmesi. Jokey Klübünün mevcut imkânlarına göre zamansızdı. Bundan başka, İstanbul yarış pisti ufak bir masraf ve himmetle düzeltilebilecekken bunun yerine tribün ve gişelere yüzbinîerce lira sarfedilmişti.

Modern Ankara Hipodromu, mülkiyeti Hususî İdareye ait olduğu için buraya yapılacak masraflar boşa gidecektir bahanesiyle, en ufak bir alâka ve ihtimamdan mahrum bırakılmıştır. Bu yüzden kum pist atlatın çalışmasına müsait olmayacak kadar bozulmuş, çim yarış pisti işe artık üzerinde yarış yapılamaz hale gelmiştir.

Bahsimüşterekler ve idare

Yarışların tertipçi ve idarecisi olan Jokey Klübü. yarışları muazzam kâr getiren bir "sanayi' addetmektedir. Bu yüzden, başarılarını ifade etmek istediklerinde sık şık "yarış sanayii" tabirine başvurmaktadırlar. Yarışların büyük kâr temin ettiği ortadadır. Fakat mahiyeti itibarile bir amme hizmeti olan bu işe, bir sanayi gözü ile bakmak ve işleri ona göre tutmak, bu hizmeti Jokey Klübüne devreden Tarım Bakanlığı tarafından tasvib edilemiyecek bir görüş tarzı olmalıydı.

Gelirinin en mühim kısmanı bahsimüştereklerden aldığı hisseden temin eden Jokey Klübü, halkın bu rağbetini, ona sağladığı kolaylıklardan ziyade artan hayat güçlüklerinin topluluğu talih oyunlarının vazibesine sevketmesine borçlu bulunmaktadır.

Jokey Klübü foto-finiş cihazını getirtmekle, halkın itimat ve rağbetini kazanmakta ileri bir adım atmış, fakat totalizatör, starting-gate gibi modern yarışçılığın zaruri vasıtalarını henüz temin etmediği için hu hamlesi tam olmamıştır.

Atlar

Son senelerde atçılığın yarışçılık kolu memnuniyet verici ilerlemelere mazhar olmuştur. Bugün sahadaki saikan arap ve safkan ingiliz atları hem kemiyet, kem de keyfiyet itibariyle eskisine nazaran çek üstün bir duruma geçmiştir. Bunda ikramiyelerin artmasının olduğu kadar Devlet Haralarının ve bunların yanı başında hususi teşebbüse ait haraların yetiştiricilikte daha modern usullere göre hareket etmeleri amil olmuştur. Bilhassa arap atı yetiştiriciliğinde vasıl olduğumuz seviye, Türkiyeyi arap atı yetiştiriciliğinin şampiyonu yapmıştır.

Jokeyler

Yarışların at kadar lüzumlu bir unsuru olan Jokeylerin durumu, maalesef yarışçılığın ilerlemesi ile mütenasip olarak inkişaf etmemiştir. Jokey yetiştirilmesi için bir teşebbüs yapılmadığı gibi, mevcut Jokeyler de bugünkü şartlar yüzünden hayat ve istikballeri bakımından en ufak bir teminattan bile mahrum bulunmaktadır. Bu da şüphe yok ki, huzursuz bir hava yaratmaktadır.

Görülüyor ki, yarışçılığın bütün davaları ya henüz el sürülmemiş, yahut da yanlış yerden tutulmuş olarak ortada durmaktadır. Jokey Klübü mevcut kadrosunun imkânsızlıkları içinde bocalamaktadır. Yarışların murakabesi ile görevli olan Tarım Bakanlığı müessir bir murakabe cihazı kuramamıştır. 1965 yarışları, yarışlarla ilgili her konuca en selahiyetli ve en son merci olan Yüksek Komiserler Heyetinin teşekkül edememiş olmasına rağmen yapılmıştır. Bir çok aksaklığın ve huzursuzluğun sebebi de budur.

Irak'tan gelen atlar

Devlet Başkanı Bayar'a Irak Emiri tarafından hediye edilen atlardan ikisi - Tufan ve Halif - geçen cumartesi girdikleri koşuları cidden parlak bir şekilde kazandılar. Cumhurbaşkanı pazar günü yeni Tarım-Bakanı Esat Budakoğlu ile birlikte Hipodroma gelerek atlarını gözden geçirdi ve atın idmanı ile ilgilenenleri tebrik ve taltif etti. Cumhurbaşkanının yarış atlarına olan sevgi ve alakası yeni değildi. Başbakanlığı zamanında da yarış atları beslemiş ve yarışlara iştirak ettirmişti. Bunlar arasında Cap Gris Nez isimli safkanı girdiği koşularda çok büyük muvaffakiyet kazanmıştı.

Türkiye Jokey Klübü

Sonbahar Atyarışları

Son Haftalar

ZENGİN PROGRAM

BÜYÜK İKRAMİYELER

EĞLENCELİ BİR HAFTA
TATİLİ GEÇİRMEK İÇİN
HİPODROMA GİDİNİZ

Yarışlar

17 Aralık Cumartesi saat 13 de

ve

18 Aralık Pazar saat 12,45 de BAŞLAR

Ankara Hipodrom
Müdürlüğü

YILIN EN BÜYÜK İKRAMİYESİ

AKBANK'IN

KÜÇÜK - YALI'DAKİ MEŞHUR

ÇAMLI APARTMANIN

TAMAMI ve

AYRICAPARA İKRAMİYELERİ

200.000 Lira

AKBANK